A. SÜVALEPP

KIVIKTAIMLA

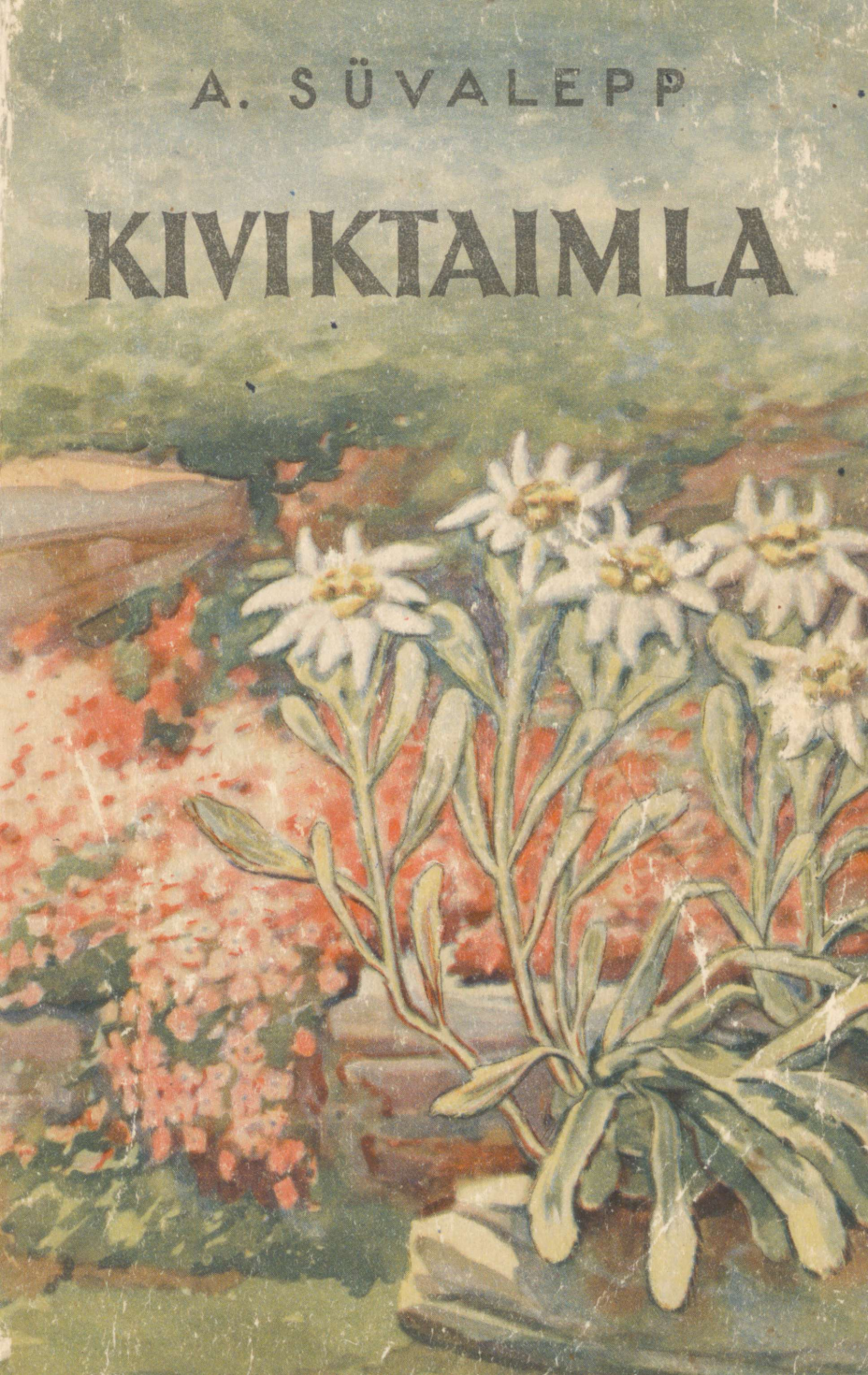

2/42125

A-21714 II

A. SÜVALEPP

KIVIKTAIMLA

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1957

2
Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
42125

SISSEJUHATUS

KIVIKTAIMLA AJALOOST

Juba muistsel ajal valisid inimesed oma kodu rajamiseks välja looduslikult kaunimad kohad. Hiljem hakkasid nad istutama mitmesuguseid taimi elamute lähemasse ümbrusse. Algul istutati puid ja põõsaid tuulekaitseks ja varjuks päikese eest, kuid edaspidi ka kaunistamise otstarbel. Pikkamööda muutus koduümbruse kaunistamine tavaks ja esteetiliseks ning eetiliseks vajaduseks. Aegade jooksul kujunes koduümbruse kaunistamisest uus loov kunstiharu — iluaiandus.

Vanad kirjad ja seinamaalid tõendavad, et iluaiandus oli tõusnud juba kõikides vanades kultuurriikides tähelepandava kõrguseni ja võitnud tähtsa koha teiste kultuuriliste eluavalduste hulgas.

Iluaianduse varajasemast perioodist puuduvad andmed mägitaimede kasutamise ja kiviktaimlate kujundamise kohta. Teada on, et Jaapanis kasutati rohkem kui tuhat aastat tagasi looduslikku aiakujundust, mis igal pool põhines kaljule või loodusliku välimusega kivile ja kiviplaatidele. Nimelt kasutati maavärisemise tagajärjel tekkinud mitmesuguseid astmeid, kuivanud jõesängide kallastel ja keerdudel leiduvaid veest uhutud ja sammaldunud kive ja looduslikkude paljanditena esinevaid kaljurahne, mida kaunistati tagasihoidlikult ja maitsekalt looduslike lilledega. Seepärast peetakse Jaapanit esimeseks kiviktaimla maaks maailmas. Ka Hiinas valitses aedade kujundamisel looduspärane stiil.

Inglise ametnikud ja kaupmehed, puutudes oma pikkadel reisidel kokku Hiina ja Jaapani aedadega, olid väga vaimustatud nende lihtsusest, looduslähedusest ja õitekõllusest ning tõid selle looduspärase stiili ja kiviktaimla kunsti Euroopasse.

Tol ajal kasutasid jõukamad kihid iluaianduses peamiselt kirevavärvilisi palavvöötme taimi, nagu pelargooniaid, kannasid, kinglilli, heliotroope, mitmesuguseid värviliste lehtedega vaibataimi jne., mis kõik vajasid kulukat ettekasvatamist soojades kasvuhoonetes ja tundusid võõrastena väikestes aiakestes, sest neil puudus side kohaliku loodusega. Loomulikult ei suutnud need taimed luua kodust tunnet ja rahuldada inimeste nõudeid, kes olid töötanud ja matkanud metsades, niitudel ja mägedes, tundnud rõõmu ja vaimustust lihtsatest metsalilledest ja huvitavatest ning värviküllastest mägitaimedest.

Kuid ikka laialdasemalt ja põhjalikumalt õpiti tundma mägirajoone ning hindama ja armastama seal kasvavaid lilli. Üha rohkem hakkasid asjaarmastajad ja loodusesõbrad koguma ja kasvatama ümbruskonnas leiduvaid metsalilli ja mägitaimi oma koduaedade kaunistamiseks.

Julgustatud ja innustatud uuest looduslikust stiilist, hakati kasutama aedades ikka enam looduslikke motiive, nii ka mägitaimi kasvatama kivide vahel. Nii tekkisid XIX sajandi esimesel poolel asjaarmastajate ja kloostrite aedadesse väikesed looduspärased kiviktaimlad. Hiljem, sajandi keskpaiku, hakkasid mägitaimede kasvatamise, kollektsioonide kogumise ja kiviktaimlate kujundamisega tegelema botaanikaaiad. Sajandi viimasel kolmandikul hakati kiviktaimlaid kasutama ka pargikujunduses, mis äratas juba laiemates rahvahulkades mägitaimede vastu suurt huvi ja soodustas kiviktaimlate kiiret levimist.

Vabakujulisele kiviktaimlale lisandusid elamute läheduses madalad müürid, terrassid ja trepid, mille baasil kujuneski korrapärane kiviktaimla. Kiiresti täienes ja süvenes kiviktaimlate kujundamine ja mägitaimede sordiaretus ning kasutamine. Loodusliku mägimaastiku jäljendamiseks hakati istutama kiviktaimlasse kääbuspuid ja -põõsaid, eriti okaspuid ja igihaljaid põõsaid, mis tõid meeldivat vaheldust vormidesse ja värvidesse ning täiendasid tunduvalt mägitaimede ilu. Levisid aiad, kus korrapärast kiviktaimlat kasutati elamu lähemas ümbruses, kuna kaugemal aias muutus korrapärane kiviktaimla järk-järgult looduspärasemaks ehk vabakujulisemaks ja pikkamööda sulas ühte ümbritseva loodusega.

Nii ongi aastakümnete jooksul välja kujunenud praegusel ajal väga populaarsed ning laialdaselt kasutatavad kiviktaimlad.

Joon. 1. Nurgake P. Werncke kiviktaimlast.

Eestis algas kiviktaimla motiivide kasutamine käesoleva sajandi 20-ndate aastate algul. Esimesena istutas mägitaimi oma väiksesse individuaalaeda fotograaf J. Riet Viljandis, kes rajas väikese terrassi koos kiviplaatidega äärestatud basseini ja plaatteedega. Mõned aastad hiljem hakkas endale mägitaimede kollektsiooni soetama P. Werncke Viljandis, kes tegeles peamiselt just harulduste kogumisega, paigutades neid looduslikult raudkivisele orunõlvakule (vt. joonist 1).

Tartus rajas kiviktaimla Tartu Riikliku Ülikooli Botaanikaaed. Hiljem kujundasid oma individuaalaeda korrapärased kiviktaimlad dr. med. R. Bernakoff ja K. Leius (need kiviktaimlad said okupatsiooni ja sõja ajal kannatada).

Üle 20 aasta tagasi rajas endale asutuse poolt antud maale väga kauni iluaia koos mägitaimede nurgakesega R. Tamm, praegune Jõgeva sordiaretusjaama köögiviljanduse osakonna juhataja. Nimetatud mägitaimede nurgake on säilinud hea hooldamise tõttu esialgsel kujul kuni tänapäevani (vt. joonist 2). R. Tamme iluaeda on külastanud

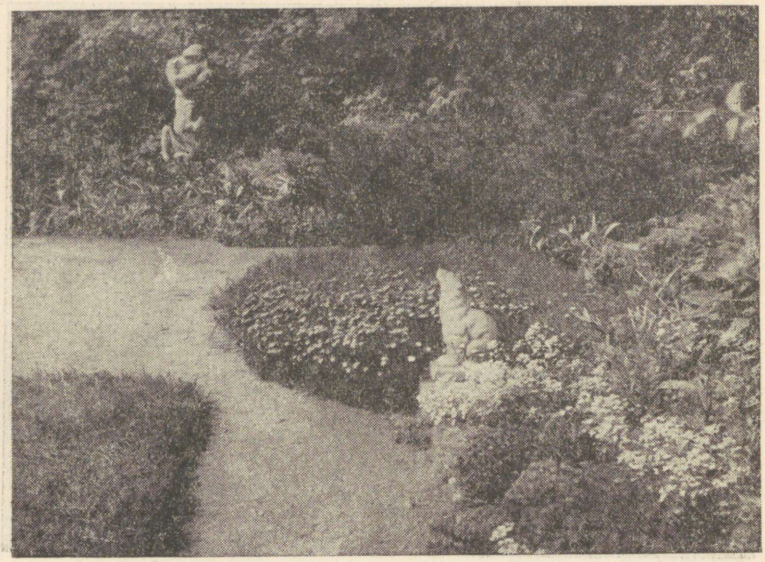

Joon. 2. Mägitaimede nurgake R. Tamme iluaias.

väga palju ekskursioone ja asjaarmastajaid, kes kõik on vaimustatud olnud sellest aiast ja nimetanud seda muinasjutuliselt ilusaks.

Üks suuremaid, õnnestunumaid ning rikkalikuma mägitaimede sortimendiga on A. Küla kiviktaimla Tallinn-Nõmmel, mille rajamist alustati 1934. aastal. Aia pinnas oli puhas kuiv liiv, kus kasvasid ainult üksikud suured männid. Maja ümbruse kaunistamine tavaliste püsi- ja suvililledega nõudis siin väga palju tänamatut tööd ja suuri kulutusi, kultuurmuru rajamine osutus aga hoopis võimatuks. On arusaadav, et ka kiviktaimla rajamine nõudis esialgu küllaltki palju tööd ja kulutusi, kuid selle eest on koduümbrus juba üle 20 aasta säilinud suhteliselt väheste hooldamistöödega alati korralikuna ja õitsvana ning värviküllasena varakevadest hilissügiseni. Muru asemel on kasutatud rohekaspruuni lehega kukeharja (*Sedum spurium var. coccineum*), mis ühtlaselt katab pinnast nii päikese käes kui ka puude varjus ja värvuselt suurepäraselt sobib mändide sinakasrohelise okastikuga ja ka lehtpuude värske rohelusega.

Üldiselt algas 30-ndate aastate keskpaiku suureulatuslik

Joon. 3. Mägitaimede kollektsioon Teaduste Akadeemia Tallinna Bioloogia Eksperimentaalbaasis.

kiviktaimlate rajamine ja mägitaimede kasutamine nii individuaalaedades, kooliaedades kui ka linnade haljasaladel.

Kooliaedades rajati suuremad mägitaimede kollektsioonid Räpina ja Türi aiandustehnikumi aeda.

Oru lossi juurde rajati suurejooneline kiviktaimla rikkaliku sortimendiga, mis kahjuks sõjas täielikult hävis.

Tallinnas kujundati esimene vabakujuline kiviktaimlamotiivike Šnelli tiigi juurde; 1938. aastal rajati suurem kiviktaimla Kadrioru parki kõlakoja juurde ning 1940. aastal kasutati Kadrioru pargis Kirde tiigi ümbruse korrastamisel rohkesti mägitaimi.

Okupatsiooni- ja sõja-aastatel paljud kiviktaimlad hävisid või jäid hooletusse. Hulk haruldasi mägitaimi läks kaotsi.

Nõukogude võimu taaskehtestamise järel Eestis algas kogu rahvamajanduse kiire taastamine ja edasiarendamine. Asutati Eesti NSV Teaduste Akadeemia paljude instituutidega; Taimekasvatuse Instituudi Polli filiaali juurde rajati dekoratiivaianduse grupp, mis tegeles dekoratiivtaimede sortide kogumisega, levitamisega, sordiaretusega, agrotehnikaga jne. Mägitaimede sortide arv ulatus kollektsioo-

Joon. 4. Motiiv I. Tombergi kiviktaimlast.

nis 300-ni. 1952. aastal toodi dekoratiivaianduse grupp Polli filiaalist üle Teaduste Akadeemia Tallinna Bioloogia Eksperimentaalbaasi juurde, kus uurimistööd iluaianduse alal jätkuvad.

Uue hooga korraldatakse nüüd linnades vanu haljasalasid ja rajatakse uusi.

Tallinnas rajati 1950. aastal linna keskossa endise inetu turuplatsi asemele lillerikas haljasala Keskväljak, kus püsililleppeenardel on rohkesti kasutatud ka mägitaimi. Samuti on Stalingradi väljakul kasutatud püsililleppeenardel mägitaimi. On korrastatud Kadriorus asuv kiviktaimla. Vaevalt leidub inimest, kes oleks imetluseta möödunud Võidu väljakule kunstihoone ette suviti elavatest mägisibulatest valmistatud suurtest «vaasidest». 1952. aastal rajati Toompea nõlvakule Vaksali tänava äärde nägusad kivirühmad koos mägitaimedega ja üle kivide voolava veejoakesega, 1953. aastal kujundati Toompea lõunapoolsele paekivisele nõlvakule, kus enne kasvas kivirüngaste vahel ainult umbrohi, umbes 200 m² suuruse pindalaga kiviktaimla. Pärast Toompea kindluse müüride kapitaalremonti kavatsetakse

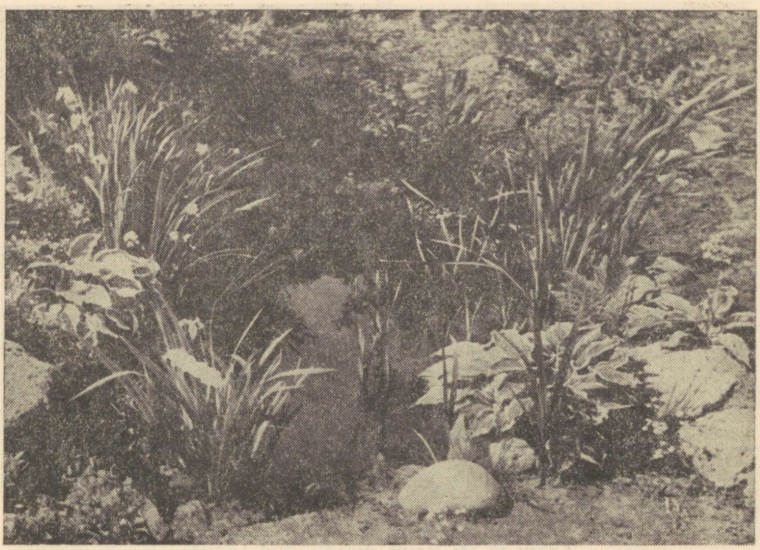

Joon. 5. Looduslikest kividest kujundatud bassein maitsekalt ümbritsetud kaldataimedega I. Tombergi aias.

kogu Toompead ümbritsev haljasala ümber korraldada vastavalt kaasaja nõuetele.

Suure kiirusega on linnades arenenud individuaalelamute ehitamine ja koos sellega ka iluaedade kujundamine ning mägitaimede kasutamine, eriti neis kohtades, kus looduslikud eeldused on juba selleks olemas, näiteks Tallinnas Maarjamäel Isamaasõja invaliidi I. Tombergi krundil. See krunt oli varem tihedalt täis suuri raudkive. I. Tomberg on suured kivimürakad grupeerinud kiviktaimlaks ja kaunistanud neid rikkaliku mägitaimede kollektsiooniga (joonis 4). Ta on rajanud looduslikest kividest paar väikest basseini, ümbritsenud need nägusalt mitmesuguste kaldataimedega (joonis 5).

Praktiliselt ja maitsekalt on oma koduümbruse kaunistanud pedagoog H. Sein Õisus. Ta on kasutanud korteri ukse ees asuvat vana lammutatud elamu alusmüüri kiviktaimla kujundamiseks. Täienduseks on kogutud põlluservadelt ja kivihunnikutest sammaldunud raudkive. Mägitaimede sortiment on H. Seini kiviktaimlas rohke ja huvitav; sortide arv ulatub 180-ni. Rikkalikult on kasutatud kääbus-

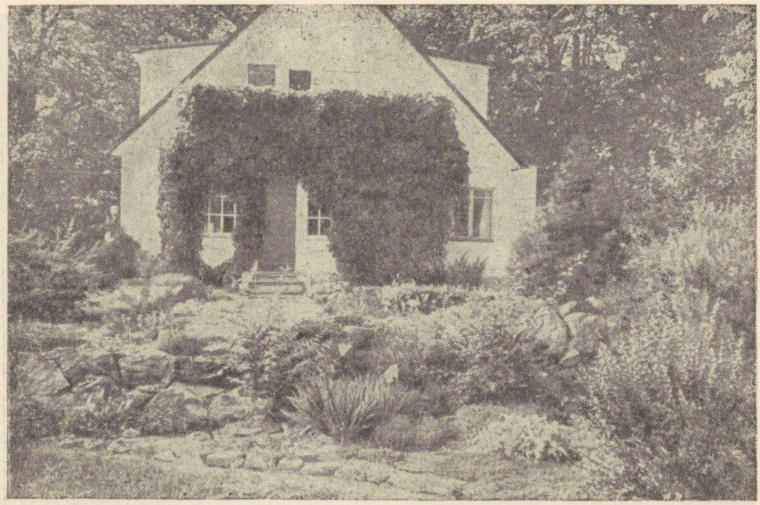

Joon. 6. H. Seini kiviktaimla Oisus.

puid ja -põõsaid ning kultuurmuru, mis liidavad ilusasti kiviktaimla seda ümbritseva pargiga ühtseks tervikuks. Rohkesti ja suure entusiasmiga on siin tehtud tööd. H. Sein ise ütleb, et tema kui vaimsel alal töötaja tunneb suurt vajadust füüsilise töö järele vabas looduses. Kiviktaimlas töötamine sisustab vaba aega väärtusliku loova tööga, mis pakub esteetilist rahuldust. Kiviktaimla kohta ta kirjutab: «Kiviktaimlat võiks võrrelda kauni helitööga, mida võib väljendada ikka uutes vormides-kompositsioonides ja leida järjest uut, mitte kunagi vananevat esteetilist rahuldust. Samal ajal võivad üksikud lilled olla küll kaunid, kuid nad jäävad vaid akordideks.»

Rikkalik mägitaimede kollektsioon on ka Viljandis V. Toome väikeses kiviktaimlas, mis on maitsekalt kujundatud elamu vahetusse lähedusse, nagu on näha juuresolevatelt fotodelt.

Viimastel aastatel kasutatakse koduaedades rohkesti kiviktaimla motiive ja mägitaimi, mis on teatud määral küll tingitud koduaedade väiksusest, kuid näitab ka ühtlasi, et huvi mägitaimede vastu üha suureneb.

Käesolev raamat püüabki anda üldiseid juhiseid kiviktaimla või kiviktaimla motiivi kujundamiseks ja ülevaate

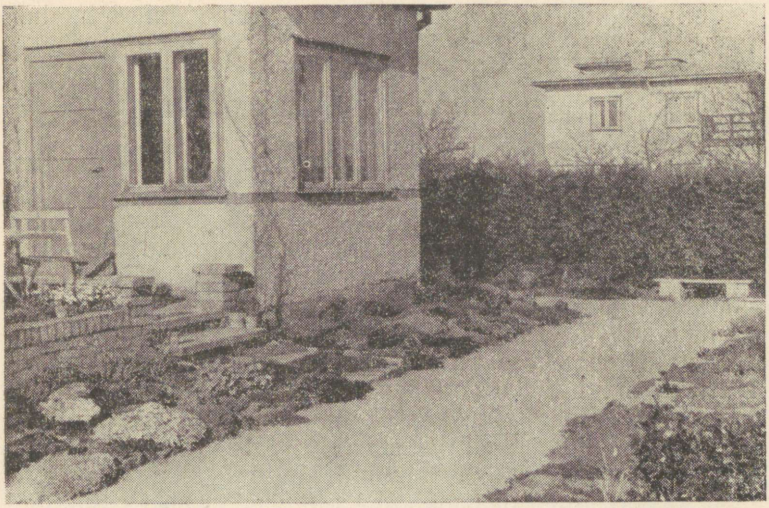

Joon. 7. V. Toome kiviktaimla Viljandis.

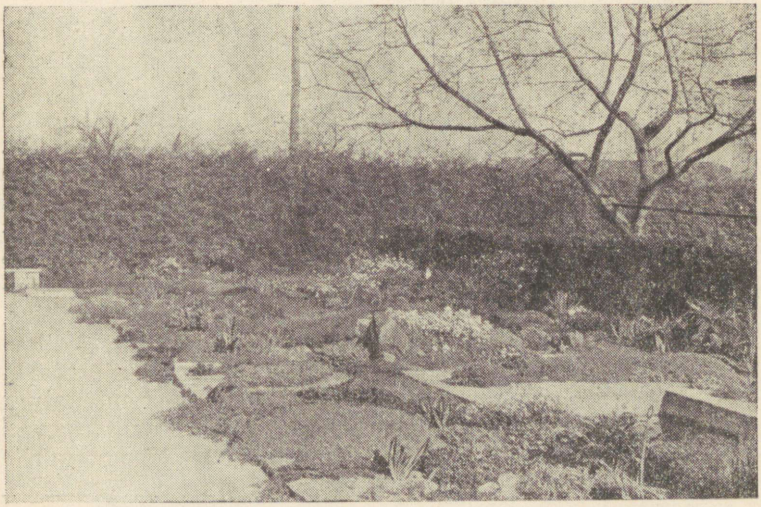

Joon. 8. V. Toome kiviktaimla Viljandis.

Eestis levinud mägitaimedest koos nende kirjeldustega, paljundus- ja kasvatusvõtetega ning kasutamisvõimalustega.

MÄGITAIMEDE BIOLOOGILINE ISELOOMUSTUS

Süstemaatiliselt ei moodusta mägitaimed mingisugust erilist taimede gruppi, nende hulgas leidub liike peaaegu kõigist mandril esinevatest õistaimede sugukondadest.

Mägitaimede loodusliku leviku alad algavad tavaliselt umbes 1800—1900 meetri kõrgusel, kus okaspuumetsad muutuvad järk-järgult viletsamaks ja vaevalisemaks ning asenduvad jässakate kääbusokaspuude ja mitmesuguste madalate roomavate põõsastega. Nende all laiuvad värviküllased mägililled rühmadena, moodustades sageli tiheda vaiba. Need mägitaimed levivad kõrgusteni, kus lühikese suve jooksul lumi enam ei sula. Isegi igilume piiril, kus tuul on lumest paljaks puhunud ainult üksikud kaljurahnud, kasvavad ligipääsmatute kaljulõhede vahel mõningad kivirikkude (*Saxifraga*) ja jänesekäppade (*Leontopodium*) liigid, tulikas (*Ranunculus glacialis*) jt.

Mägitaimede kääbuslik kasv, omapärane välimus ja värviküllus on tingitud nende loodusliku kasvukoha, kõrgmägede kasvutingimustest.

Kasvuperiood on mägedes lühike. Kevad algab hilja ja järsku. Kohe pärast lume sulamist hakkab suurem osa mägitaimi kiiresti õitsema. Mõnedel isegi puhkevad õied juba siis, kui maapind on veel lume või keltsa all, nagu lumeroosidel (*Helleborus*), soldanelladel (*Soldanella*) jt. Üldiselt on mägitaimedel väga rikkalikult õisi ja need on värviküllased ning õitsemine kestab küllalt kaua. Mägedes on valgustus intensiivne ja päevad pikad. Mullapinnal tõuseb seetõttu temperatuur päeval kõrgele. See soodustab ainevahetust ja kiirendab taimede arenemist. Selle tulemuseks ongi mägitaimede rikkalik õitsemine ja värviküllus, kuid pidurdatud kasvamine, mis algab alles pärast õitsemist. Kasvule mõjuvad pidurdavalt ka lühikesed ning jahedad ööd (pärast päikese loojangut langeb temperatuur järsku, vahel isegi alla nulli) ja sageli puhuvad tugevad tuuled. Kõigi nende kliimatingimuste ja kasvutegurite

---

Tahvel I. Mägitaimede kollektsioon ENSV TA Tallinna Bioloogia Eksperimentaalbaasis.

mõjul jääb mägitaimede kasv väikeseks. Nende maapealsed osad katavad maapinda tihedalt, kaitstes seda päeval kõrvetava päikese ja öösel jaheduse eest, või on surutud vastu kaljusid ja kive, pakkudes võimalikult väikest pinda tuulele, kuivusele ja külmale. Juured on kõrgmäestiku taimedel pikad ja tungivad kivide vahedelt sügavale niiskesse ja jahedasse mulda.

Sademeid on mägedes rohkem kui lausmaal, kuid läbi kivise maapinna imbub vesi kohe ära, nii et taimed ei kannata liigse niiskuse all. Muld kaljude ja kivide vahel on huumusrikas, parajalt niiske ja jahe. Õhk on puhas ja värske.

Et seeme ei jõua lühikese vegetatsiooniperioodi jooksul valmida, leidub mägedes üheaastasi taimi harva. Suurem osa mägitaimedest on püsikud, mis lühikese suve jooksul endid rikkalikult varustavad toitainete tagavaradega, et üle elada karmi ja pikka talve. Paljud mägitaimedest on igihaljad, see tähendab, et nende lehed ja maapealsed osad ei hävi sügisel, vaid elavad lumikatte all ületalve. Igihaljad taimed on tavaliselt nahkselt kõvade või paksude lihakate lehtedega. Välimuselt ja kasvukujult on väga mitmesuguseid — mööda maad roomavaid, näiteks nõeljaslehine leeklill (*Phlox subulata*), kadakkaerad (*Cerastium*); kerajalt tihedaid mättakesi nagu alsiined (*Alsine*) ja merikannid (*Armeria*); huvitavate leherosettidega nagu kivirikud (*Saxifraga*), mägisibulad (*Sempervivum*), ramondia (*Ramondia*); poolpuitunud, hargnevate ja lamavate okstega, nagu drüüased (*Dryas*) ja kuldkannid (*Helianthemum*) jne. Kõik nad on karmis kliimas hästi karastatud ja sellega kohanenud.

Vaatamata erinevatele kasvutingimustele kõrgmägedes on mägitaimed dekoratiivtaimedena kasutamisel kiiresti kohanenud ka teistsuguste tingimustega. Kasvades meie harilikes aiaoludes, on nad samuti väga õiterohked ja värviküllased ning pole isegi kaotanud oma algupärast ilu, mis ikka veel jutustab nende päritolust mägestikust. Muidugi ei tule aiakultuuridena kasutamisele kõik mägitaimed, vaid üht osa kõrgemate alade taimi võivad kasvatada ainult asjaarmastajad, kes koguvad haruldusi.

Iluaianduses kasutatavate mägitaimede liikide arv on suur. Neid pärineb peaaegu kõikidest maailmajagudest. Mägitaimede mõiste alla ei kuulu aga ainult taimed mägedest, vaid ka paljud külmakindlad kääbustaimed steppi-

dest, aasadelt, nõmmedelt, metsadest, liivaluidetelt jm., nagu adoonised (*Adonis*), kipslilled (*Gypsophila*), parkjuured (*Statice*), mitmesugused väikesed sibullilled jt.

Ka meie kohalikus looduses leidub rikkalikult lilli, mis on nägusad kiviktaimlas. Kindlasti on Põhja-Eestis meid kõiki oma värviküllusega kesksuvel vaimustanud kollaste õitega harilik kukehari ja lillade õitega nõmme-liivatee, mis suurte laikudena lähestikku kasvades teineteisega suurepäraselt sobivad.

Põhjaranniku paekaldal kasvab veel teisigi kiviktaimlasse sobivaid taimi: angerpisti ja mitut liiki kukeharjasid ja kivirikke. Kuivadelt nõlvadelt ja liivastelt männimetsaservadelt võib leida hulga nelgiliike, huvitavaid värvilisi kassikäppi, tumelillasid karukelli, mägisibulaid, väikesi kellukaid, helesiniseid keraslilli jne.

Kuivemates lehtmetsades, seljandikel, kinkudel ja loopealsetel kasvavad suureõielised valged metsülased, sinised kassisabad ning suureõielised sinised ja valged kellukad, mis on kaunid ka aias kasvades.

Niiskematelt niitudelt sobivad aeda, samuti niiskemale kohale, istutada kullerkupud, pääsusilmad, varsakabjad, ädallilled ja akakapsad.

Huumusrikastest leht- ja segametsadest ning võsastikest võib koguda väärtuslikku taimmaterjali poolvarjuliste ja varjuliste kohtade taimestamiseks, nagu sinililli, lõokannuseid, metspipraid, kuldkingi, käokeeli, kuutõverohtusid, maikellukesi, kevadisi kureläätsi, kopsurohtusid jt. Okas- ja segametsadest on kaunimad uibulehed, leselehed ja laanelilled. Metsataimed vajavad varjulist kasvukohta ja kobedat metsa huumusmulda.

Loomulikult ei kasutata aianduses ainult metsikuid liike. Aastakümnete jooksul on teostatud nendest lilledest pidevat valikut ning on saadud rohkesti suureõielisi aedvorme ja ristluse teel aretatud uusi erivärvilisi sorte, näiteks kiviriku *Saxifraga caespitosa var. grandiflora hybrida* suureõielised sordid, nõeljaslehise leeklille (*Phlox subulata*) rikkalik sortiment, hariliku aubrieetsia (*Aubrietia deltoidea*), kahtlase kukeharja (*Sedum spurium*) jt. sordid.

Mullastiku suhtes pole mägitaimed nõudlikud, nad kasvavad enamasti väga hästi kehvadel kruusastel ja kivistel pinnastel, kust liigvesi kiiresti ära voolab ja kus on küllaldaselt valgust ning päikest.

Mägitaimi kasutatakse peamiselt kiviktaimla rajamiseks, kuid peale selle võib neid kasutada ka püsililleppeenarde ja -rühmade ääristamiseks, rühmadena loodusliku ala kaunistamiseks, kuival liivasel pinnasel muru asendajatena ja kalmistutel haudade ning matusepaikade kaunistamiseks. Mõningaid mägitaimi võib kasutada aiavaasides rõdulilledena ja isegi toas potililledena, näiteks sieboldi kukeharja (*Sedum sieboldii*) jt.

KIVIKTAIMLAD

Kiviktaimla on käesoleval ajal üks populaarsemaid iluaia vorme. See on iluaia vorm, mis võimaldab luua kaunitele mägitaimedele kõige paremad kasvu- ja kasutamistingimused.

Kiviktaimlas kasvatatakse mägitaimi kivide vahel, jäljendades võimalikult nii taimede kui kivide looduslikku paiknemist ja asetust. Kivid takistavad vee auramist mullast, mistõttu muld püsib kivide all ja vahedes kogu aeg parajalt jahe ning niiske. Suur osa mägitaimi võib kasvada ja kauni mulje jätta ka ilma kivideta, kuid on taimi, mis ainult kivide vahel kasvavad. Kõik mägitaimed talvituvad kivide vahel paremini ja kasvavad seal ilusamateks. Peale soodsamate kasvutingimuste loomise taimedele peab iga kivi koos teda ümbritsevate mägitaimedega ka kaunistusesemena mõjuma.

Kiviktaimlatel on palju häid omadusi. Maitsekalt kujundatud kiviktaimla motiivid lasevad väikese pindala paista märksa suuremana ja mitmekesisemana. Paljude nägusate kääbuspõõsaste ja püsililled ilu ning omapära ei saa kuskil paremini ja mõjuvamalt esile tulla kui kiviktaimla vaheldusrikkal taustal. Kiviktaimla võimaldab ka kõige väiksemal maa-alal kasvatada üksteise kõrval huvitavaid taimi paljudest eri liikidest ja sortidest, ilma et tunduks ülekuhjamist. Sellepärast on kiviktaimlad eriti sobivad kooliaedadesse mägitaimede kollektsioonide paigutamiseks.

Kiviktaimlad leiavad laialdast kasutamist linna haljasaladel, rahvaparkides mäenõlvakute ja süvisaedade kaunistamiseks jm. ega tohiks puududa ka ühestki kooli- ja individuaalaiast, kus looduslikud tingimused seda vähegi võimaldavad (tasasele maale kunstlikult kujundatud kiviktaimla ei moodusta ümbritseva maastikuga ühtset tervikut).

Tahvel II. Mägitaimed vabakujulises aias.

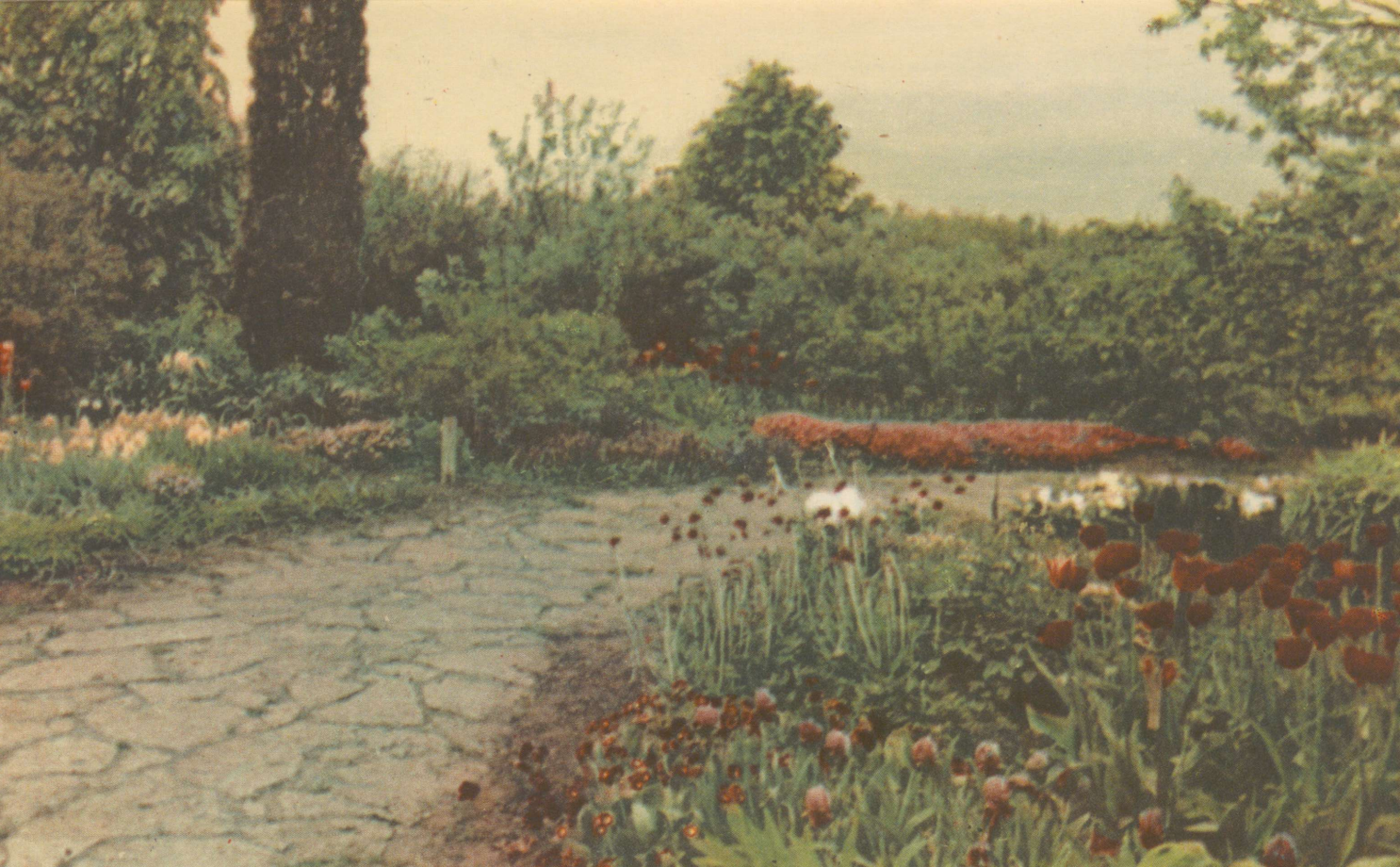

Kiviktaimla rajamiseks kasutatakse aias esinevaid künkaid, nõlvakuid, müüri- ja seinaääri, aianurka või kiviäärestusega tiigiserva, tugimüüre jne., isegi muldkatusega keldri- ja koopapealseid. Ka lammutatud hoonete alusmüüre võib edukalt rakendada kiviktaimla kujundamiseks, kusjuures lammutamisest jäänud kivimaterjali ja inetuid prügihunnikuid saab ära kasutada meeldivate dekoratiivmotiivide loomiseks.

Kividest kasutatakse ühes kiviktaimlas ainult üht liiki kive, kas raudkive või jälle ainult paekive, vastavalt sellele, missugune kiviliik domineerib ümbruses. Kunagi ei tohi tarvitada neid materjale segamini, sest siis on raske anda kiviktaimlale looduslikku ilmet. Paekivist on kergem ehitada.

Põhitingimuseks igale kiviktaimlale on päikesepaisteline ja valgusrikas koht. Ilma päikeseta — puude varjus, maja põhjapoolsel küljel jne. — venivad taimed pikaks, ei õitse ja võivad isegi mädanema minna.

Ehitusstiililt jagunevad kiviktaimlad kahte tüüpi: vabakujulised ehk looduspärased ja korrapärased. Kumba neist eelistada, see oleneb täielikult kohapealsetest tingimustest ja maa-ala suurusest ning isiklikust maitsest. Tavaliselt kasutatakse elamu läheduses korrapärast kiviktaimlat, mis suurema aia puhul, aia kaugemates osades, muutub vabakujuliseks.

Võimaluse korral rajatakse nii vabakujulised kui ka korrapärased kiviktaimlad ühenduses kultuurmuruga, mis on üldse iga hästikorrastatud iluaia põhielement.

1. VABAKUJULINE KIVIKTAIMLA

Vabakujuline kiviktaimla on maastikuline ala, milles esinevad üksikud ebakorrapäraselt paigutatud kivirühmad harmoonilises kooskõlas vastavate taimedega, meenutades tükikest mägimaastikku loodusest.

Vabakujuline kiviktaimla loob laialdased võimalused kivide meeldivaks kombinatsiooniks ja suuruse, kuju ning kasvutingimuste poolest erinevate taimede kasutamiseks, kuid nõuab palju ruumi ja juba looduslikult muutlikku pinnareljeefi. Soovitatav on isegi loodusliku kivialuspõhja paljastumine.

Vabakujulise kiviktaimla asukohaks sobib kõige paremini lõuna-, kagu- või edelakallak.

Väikeses individuaalaias võib teha ka kunstliku kallaku, kuid siis peab see lõppema kindla tagapõhjaga, milleks võib olla kas hekk või põõsad. Ka sobivad tagapõhjaks ronitaimedega kaetud tarad, müürid ja seinad.

Ühelgi tingimusel ei sobi tasasele maale kuhjatud hunnik ilma tagapõhjata. See ei jäta kunagi looduslikku muljet, vaid tundub võõrkehana.

Vabakujulises kiviktaimlas on igal kivil oma ülesanne — anda taimedele varju kõrvetava päikese eest, hoida alal niiskust ning olla dekoratiivne. Sellepärast tulebki erilist tähelepanu pöörata iga üksiku kivi valikule ja asetusviisile. Selleks tuleb kiviktaimla rajamiseks koostada täpne plaan, kus juba enne taimerühmade paigutamist oleks kindlaks määratud nii iga üksiku kivi kui ka kivirühma asukoht ja suurus.

Kivide asetamine ja valik

Kivirühmi ei paigutata liiga korrapäraselt ja rühmad ei või olla ühesuurused. Ühes rühmas tuleks paigutada kivid tihedamalt väljaulatuva grupina, teises hõredamalt, jättes vahelduseks mõne kivi üksikuks või kahekaupa, jne. Kivirühmade vahele jäetakse küllaldaselt vaba maad, mida saab kasutada taimede istutamiseks.

Vabakujulises kiviktaimlas pole soovitav kasutada liiga palju kive, vaid ainult niipalju, kui on tarvilik selleks, et teha taimede asetust loomulikuks.

Kasutatakse nii suuremaid kui ka väiksemaid kive, sest ühesuuruste ja liiga väikeste kivide kasutamisel muutub kiviktaimla ühetooniliseks ja igavaks. Üldiselt olgu kivid pigem suured kui väikesed, muidugi vastavalt maa-alale.

Ühes kivide rühmas valitakse igale kivile nii suuruselt, värvuselt kui ka kujult sobiv naaber.

Kivide valikul tuleb vabakujulises kiviktaimlas eelistada loodusliku välimusega kive. Eriti kaunid on veest uhutud kihilised ja sambla või samblikuga kaetud kivid. Ilusamad kivid asetatakse üksikult ja väljapaistvamale kohale nii, nagu nad paistaksid loomulikult maa seest välja. Ilusad kihilised kivid paigutatakse nii, et kivi sees näha olevad kihid oleksid asetatud mullapinna suhtes horisontaalselt või diagonaalselt. Kunagi ei tohi kihilist kivi püsti maa sisse panna, sest see käib kivi loodusliku asetuse vastu.

Looduslike kivide puudumisel võib kasutada ka lõhutud

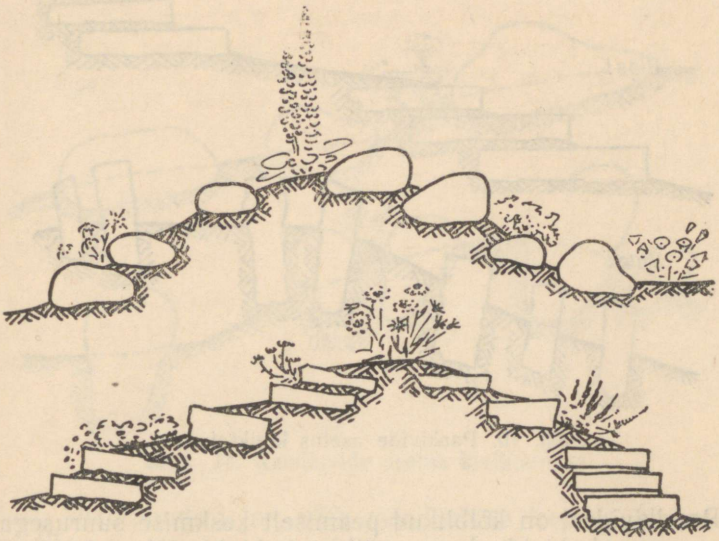

Joon. 9. Läbilõiked vabakujulise kiviktaimla küngastest: ülal — raudkividest, all — paekividest.

kive, kuid siis läheb enne palju aega, kuni kiviktaimla kaotab oma külma teravuse ja omandab loodusliku ilme.

Paekivid asetatakse nii, et nad ulatuvad maapinnale paljanditena, nagu oleksid nad looduslikult paljandunud. Sellepärast tuleb kihid asetada ka ühes suunas ja ühesuguse nurga all või ühes kaares.

Kivide kihid ei tohi olla liiga kõrged. Väikestes ja keskmistes aedades tuleks asetada üksikud paelahmakad üksteise kõrvale, vahetevahel kaks või äärmisel juhul kolm kivi ülestikku. Kivikihtide vahele jäetakse 2—3 sm paksune mullakiht, mis hoiab kive paremini koos ja on tarvilik taimede kasvuks.

Paekivid paigutatakse lapiti väikese kallakuga tahapoole, et vihmavesi valguks paremini mulda, mitte kunagi aga serviti (joonis 10). Kivide vahed ja ümbrus täidetakse korralikult mullaga, nii et kuskile ei jääks tühje kohti ega õõnsusi. Peale astumisel ei tohi kivid kõikuda, vaid peavad püsima kindlalt paigal.

Raudkivide kasutamisel tuleb loobuda järskudest joontest nii maastikus kui ka kivide asetuses.

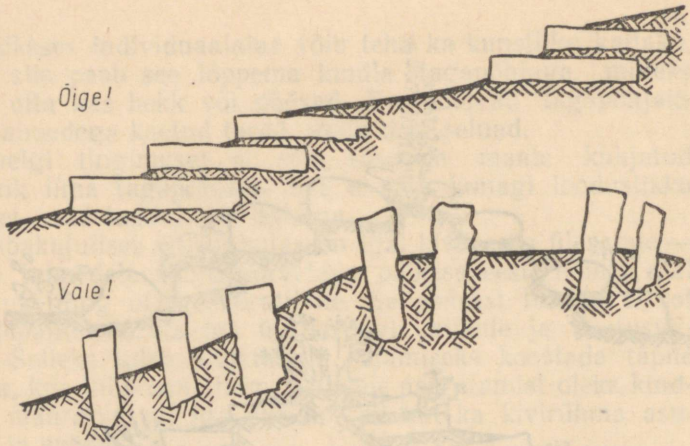

Joon. 10. Paekivide asetus kiviktaimlas.

Raudkividest on kõlblikud peamiselt keskmise suurusega ja suuremad kivid, kuna väikesed kivid jätavad ahervareme mulje. Ka siin tuleb jälgida, et kivid asetseksid loomulikult. Iga vertikaalne asetus on ebakohane (joon. 11). Kivid peavad lamama horisontaalselt või veidi küljeli, inetuma küljega allapoole, mitte liiga sügaval, aga ka mitte täiesti lahtiselt maapinnal. Kivist asetatakse maa sisse $^2/_3$ kuni $^1/_2$, ühelgi juhul mitte alla poole, kuna maapinnale jääb $^1/_2$ või vähem. Vahetevahel võib mõne kivi teise peale asetada, aga siis peab vaatama, et see lamaks seal kindlalt ja sobiks sinna.

Üldiselt paigutatakse kivid nii, et nad moodustavad astangulise või lameda künka või nõlvaku suuremate ja väiksemate väljakutega taimestamiseks. Järsu kallaku juures asetatakse raudkive kihitatult nõnda, et pealmine kivi on nihutatud alumisest tahapoole.

Kõik tühjad kohad maapinna ja kivi vahel täidetakse tihedalt mullaga, et kivid püsiksid kindlalt paigal ja taimedele jätkuks kasvamiseks mulda.

Suuremate kiviktaimlate kaugematele osadele juurdepääsemiseks ehitatakse väikesi kiviplaatidega jalgradasid ja seal, kus maapind tõuseb, pannakse paar lamedat kivi astmeteks. Massiivsed korrapärased trepid ei sobi vabakujulisse kiviktaimlasse. Ka ei kasutata trepil külgesid. Paljudest ilusatest põõsastest, nagu kadakatest, tuhkpuu-

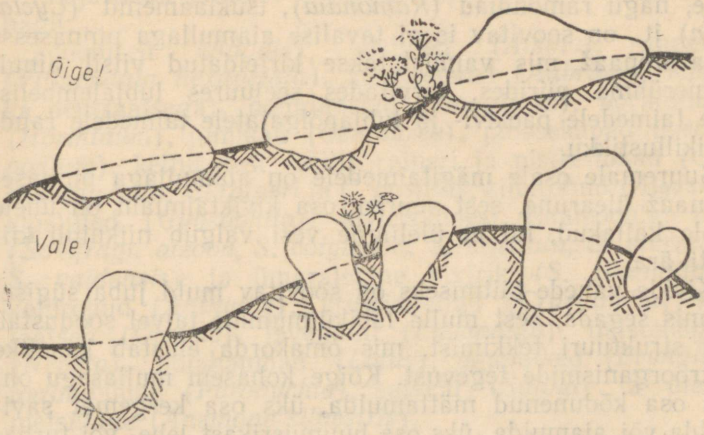

Joon. 11. Raudkivide asetus kiviktaimlas.

dest, kukerpuudest jne. võib moodustada trepile ilusa raamistiku.

Võimaluse korral paigutatakse sobivatesse kohtadesse mõned looduslikult kohased kivid istumiseks.

Pinnase ettevalmistamine ja muld

Kiviktaimla rajamiseks määratud maa-ala kaevatakse enne kivide kohale asetamist korralikult läbi. Väga hea oleks, kui maa sügavalt rigoolitaks ja hoolikalt kõik juurumbrohud kõrvaldataks, sest hiljem on nende hävitamine kivide ja mägitaimede vahelt peaaegu võimatu.

Teiseks tuleb läbi viia teatud maaparandustööd. Kui aia pinnas on ainult puhas liiv, siis on soovitav natukene lisada raskemat aia-, mätta- või turbamulda, et muuta pinnast veekindlamaks ja et muld seisaks paremini kivide vahel. Liiga raskele savimaale lisatakse jämedat kruusa ja turbamulda. Kõrge põhjavee seisu puhul on niiskel pinnasel ja raskel savimaal soovitav valmistada kruusast ja kivikillustikust drenaažikiht, et mägitaimi kaitsta seisva liigniiskuse eest. Drenaaži tegemisel kaevatakse muld ära 30—40 sm sügavuselt, asetatakse süvendi põhja 10 sm paksuselt paekivi- või raudkivikillustikku, mille peale pannakse 5—6 sm paksuselt kruusa ja lõpuks muld peale tagasi. Üksikutele seisva niiskuse suhtes tundlikele taime-

dele, nagu ramondiad (*Ramondia*), tsüklaamenid (*Cyclamen*) jt., on soovitav isegi tavalise aiamullaga pinnasesse teha drenaaž, mis valmistatakse kirjeldatud viisil ainult taimerühma piirides, tarvitades seejuures lubjalembelistele taimedele paekivi- ja lubjapõlgajatele taimedele raudkivikillustikku.

Suuremale osale mägitaimedele on aiamullaga pinnasel drenaaž ülearune, sest suurem osa kiviktaimlaid on ühele poole kallakud, nii et üleliigne vesi valgub niikuinii kiiresti ära.

Kivide vahede täitmiseks on soovitav muld juba sügisel valmis segada, sest mulla läbikülmumine talvel soodustab hea struktuuri tekkimist, mis omakorda elustab kasulike mikroorganismide tegevust. Kõige kohasem mullasegu on: üks osa kõdunenud mättamulda, üks osa kergemat savimulda või aiamulda, üks osa huumusrikast lehe- või turbamulda, üks osa jämedat liiva või läbi sõela lastud ehitusprahti, nagu vana tsemendivaba lubjakrohvi jne. Seda mullasegu võib tarvitada kõikidele taimedele, välja arvatud lubjapõlgajad taimed.

Üldiselt pole mägitaimed mulla suhtes nõudlikud. Kui vastavad mullasegud puuduvad, võib kasutada olemasolevat aiamulda, mis suuremale osale mägitaimedele on vastuvõetav. Hea on, kui on võimalus lisada juurde natukene kruusa ja huumusmulda.

Kunagi pole soovitav tarvitada sõnniku- ega kompostimulda. Viimane sisaldab väga palju igasuguseid umbrohuseemneid, kuna sõnnikumuld soodustab taimede liiga lopsakat kasvu, mistõttu nad kaotavad oma õitekülluse ja loomuliku välimuse ning vastupidavuse nii külmadele kui ka niiskusele.

Mägitaimede rühmitamine mullastiku- ja kasvukohanõuete järgi

Vaatamata sellele, et mägitaimed on mullastiku suhtes vähenõudlikud ja võivad kasvada küllaltki hästi tavalisel aiamullal, on soovitatav siiski võimaluse korral püüda rahuldada nende erinõudeid, et säilitada mägitaimede spetsiifilist omapära ja ilu, mis just väga palju oleneb kasvukohast ja mullastikust. Mulla reaktsiooni nõuete kohaselt jaotatakse mägitaimed kolme rühma: leelist, happelist ja neutraalset pinnast vajavateks taimedeks.

Lubjarikast pinnast vajavad lubjalembesed mägitaimed, nagu:

adoonised (*Adonis*), alsiined (*Alsine*), angerpist (*Filipendula hexapetala*), aubrieetsiad (*Aubrietia*, lepivad ka neutraalsega), douglaasiad (*Douglasia*), hormiinumid (*Horminum*), jumikad (*Centaurea*), jänesekäpad (*Leontopodium*), kellukatest cecilli, raineri ja pisikellukad (*Campanula cecilli, C. raineri* ja *C. pusilla*), kilbirohud (*Alyssum*), kipslilled (*Gypsophila*), kivirikkudest Euaizoonia rühm (*Saxifraga aizoon, S. cotyledon, S. crustata, S. sturmiana, S. valdensis*) ja ümaralehine kivirik (*S. rotundifolia*), koldrohud (*Anthyllis*), krutsianellad (*Crucianella*), kureläätsed (*Orobus*), lavendlid (*Lavandula*), naistenõgesed (*Nepeta*), nõiahambad (*Lotus*), ogaputked (*Eryngium*), paronühhiad (*Paronychia*), salveid (*Salvia*) ja ülastest metsülane (*Anemone silvestris*).

Lubjavaba, s. o. happelise reaktsiooniga pinnast nõuavad mõningad lubjapõlgajad mägitaimed, nagu:

kassikäpad (*Antennaria*), kivirikkudest *Saxifraga tricuspidata* ja *S. pennsylvanica*, kuldkingad (*Cypripedium*), mõõlad (*Geum*), mägisibulatest võsu-mägisibul (*Sempervivum soboliferum*) ja uibulehed (*Pyrola*).

Kõik ülejäänud käesolevas raamatus kirjeldatud mägitaimed kasvavad kõige paremini neutraalse reaktsiooniga pinnasel. Erinõuetega taimi mullastiku suhtes võiks veel nimetada järgmisi.

Rähkset * mulda eelistavad:

kadakkaerad (*Cerastium*), kellukatest pisikellukas (*Campanula pusilla*), kipslilledest roomav kipslill (*Gypsophila repens*) ja magunatest alpi magun (*Papaver alpinum*).

Täiesti kuiva liivapinnasega lepivad:

hunditubakad (*Hieracium*), jänesekäpad (*Leontopodium*), kaljunelgid (*Tunica*), karukellad (*Pulsatilla*), kassikäpad (*Antennaria*), käokannused (*Linaria*), käokullad (*Helichrysum*), mägisibulad (*Sempervivum*), paronühhiad (*Paronychia*), piimalilledest küpress-piimalill (*Euphorbia cyparissias*) ja raudrohud (*Achillea*).

Kergemat ja kuivemat pinnast vajavad:

angerpistid (*Filipendula*), aubrieetsiad (*Aubrietia*), hanerohud (*Arabis*), ibeerised (*Iberis*), jumikad (*Centau-*

---

* Rähkseks saame mulla kas pae-, raud- või telliskivikillustiku segamise teel mulla hulka.

rea), kadakkaerad (*Cerastium*), keelikurohud (*Carlina*), kevadikud (*Draba*), kilbirohud (*Alyssum*), kivirikkudest Euaizoonia rühm (*Saxifraga aizoon, S. cotyledon, S. crustata, S. sturmiana, S. valdensis*), kuldkannid (*Helianthemum*), liivateed (*Thymus*), mailased (*Veronica*), merikannid (*Armeria*), nelgid (*Dianthus*), ogaputked (*Eryngium*), parkjuured (*Statice*) ja priimulatest kõrvik-priimulad (*Primula auricula*).

Huumusrikast ja niiskemat pinnast eelistavad varju- ja poolvarjutaimed, nagu:

akakapsad (*Ajuga*), ülastest jaapani ülane (*Anemone japonica*), imikatest lõosilmaõieline imikas (*Anchusa myosotidiflora*), kopsurohud (*Pulmonaria*), kullerkupud (*Trollius*), liatrised (*Liatris*), lumeroosid (*Helleborus*), mertensiad (*Mertensia*), metsvitsad (*Lysimachia*), pahhüsandrad (*Pachysandra*), priimulad (*Primula*), ramondiad (*Ramondia*), varsakabjad (*Caltha*), ädallilled (*Parnassia*) jne.

Eriti head värsket huumusmulda vajavad:

kuldkingad (*Cypripedium*), käokeeled (*Platanthera*), laanelilled (*Trientalis*), leselehed (*Majanthemum*), uibulehed (*Pyrola*) ja tsüklaamenid (*Cyclamen*).

Raskel ja niiskemal savimaal edenevad paremini:

bergeeniad (*Bergenia*), emajuured (*Gentiana*), kaheteist jumala lilled (*Dodecatheon*), kortuusad (*Cortusa*), tondipead (*Dracocephalum*) ja tradeskantsiad (*Tradescantia*).

Peaaegu kõik ülejäänud mägitaimed kasvavad võrdlemisi hästi tavalisel keskmise raskusega aiamullal. Üksikute liikide ja sortide erinõuete kohta on toodud täpsemad andmed mägitaimede kirjelduste osas.

Valgusenõudlikkuse suhtes jaotatakse mägitaimi kolme suurde rühma: päikesepaistelist, poolvarjulist ja varjulist kasvukohta nõudvad taimed. Kuid on ka taimi, mis kasvavad ühesuguselt hästi varjus, poolvarjus ja päikesepaistel, näiteks: bergeeniad (*Bergenia*), helmikpöörised (*Heuchera*), kellukatest karpaatia kellukas (*Campanula carpatica*), kukeharjadest kahtlane kukehari (*Sedum spurium*), müürilill (*Linaria cymbalaria*) ja valdsteiniad (*Waldsteinia*).

Täpsemad andmed selle kohta iga liigi ja sordi osas antakse mägitaimede üksikult kirjeldamise juures. Kergemaks orienteerumiseks taimede valikul olgu siin taimed

jaotatud üldisemate kasvukohanõuete järgi rühmadeks. Täis-päikesepaistelist kasvukohta vajavad järgmised taimed:

adoonised (*Adonis*), akakapsaste kirju- ja punaselehised vormid (*Ajuga reptans var. multicolor ja A. reptans var. atropurpurea*), alsiined (*Alsine*), angerpistid (*Filipendula*), astrid (*Aster*), aubrieetsiad (*Aubrietia*), douglaasiad (*Douglasia*), drüüased (*Dryas*), emajuured (*Gentiana*), hanerohud (*Arabis*), hunditubakad (*Hieracium*), ibeerised (*Iberis*), inkarvillead (*Incarvillea*), jumikad (*Centaurea*), jänesekäpad (*Leontopodium*), kadakkaerad (*Cerastium*), kaljunelgid (*Tunica*), kannikestest altai kannike ja sarvkannike (*Viola altaica* ja *V. cornuta*), karukellad (*Pulsatilla*), kassikäpad (*Antennaria*), keelikurohud (*Carlina*), kellukad (*Campanula*), keraslilled (*Globularia*), kesakannid (*Sagina*), kevadikud (*Draba*), kilbirohud (*Alyssum*), kipslilled (*Gypsophila*), kivirikkudest Euaizoonia rühm (*Saxifraga aizoon, S. cotyledon, S. crustata, S. sturmiana, S. waldensis*), koldrohud (*Anthyllis*), kortslehed (*Alchemilla*), krutsianellad (*Crucianella*), kukeharjad (*Sedum*), kukekannused (*Delphinium*), kuldkannid (*Helianthemum*), kuldvitsad (*Solidago*), kuningakepid (*Oenothera*), kurekaelad (*Erodium*), käokannid (*Lychnis*), käokannused (*Linaria*), käokullad (*Helichrysum*), lavendlid (*Lavandula*), leeklilled (*Phlox*), liivakannid (*Arenaria*), liivateed (*Thymus*), magunad (*Papaver*), mailased (*Veronica*), maranad (*Potentilla*), merikannid (*Armeria*), mõrsjalilled (*Gaillardia*), mägisibulad (*Sempervivum*), naistenõgesed (*Nepeta*), nelgid (*Dianthus*), nõiahambad (*Lotus*), nõianõgesed (*Stachys*), ogaputked (*Eryngium*), parkjuured (*Statice*), piimalilled (*Euphorbia*), priimulatest kõrvikpriimulad (*Primula auricula*), põisrohud (*Silene*), päevakübarad (*Rudbeckia*), raudrohud (*Achillea*), salveid (*Salvia*), seebililled (*Saponaria*), sisürinhiumid (*Sisyrinchium*), tondipead (*Dracocephalum*), vaagid (*Inula*), varsakabjad (*Caltha*), võhumõõgad e. iirised (*Iris*), õnneheinad (*Erigeron*) ja ülastest metsülane (*Anemone silvestris*).

Poolvarjulist, see tähendab otsesest keskpäevasest päikesest varjatud kasvukohta eelistavad alljärgnevad taimed: emajuured (*Gentiana*), epimeediumid (*Epimedium*), füsohlainad (*Physochlaina*), hormiinumid (*Horminum*), kaheteist jumala lilled (*Dodecatheon*), kitsekakrad (*Doronicum*), kivirikkudest rühm Dactyloides (*Saxifraga caespi-*

tosa, S. elliots, S. hypnoides, S. hybrida, S. pygmaea) ja kivirik *S. trifurcata,* kopsurohud (*Pulmonaria*), kullerkupud (*Trollius*), kureläätsed (*Orobus*), käbiheinad (*Prunella*), laikellukad (*Platycodon*), maikellukesed (*Convallaria*), mertensiad (*Mertensia*), metsvitsad (*Lysimachia*), mõõlad (*Geum*), nõmmekannid (*Androsace*), priimulad (*Primula*), tradeskantsiad (*Tradescantia*) jt.

Päikese eest varjatud kasvukohta nõuavad:

imikatest lõosilmaõieline imikas (*Anchusa myosotidiflora*), kannikestest lõhnav kannike (*Viola odorata*), kivirikkudest *Saxifraga geum, S. umbrosa, S. rotundifolia* ja *S. pennsylvanica,* kortuusad (*Cortusa*), kuutõverohud (*Polygonatum*), käokeeled (*Platanthera*), laanelilled (*Trientalis*), leselehed (*Majanthemum*), lumeroosid (*Helleborus*), lõokannused (*Corydalis*), metspiprad (*Asarum*), pahhüsandrad (*Pachysandra*), ramondiad (*Ramondia*), sinililled (*Hepatica*), soldanellad (*Soldanella*), tsüklaamenid (*Cyclamen*), uibulehed (*Pyrola*) ja varjulilledest lõhnav varjulill (*Asperula odorata*).

Taimede valik

Kiviktaimla mõju ja väärtus oleneb täielikult õigest taimestamisest. Taimede valikul on oluline tunda taimi. Siis on võimalik teadlikult valida saadaolevast sortimendist antud kasvukohale kõige kohasemaid ja valijale isiklikult kõige meeldivamaid lilli.

Valikul lähtutakse kõigepealt kasvukoha tingimustest. Esiteks sellest, kas on taimi vaja päikesepaistelisele, poolvarjulisele või varjulisele kohale. Teiseks mullastikust, mida muidugi teatud piirides saab iga taimerühma erinõuetele vastavalt muuta.

Peale kasvukoha- ja mullastikunõuete arvestatakse iga taime kuju, kõrguse, õitsemisaja ja värvusega, mis on eelduseks hästimõjuva loodusliku mägimaastiku motiivi kujundamiseks (vt. lillede kohta täpsemaid andmeid mägitaimede kirjeldustest (lk. 65) ja õitsemiskalendrist (lk. 151)).

Vabakujulises kiviktaimlas on võimalik paigutada iga taim tema kasvunõuete kohaselt: niiskemat pinnast nõudvad taimed nõgudesse, kuivemas kohas paremini kasvavad taimed kõrgemale kohale või kivide peale ja vahele, vahe-

Joon. 12. Mugo mägimännid *(Pinus montana var. mughus)* kiviktaimlas.

pealsete nõuetega taimed aga nõlvakutele. Varjulembesed taimed istutatakse suuremate lillede ja põõsaste varju või põhjapoolsele nõlvakule, nii et nad oleksid otsese päikese eest varjatud kohal.

Kogu taimestamisele kuuluvat pindala ei kaeta ühetaoliste madalakasvuliste taimedega, vaid istutatakse sobivatesse kohtadesse ka kõrgemakasvulisi taimi. Vormi valikul on vaja jälgida, et tasapinnaliste õisikutega lilled, nagu paljud korvõielised, näiteks astrid *(Aster)*, kitsekakrad *(Doronicum)*, mõrsjalilled *(Gaillardia)*, õnneheinad *(Erigeron)* jt., vahelduksid sobivais värvikombinatsioonides püstiste püramidaalsete õisikutega lilledega, nagu:

akakapsad *(Ajuga)*, hanerohtudest valkjas hanerohi *(Arabis albida fl. pl.)*, helmikpöörised *(Heuchera)*, hormiinumid *(Horminum)*, lavendlid *(Lavandula)*, liatrised *(Liatris)*, kukeharjadest semenovi kukehari *(Sedum semenovii)*, nõianõgesed *(Stachys)*, mailastest hallilehine mailane *(Veronica incana)*, kassisaba *(V. spicata)* jpt.

Kiviktaimla omandab õige väärtuse ja loodusliku mägimaastiku välimuse alles siis, kui lilledele lisanduvad mitmesugused sobivad kääbuspuud ja -põõsad. Eriti ilusad on

igihaljad põõsad ja okaspuud (joon. 12). Viimastest on kohasemad:

hiina kadaka vormidest *Juniperus chinensis var. pfitzeriana*, hariliku kadaka vormidest püramidaalne kadakas *J. communis var. hibernica*, kääbuskadakas (*J. nana*), sabiina e. kasakakadakas (*J. sabina*), virgiinia kadakas (*J. virginiana var. nana f. compacta*), hariliku kuuse kääbusvorm (*Picea excelsa f. pumila*), mägimänd (*Pinus montana*), harilik jugapuu (*Taxus baccata*), kanada tsuuga (*Tsuga canadensis f. nana*) jne.

Nägusad on ka madalad lehtpõõsad, nagu:

ebaküdoonia (*Chaenomeles japonica* ja *C. maulei*), horisontaalne tuhkpuu (*Cotoneaster horizontalis*), thunbergi kukerpuu (*Berberis thunbergii*), ubapõõsad (*Cytisus praecox* ja *C. ratisbonensis*) jne. (vt. täpsemaid andmeid tabelist lk. 147).

Üldiselt ei tohi kääbuspuude ja -põõsastega liialdada, et nad täiskasvanult ei varjaks ilusaid kivirühmi ja väiksemaid taimi. Kääbuspuud ja -põõsad istutatakse üksikult või kahe kuni kolme kaupa suuremate kivide ja kivirühmade juurde, nii et oksad maaliliselt langeksid üle kivi või kivide, kuid neid mitte üleni kinni ei kataks.

Samuti istutatakse suuremaid lilli üksikult või kuni viie kaupa, et rühmad liiga tugevaks ei kujuneks. Väiksematest taimedest moodustatakse ühest sordist vastavalt maa-ala suurusele suuremad rühmad, mis tunduvalt tõstab nende väljapaistvust.

Algnõudeks taimerühmade paigutamisel on, et kõrvuti istutatud taimeliigid ja -sordid harmoneeriksid omavahel ja täiendaksid üksteist. Peale õitevärvuse kooskõla arvestatakse samuti lehtede värvusega, sest paljude mägitaimede värviküllus oleneb just lehestikust, nagu kadakkaertel (*Cerastium*), nõianõgesel (*Stachys*), akakapsastel (*Ajuga*) jpt.

Ilusa hõbehalli lehestikuga taimed, nagu:

karvane kadakkaer (*Cerastium tomentosum var. columnae*), hiigelogaputk (*Eryngium giganteum*), alpi jänesekäpp (*Leontopodium alpinum*), hõbesalvei (*Salvia argentea*), kivirik (*Saxifraga crustata*), võrk-mägisibul (*Sempervivum arachnoideum*) ja villane nõianõges (*Stachys lanata*), harmoneerivad peaaegu kõigi värvitoonidega, on head võtta peenra kujundamisel valge värvuse asemele sel juhul, kui ei taheta, et valge oma liiga järsu eraldumise tõttu teis-

Joon. 13. Hõbehalli lehestikuga taimedest esiplaanil karvane kadakkaer *(Cerastium tomentosum var. columnae)* ja tagapool villane nõianõges *(Stachys lanata)*.

test värvitoonidest muudaks peenra üldmulje liiga kirjuks või rahutuks.

Rohekashallide lehtedega taimed, mis sobivad kollaste, roosade ja punaste värvitoonidega, on näiteks:

hõbedalehine raudrohi (*Achillea argentifolia*), kilbirohud (*Alyssum*), nõmmekannidest *Androsace sarmentosa*, kassikäppadest harilik kassikäpp (*Antennaria dioica*), alpi kassikäpp (*A. alpina*), biebersteini kadakkaer (*Cerastium biebersteinii*), douglaasiad (*Douglasia vitaliana* ja *D. gaudinii*), eriogoonumid (*Eriogonum*), ogaputked (*Eryngium*), lavendlid (*Lavandula*), naistenõgesed (*Nepeta*), kivirikkudest *Saxifraga aizoon, S. sturmiana, S. valdensis, S. cotyledon,* nõmme-liivatee vormidest *Thymus serpyllum var. lanuginosus.*

Toreda sinakasrohelise lehestikuga on:

nelgid (*Dianthus*), küpress-piimalill (*Euphorbia cyparissias*), alpi ogaputk (*Eryngium alpinum*), paljud kukeharjad (*Sedum anacampseros, S. eversii, S. sieboldii, S. rupestre, S. stephanii*).

Punakaspruuni lehestikuga taimedest on tähtsamad: kirjulehine akakapsas (*Ajuga reptans var. multicolor*), punaselehine akakapsas (*A. reptans var. atropurpurea*), valge kukeharja punaselehine vorm (*Sedum album var. murale*), kahtlase kukeharja punaselehise vormi (*Sedum spurium var. coccineum*) sort «Purpurteppich», mägisibulatest *Sempervivum hybridum* ja *S. rubicundum.*

Peale nimetatud värvuste esineb veel väga rikkalikult roheliisi värvitoone helerohelisest kuni tumeroheliseni. Nii et mägitaimede paigutamisel tuleb alati arvestada õitevärvuse kõrval ka lehtede värvust.

Mägitaimede sortiment on nii rikkalik, et iga aiarajaja võib valida taimi oma tahtmist mööda, olenevalt sellest, kas ta soovib rõõmsaid ja heledavärvilisi või maheda toonilisi ja tagasihoidlikke lilli, kas rikkalikult õitsevaid või huvitava kuju ja lehestikupolstriga taimi jne. Ka hästilõhnavaid mägitaimi on terve rida:

hanerohud (*Arabis*), varjulilled (*Asperula*), maikellukesed (*Convallaria*), tsüklaamenid (*Cyclamen*), näsiniined (*Daphne*), ubapõõsastest *Cytisus praecox*, nelgid (*Dianthus*), lavendlid (*Lavandula*), florinda priimula (*Primula florindae*), leselehed (*Majanthemum*), uibulehed (*Pyrola*), käokeeled (*Platanthera*), lõhnav kannike (*Viola odorata*).

Sagedane nähe on, et kogenematud aia kaunistajad koguvad ainult eredavärvilisi ja hästi rikkalikult õitsevaid taimi, mistõttu kiviktaimla üldmulje võib muutuda liiga kirevaks. Tarvitades ka mahedavärvilisi ja tagasihoidlikumaid lilli sobival kohal, tõstame tunduvalt teiste lillede ilu ning saavutame rahuliku ja suursuguse üldmulje, «hea tooni».

Suurema osa ning ilusamate ja värviküllasemate mägitaimede õitsemise aeg langeb kevadele ja kevadsuvele, kuid siiski võib rikkaliku sortimendi puhul taimede hoolsa valiku teel koostada varakevadest kuni hilissügiseni õitsevaid ja ühtlasi nii värvidelt kui ka vormidelt hästiharmoneerivaid kiviktaimlaid.

Kui soovitakse just kevadel rikkalikult ja massiliselt õitsevat kiviktaimlat, tuleb valida kevadel üheaegselt õitsevad taimed. Sellist kiviktaimlat on ka algajal kerge koostada. Selline kiviktaimla on värvikülluselt tore kevadel, kuid et suurem osa mägitaimi on ka lehevärvuse ja -kuju poolest võrdlemisi nägusad, siis näivad sellised kiviktaimlad ka pärast õitsemist kaunid.

Joon. 14. Kevad-krookus (*Crocus vernus*) õitseb.

Väga hästi sobib kiviktaimlas kasutada mitmesuguseid väiksemaid sibullilli, nagu märtsikellukesi (*Leucojum*), lumikellukesi (*Galanthus*), krookuseid (*Crocus*) (joon. 14), siniliiliaid (*Scilla*), sügislilli (*Colchicum*), hüatsinte (*Hyacinthus*) ja tulpe (*Tulipa*). Sibullilled annavad rikkalikult värvi ja võtavad vähe ruumi. Neid võib igale poole vahele istutada, kuid tuleb arvestada, et nende värv sobiks samal ajal õitsevate mägitaimede värviga. Suuremas vabakujulises kiviktaimlas võib kasutada isegi liiliaid. Eriti ilusad on valged liiliad tumedate okaspuude taustal. (Sibullillede kohta vt. tabelit lk. 140.)

Vesi kiviktaimlas

Tunduvalt tõuseb kiviktaimla ilu, kui see nõlvaku all lõpeb tiigiga, kus kasvavad kalda- ja veetaimed. On põhjavesi lähedal ja põhjakihid läbilaskmatud, siis on tiigi jaoks lihtne kaevata süvend, mis täitub iseenesest veega. Juhul, kui maapind on kuiv ja põhjakihid läbilaskvad, tuleb rajada väikesed kunstlikult veekindlaks tehtud tiigikesed või basseinid. Veekindlaks tegemiseks kasu-

tatakse kas savi, tõrvapappi või betooni. Küllaldane sügavus niisugustele veekogudele on 50—60 sm. Vabakujulises kiviktaimlas ei sobi betoonbasseinile mingil juhul maapinnast kõrgem äär. Basseini äär kaetakse ühetasa maapinnaga loodusliku paekiviga. Ilus on paekivi kohati asendada murumätastega, kuhu võib panna veel soomulda, et sinna oleks võimalik istutada suuremaid kaldataimi ja mõni allarippuvate okstega põõsas, nagu alberti kuslapuu (*Lonicera albertii*), leinapaju (*Salix purpurea var. pendula*), lõhislehine lepp (*Alnus glutinosa var. laciniata*) jt.

Kõige nägusam oleks vabakujuline kiviktaimla aga mingisuguse loodusliku veekogu vahetus läheduses, kus kalda- ja veetaimed liidavad muru- ja mägitaimed loomutruult veega, ja nii kujuneb ühtne ning kaunis tervik.

Tähtsamaid Eesti NSV oludes kasvavaid kalda- ja veetaimi

1. Kaldataimed

Hostad e. funkiad, nagu jaapani hosta ja selle kirjulehised vormid (*Hosta japonica, H. japonica var. albimarginata, H. japonica var. lutescens*), sieboldi hosta ja selle kirjulehised vormid (*H. sieboldiana, H. sieboldiana var. argentei-variegata, H. sieboldiana var. fortunei* ja *H. tardiflora*).

Imikatest lõosilmaõieline imikas (*Anchusa myosotidiflora*).

Võhumõõkadest e. iiristest kollane võhumõõk (*Iris pseudacorus*), siberi võhumõõk (*I. sibirica*) ja *I. graminea*.

Katkujuur (*Petasites japonicus*).

Kitseenelas (*Aruncus silvester*).

Ristirohud e. kobarpead (*Senecio clivorum, S. veitchianus, S. wilsonianus*).

Kukesaba (*Lythrum salicaria*).

Kullerkuppudest euroopa kullerkupp (*Trollius europaeus*), aedkullerkupp (*T. hybridus*), avaõieline kullerkupp (*T. patulus*) ja ledebouri kullerkupp (*T. ledebourii*).

Lõosilmadest e. meelespeadest soo-lõosilm (*Myosotis palustris*).

Merikapsas (*Crambe cordifolia*).

Murtud süda (*Dicentra spectabilis*).

Metsvitstest roomav metsvits (*Lysimachia nummularia*).

Päevaliiliad — helekollane päevaliilia (*Hemerocallis citrina*), kollane päevaliilia (*H. flava*), ruuge päevaliilia (*H. fulva*) ja aed-päevaliilia (*H. hybrida*).
Peltifüllum (*Peltiphyllum peltatum*).
Rabarbritest tanguutia rabarber (*Rheum palmatum var. tanguticum*).
Rodgersiad — hobukastanilehine rodgersia (*Rodgersia aesculifolia*) ja sulgjaslehine rodgersia (*R. pinnata*).
Tradeskantsia (*Tradescantia virginiana*).
Varsakabi (*Caltha palustris*).
Vesikanep (*Eupatorium purpureum*).
Ängelheinad — hiina ängelhein (*Thalictrum dipterocarpum*), kurekellalehine ängelhein (*T. aquilegifolium*), sinihall ängelhein (*T. glaucum*) ja adiantuselehine ängelhein (*T. adiantifolium*).

2. Madalas kaldavees kasvavad taimed

Hundinuiad — ahtalehine hundinui (*Typha angustifolia*) ja laialehine hundinui (*T. latifolia*).
Kalmus (*Acorus calamus*).
Kukesaba (*Lythrum salicaria*).
Kõõlusleht (*Sagittaria sagittifolia*).
Luigelill (*Butomus umbellatus*).
Võhumõõkadest kollane võhumõõk (*Iris pseudacorus*).

3. Veetaimed

Vesiroosid — valge vesiroos (*Nymphaea alba*), kanttupene vesiroos (*N. candida*) ja aedvesiroos (*N. hybrida*).
Vesikupud — kollane vesikupp (*Nuphar luteum*) ja väike vesikupp (*N. pumilum*).

KORRAPÄRANE KIVIKTAIMLA

Korrapärane kiviktaimla on arhitektuuriliselt korrapäraste joontega väikeste terrasside ehk astangutega ja kuivmüüridega ning kivitreppide ja plaatteedega kiviktaimla, kus mägitaimedele on kunstlikult loodud kõige soodsamad kasvutingimused.
Tihti asetseb korrapärane kiviktaimla ühenduses veebasseiniga, mis toob tunduvalt juurde elavust ja muudab

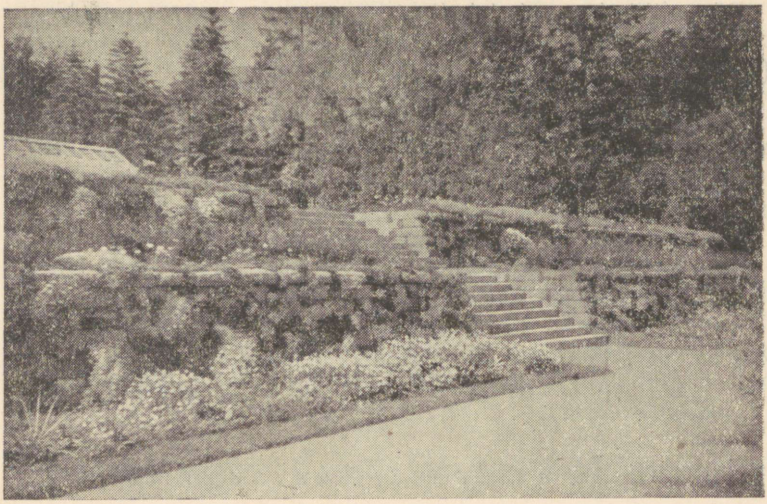

Joon. 15. Korrapärane kiviktaimla.

kogu kiviktaimla mõju suurejoonelisemaks. Ühtlasi on veebasseini rajamine praktiline, sest basseini kohalt väljakaevatud mulda saab kasutada terrasside moodustamiseks. Teiseks vajavad mägitaimed kuivadel terrassidel palaval suvel kastmist, seepärast on hea, kui vesi on lähedal.

Korrapärased kiviktaimlad on esindusliku välimusega ja sobivad rohkem elamu lähedusse — selline kiviktaimla täiendab ja rõhutab omalt poolt elamu korrapärast muljet ning on ühtlasi eluruumi jätkuks vabasse loodusesse.

Korrapärast kiviktaimlat on võimalik paigutada peaaegu igasse väiksemassegi aeda, kuna selleks võib ära kasutada pisemagi trepinurga, seinaääre ja nõlvaku. Terrassid ja müürikesed teevad aia pildi palju ruumilisemaks ja võimaldavad teravalt esile tõsta kahe pinna väikseimatki kõrguse vahet, mis muru all poleks kuigi tähelepandav.

Korrapärast kiviktaimlat saab rajada ka täiesti tasasele maale ja ilma basseinita. Selleks kaevatakse aia keskosa ühe labida sügavuselt madalamaks; sealt saadud mullast jätkub juba madalateks terrassideks.

Korrapärases kiviktaimlas tuleb niisamuti kui vabakujuliseski kasutada ühes kiviktaimlas ainult üht liiki kive. Korrapärast kiviktaimlat on nägusam ja kergem ehitada paekivist. Kohtadel, kus paekivi täielikult puudub, võib

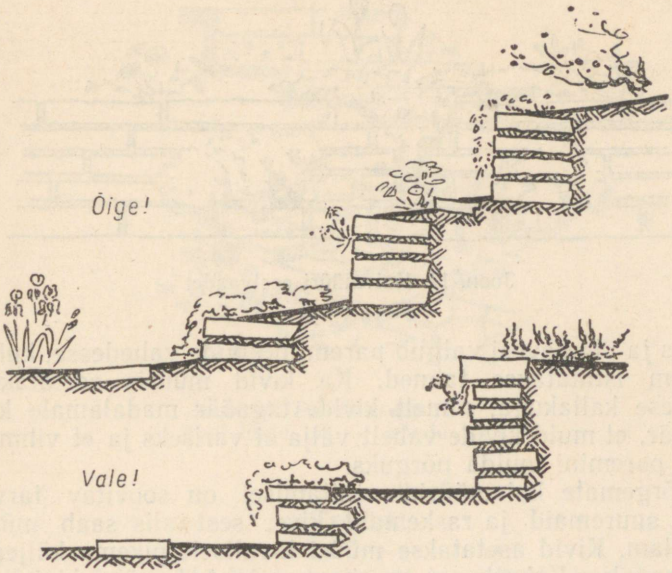

Joon. 16. Paekivide asetus terrassides.

kasutada korrapärase kiviktaimla rajamiseks ka raudkive, kuid kuivmüüri ehitamine neist on raskem, sest enamikul raudkividel on servad ümmargused ja muld ei jää nende vahele hästi püsima. Sellisel juhul tuleks kasutada suuremaid lõhutud raudkive.

Terrassid ja kuivmüürid

Suurema nõlvaku puhul on nägusad üksteisele asetatud terrassid (vt. joonist 16), kuid mitte üle kolme ülestikku. Terrasside laius oleneb täielikult kasutada oleva maa-ala suurusest, see võib kõikuda 1—3 meetrini. Terrasside kõrgus võib olla 30—50 sm. Kõrgemad terrassid ei sobi tasase pinnaga.

Terrassi esiäärt toetab kividest kuivmüür.

Parim materjal kuivmüüride ehitamiseks on paekivi. Madalate, s. o. 30—35 sm kõrguste müüride jaoks on kõige kohasem kiviplaadi paksus 7—10 sm.

Kuivmüüride esiserv on soovitav ehitada väikese kallakuga (5—15%) tahapoole. See teeb müüri seisukindla-

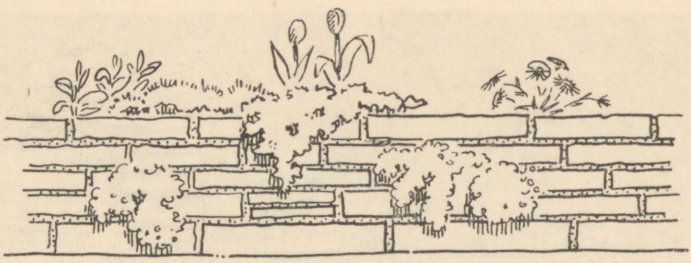

Joon. 17. Kuivmüüri eestvaade.

maks ja vihmavesi valgub paremini kivide vahedesse, kuhu hiljem istutatakse taimed. Ka kivid müüris asetatakse väikese kallakuga, nimelt kivide tagaäär madalamale kui eesäär, et muld kivide vahelt välja ei variseks ja et vihmavesi paremini mulda nõrguks.

Kõrgemate kuivmüüride ehitamisel on soovitav tarvitada suuremaid ja raskemaid kive, sest siis saab müür kindlam. Kivid asetatakse müüri tavaliselt pikema küljega väljapoole. Kohati on soovitav paigutada üks kivi, nn. sidekivi, otsaga väljapoole (vt. joonist 18), et müür jääks tugevam. Suuremate müüride paksus peab keskelt olema vähemalt $^1/_3$ nende kõrgusest. Kivide ja kivikihtide vahed jäetakse 2—3 sm suurused. Kõik vahed täidetakse tugevasti mullaga. Naaberkihtide püstvahed ei tohi kokku sattuda, sest siis uhub vihm mulla kivide vahelt välja. Kuivmüüritaguse terrassi ja kivide vahede täitmiseks on kohane leheküljel 22 mainitud mullasegu.

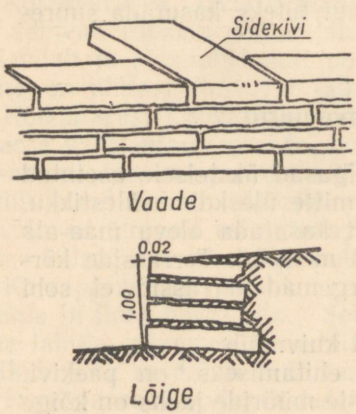

Joon. 18. Kuivmüüri ehitus paekivist.

Kivid ja muld peavad asetsema tihedasti, nii et kuhugi ei jääks tühje kohti. Ka ei tohi kivid pealeastumisel kõikuda.

Terrassi peale pannakse üksikuid kive, mis võimaldab seal kõndida ja taimi korraldada. Ühtlasi pakuvad kivid taimejuurtele varju ning muudavad üldmulje palju kaunimaks.

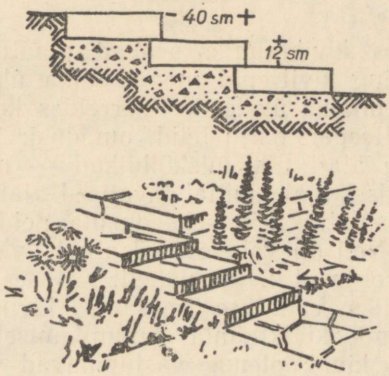

Joon. 19. Paekivitrepp. Ülal — trepi lõige, all — vaade trepile.

Trepid

Korrapärases kiviktaimlas on tarvilikud trepid, mis ühendavad terrasse ja mitmesuguse kõrgusega pindasid aias ning võimaldavad erinevatel kõrgustel liikumist. Trepid tehakse samuti kui kuivmüüridki suurematest kividest ja kivide vahed täidetakse mullaga, kuhu võib istutada mõningaid mägitaimi.

Väiksemad trepid, nagu koduaias tavaliselt kasutatakse, ehitatakse ilma alusmüürita. Iga astme alune pinnas tambitakse kõvasti kinni ja täidetakse kruusaga, millele asetatakse astmekivid. Mugavaks liiklemiseks on vajalik, et astmete kõrgus ei ületaks 12 sentimeetrit ja astme laius oleks vähemalt 40 sm (joonis 19). Trepp tehakse täpselt nii lai, kui on tee, millel trepp asub. Trepi ehitust alustatakse alumisest astmest. Iga ülemine aste peab asetsema 2—4 sm laiuselt alumise peal. Trepi küljed laotakse samuti suurematest kividest ja vahed täidetakse eespool (lk. 22) nimetatud mullaseguga.

Trepi kõrvale võib istutada kääbuspuid ja -põõsaid, nagu mugo mägimändi (*Pinus montana var. mughus*), sabiina kadakat (*Juniperus sabina*), hiina kadakat (*J. chinensis var. pfitzeriana*), thunbergi kukerpuud (*Berberis thunbergii*) jne., mis moodustavad trepile ilusa raamistiku.

Plaatteed

Korrapärases kiviktaimlas peavad plaatteed, terrassid, kuivmüürid ning kivitrepid moodustama ühtse kauni terviku ning täiendama üksteist. Võrreldes kruusatatud teedega on plaatteedel palju häid omadusi: nad on palju nägusamad ja alati liiklemiskõlblikud — nii kevadel kui ka sügisel porisel ajal, millal tavalised aiateed muutuvad sageli läbipääsmatuiks. Teiseks on plaatteid palju kergem korras hoida. Neil on vahetevahel ainult vaja kõrvaldada üksikuid umbrohtusid kivide vahelt.

Kivimaterjaliks valitakse seesama kiviliik, mida on kasutatud kogu kiviktaimla kujundamiseks, kuid igal juhul peavad kivid olema vastupidavad ilmastikutingimustele. Kiviplaadid võivad olla mitmesuguse suuruse ja kujuga, nii nagu neid saadakse. Täiesti korrapärased neljanurgelised kivid sobivad ainult terrassidele maja ümbrusse.

Plaattee rajamiseks kaevatakse tee kohalt osa mulda pealt ära, olenevalt kivide paksusest. Tee koht tasandatakse, tambitakse kõvasti kinni, kaetakse 5—6 sm paksuselt liivakihiga, millele asetatakse kivid. Iga üksik kivi vajutatakse puuhaamriga kergelt koputades nii kõvasti kinni, et ta ei liigu. Pika latiga või vesiloodiga kontrollitakse, et kivid asetseksid kõik ühes tasapinnas. Kohalepandud kiviplaadid peavad jääma maapinnaga ühele tasemele. Laiemad plaatteed kaetakse üleni vabakujuliste kiviplaatidega, kuna kitsamatele teeradadele laotakse üksikud korrapärased või vabakujulised kiviplaadid ridamisi üksteisest sammu kaugusele.

Plaatteedele ja treppidele kivide vahedesse võib istutada madalakasvulisi mägitaimi, mis kannatavad tallamist, nagu:

paronühhiat (*Paronychia serpyllifolia*), nõeljaslehist kesakanni (*Sagina subulata*), kaljunelki (*Tunica saxifraga*), harilikku kassikäppa (*Antennaria dioica*), lehiselehist alsiinet (*Alsine laricifolia*), kukeharju (*Sedum acre* ja *S. mite*) jt.

Tahvel III. Karvane kadakkaer (*Cerastium tomentosum var. columnae*), kivirik (*Saxifraga sturmiana*), nõeljaslehine leeklill (*Phlox subulata sort «F. G. Wilson»*) ja punased aedtulbid (mägitaimede kollektsiooni peenral).

Taimedele määratud kohtadelt võetakse käsikühvliga kivide vahelt liiva välja ja asendatakse nõutava mullaseguga, millesse istutatakse taimed. Taimede paigutamisega plaatteedele ja treppidele ei tohi liialdada. Tuleb istutada vaid üksikud taimed või väikesed rühmakesed sobivatesse kohtadesse nii, et need ei takistaks vaba liikumist.

Tee äärtesse vastu kuivmüüri on sobiv istutada mitmesuguseid veidi suuremaid taimi, nagu aubrieetsiaid (*Aubrietia*), hanerohtusid (*Arabis*), astreid (*Aster*), kilbirohtusid (*Alyssum*), ibeeriseid (*Iberis*) jt., mis kuivmüüri ja plaattee piirjooni katavad, kujundades maalilise ülemineku plaatteelt kuivmüürile.

Üksikutest kiviplaatidest moodustatud jalgteede kaunistamiseks erilisi taimi ei istutata, vaid kivide vahed kaetakse nendesamade taimedega, mis ulatuvad teeni kõrvalt.

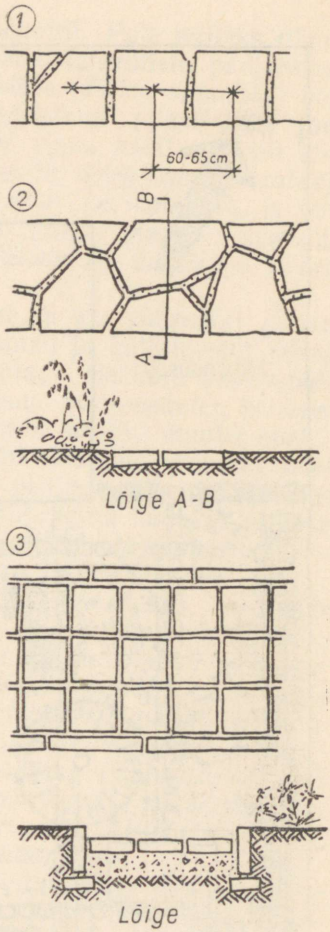

Joon. 20. Plaatteed: *1* — plaatrada, *2* — vabakujuline plaattee, *3* — korrapärane plaattee.

Taimede valik

Korrapärases kiviktaimlas tuleb rohkem rõhku panna taimede värvi- ja õiteküllusele kui haruldusele. Igast sordist istutatakse taimi mitte üksikult, vaid suuremate rühmadena, et saavutada tugevamaid värvilaike. Suuremate kiviktaimlate puhul võib rahulikult lasta üksikuid sorte ja värve korduda, kuid võimaluse korral teistsugustes kombinatsioonides, nii oleks huvitavam, vaheldusrikkam.

Taimede valikul arvestatakse peale värvide kooskõla ja

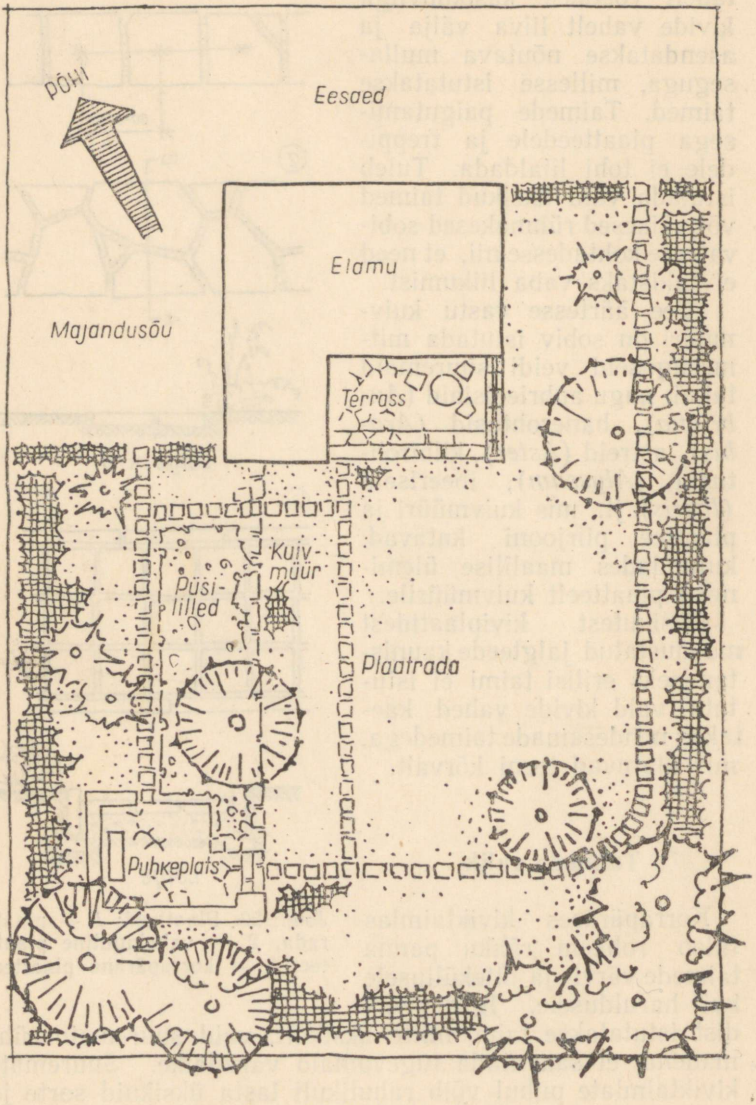

Joon. 21. Koduaia plaan.

Joon. 22. Koduaia terrassi taimestuskava: ülal pealtvaade, all eestvaade terrassile.

õitsemisaegade ka suuruse vahekordi. Pole näiteks nägus terrassi täis istutada ainult madalakasvuliste padjandtaimedega, nagu nõeljaslehise leeklille (*Phlox subulata*) sordid, aubrieetsiad (*Aubrietia*), kivirikud (*Saxifraga*) jne., vaid nende vahel peaksid olema sinna hästi sobivad kõrgemad lilled, nagu kaljukilbirohi (*Alyssum saxatile*), alpi aster (*Aster alpinus*), kiirgaster (*A. amellus*), ja paljud püramidaalsete õisikutega lilled, nagu lavendlid (*Lavandula*), helmikpõõrised (*Heuchera*), kassisaba (*Veronica spicata*) jt.

Taimede valik oleneb muidugi ka aia suurusest ja terrassi laiusest. On terrassid laiemad ja küllaldaselt pikad, siis sobib sinna vahelduseks istutada üksikuid kääbuspõõsaid, nagu horisontaalne tuhkpuu (*Cotoneaster horizontalis*), väike sajakoorne (*Evonymus nana*), maulei ebaküdoonia (*Chaenomeles maulei*), väikeseõielisi polüanta roose (*Rosa polyantha*) jne. ning pisikesi okaspuid, nagu sabiina kadakat (*Juniperus sabina*), hiina kadakat (*J. chinensis var. pfitzeriana*), kääbuskadakat (*J. nana*), hariliku kuuse kääbusvorme (*Picea excelsa f. pumila*) jne.

Eriti nägusad on kääbuspuud ja -põõsad siis, kui nende taga ka puid kasvab. Et puude juured kiviktaimlasse ei kasvaks, tuleb kiviktaimla taha maa sisse püstloodis asetada tõrvapapp. Kiviktaimlasse kääbuspuude ja -põõsaste istutamisega loome soodsaid varjulisi kohti paljudele ilusatele varjutaimedele, nagu sinilill (*Hepatica triloba*), maikelluke (*Convallaria majalis*), kuldking (*Cypripedium calceolus*), must lumeroos (*Helleborus niger*), kevadine kurelääts (*Orobus vernus*), lõhnav kannike (*Viola odorata*), priimulad (*Primula acaulis, P. elatior*) jne.

Need varjulised kohad on soovitav täita hea huumusrikka mullaga, milleks sobib kõdunenud lehemuld, turbamuld või veel parem nende segu võrdsetes osades.

Üldiselt ei või puude ja põõsaste istutamisega liialdada. Neile tuleb leida sobivad kohad, nii et nad ka aasta paarikümne pärast ei varjaks kiviktaimla üldmuljet.

Laiematele terrassidele (2—3 m) võib istutada teatud vahemaa järel mitmesuguseid keskmise kõrgusega püsililli, nagu aedvõhumõõga (*Iris germanica*), aedkullerkupu (*Trollius hybridus*), aedleeklille (*Phlox paniculata*) jt. sorte rühmadena ja üksiktaimedena või 2—3-kaupa selliseid lilli, mis on omapärased ja esinduslikud ning ühtlasi vaheldusrikkad vormilt ja kõrguselt, nagu hiigelogaputk

(*Eryngium giganteum*), delavay inkarvillea (*Incarvillea delavayi*), diktamnused (*Dictamnus fraxinella* ja *D. alba*), liiliad (*Lilium regale, L. tenuifolium, L. cernuum*) jpt.

TAIMEDE ISTUTAMINE

Kõigepealt istutatakse taimed rühmadena terrassile, kusjuures mõned sobivad rühmad võivad ulatuda ka kuivmüüri vahedesse, ja alles siis istutatakse taimed kuivmüüril tühjaksjäänud kohtadele. Kuivmüüri ülemisele äärele on soovitav istutada ülespoole kasvavate ja väikeste kompaktse kasvuga lillerühmadega vaheldumisi rühmi roomavatest taimedest, nagu roomavat kipslille (*Gypsophila repens*), seebilille (*Saponaria ocymoides*), kadakkaeru (*Cerastium*), nõeljaslehise leeklille (*Phlox subulata*) sorte jt., mis kasvaksid maalilise õitevaibana üle ääre allapoole.

Kuivmüüri vahedesse istutamiseks sobivad järgmised taimed:

1) p ä i k e s e p a i s t e l i s e l e k o h a l e

kassikäpad (*Antennaria alpina, A. dioica*), hanerohud (*Arabis alpina, A. albida fl. pl.*), merikannid (*Armeria alpina, A. formosa*), alpi aster (*Aster alpinus*), hariliku aubrieetsia (*Aubrietia deltoidea*) sordid, kellukad (*Campanula*), kadakkaerad (*Cerastium tomentosum var. columnae, C. biebersteinii*), kevadikud (*Draba*), roomav kipslill (*Gypsophila repens*), kuldkannid (*Helianthemum*), hunditubakad (*Hieracium*), ibeerised (*Iberis sempervirens, I. saxatilis*), müürilill (*Linaria cymbalaria*), nõeljaslehise leeklille (*Phlox subulata*) sordid, nepaali maran (*Potentilla nepalensis*), seebilill (*Saponaria ocymoides*), kivirikkudest *Saxifraga aizoon, S. cotyledon, S. crustata, S. sturmiana, S. valdensis*, kukeharjad (*Sedum spurium, S. acre, S. mite, S. aizoon, S. sieboldii jt.*), mägisibulate (*Sempervivum*) kõik liigid, nõmme-liivatee (*Thymus serpyllum*) kõik sordid, mailased (*Veronica*);

2) p o o l v a r j u l i s s e k o h t a

akakapsad (*Ajuga*), nõmmekannid (*Androsace*), karpaatia kellukas (*Campanula carpatica*), krutsianellad (*Crucianella*), kurekaelad (*Erodium*), emajuured (*Gentiana*), roomav metsvits (*Lysimachia nummularia*), paronühhia (*Paronychia*), kivirikud (*Saxifraga caespitosa,*

S. hypnoides, S. hybrida, S. pygmaea, S. trifurcata, S. cotyledon, S. pungens), kahtlane kukehari (*Sedum spurium*), mailastest lamav mailane (*Veronica prostrata*) ja roomav mailane (*V. repens*), igihaljad (*Vinca*), valdsteiniad (*Waldsteinia*);

3) varjulisse kohta sobivad

karpaatia kellukas (*Campanula carpatica*), sinililled (*Hepatica*), leselehed (*Majanthemum*), ramondiad (*Ramondia*), kivirik (*Saxifraga tricuspidata*), lõhnav kannike (*Viola odorata*), valdsteiniad (*Waldsteinia*).

Kivide vahedesse istutamisel tuleb jälgida, et taimede juured ei jääks kägarasse ja et neid ei muljutaks. Selle vältimiseks kärbitakse liiga pikad juured terava noaga tagasi ja potis kasvanud taimede istutamisel muljutakse mullapall kahe käe vahel pehmeks ja laiaks, et see kivide vahesse mahuks.

Väiksemaid taimi istutatakse tavaliselt istutuspulgaga, kuna suuremate taimede istutamisel kasutatakse käsikühvlit. Taimede juured asetatakse sirgelt kivide vahele mulda, kui võimalik, siis nii, et juurte alumised otsad asetseksid veidi allpool või et juured asetseksid vähemalt horisontaalselt, mitte aga alumiste otstega ülespoole. Juurte ja kivide vahed täidetakse korralikult taimedele sobiva (vt. lk. 22) mullaseguga. Suurematesse vahedesse, kuhu muld püsima ei jää, pannakse mõned kivikillud ebakorrapäraselt taimede vahele, et vältida mulla väljavarisemist. Istutamiseks liiga väikesed kivide vahed jäetakse lihtsalt tühjaks.

Kuivmüüri võib mägitaimi istutada ka kohe müüri ehitamisel. Istutamiseks kasutatakse noori elujõulisi taimi, sest vanade ja ka liiga noorte taimedega ei saavutata nii kiiresti ja nii ühtlast õiteküllust. Selleks tuleks igal kiviktaimla rajajal juba üks kuni kaks aastat varem hankida mitmesuguseid mägitaimede seemneid, muretseda soovitud sortidest ja liikidest emataimi ja neid ise paljundada.

Algmaterjali mägitaimedest on võimalik saada Teaduste Akadeemia Tallinna Bioloogia Eksperimentaalbaasist. Eksperimentaalbaas varustab aga sordiehtsa paljundusmaterjaliga esimeses järjekorras aiandeid ja siis koole ning asutusi, nii et asjaarmastajatele jätkub mägitaimi ainult piiratud koguses. Suuremal hulgal võib saada mägitaimi Tallinna Linna Heakorratrusti aianditest. Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi Aianduse ja Mesinduse Trustil on Harju rajoonis Harku-Järvel organiseerimisel

aiamajand, mis hakkab lähemail aastail tootma massiliselt mitmesuguseid dekoratiivtaimi, nende hulgas ka mägitaimi.

Peale selle on tavaliselt võimalik mägitaimede algmaterjali saada kõigilt kiviktaimla valdajailt, sest enamik mägitaimi paljuneb nii kiiresti, et peaaegu alati jätkub neid äraandmiseks. Muretsetud mägitaimi tuleb ise paljundada (vt. lk. 49), lasta kasvada noorteks ilusateks taimedeks ja alles siis korraliku mullapalliga kohale istutada. Taimi kaugemalt transportides ei saa kunagi nii head istutusmaterjali. Ka oleks viimasel juhul kogu kiviktaimla taimestamine võrdlemisi tülikas ja kulukas.

Mõningaid kergesti lisajuuri moodustavaid taimi, näiteks nõeljaslehise leeklille (*Phlox subulata*), roomava leeklille (*P. reptans*) ja kahtlase kukeharja (*Sedum spurium*) sorte, on soovitav istutada pistikutena otsekohe kiviktaimlasse. Selleks lõigatakse, või, veel parem, rebitakse emataimelt maapealsed osad nii, et ühes tuleks ka puitunud vart, millel leidub rikkalikult uinuvaid lisapungi (mitte kasutada ainult rohtseid ladvaotsi). Praktiline on asetada need oksad mitmekaupa kokku, moodustada ilusa väikese puhma, mis siis istutatakse kuni ilusate noorte lehtedeni, s. o. ca $^1/_2$—$^2/_3$ ulatuses, poolpõiki mulda, kus nad kiiresti juurduvad ja edasi kasvavad.

Üldiselt võib istutada peaaegu kõiki kergemini kasvama minevaid mägitaimi selliste pistikutena otsekohe kiviktaimlasse, seda võib teha näiteks kukeharjade (*Sedum*), leeklillede (*Phlox*), kivirikkude (*Saxifraga*), hanerohtude (*Arabis*), aubrieetsiate (*Aubrietia*), kadakkaerte (*Cerastium*), nelkide (*Dianthus*) jpt. liikide ja sortidega. Kuigi istutamise aastal tunduvad taimed natukene väikestena, muutuvad nad järgmistel aastatel seda ühtlasemaks ja ilusamaks ja püsivad kauem noored ning nägusad kui suurte taimedena kohale istutatud mättad. Just siis ongi kiviktaimla ilus, kui rühmitades istutatud taimed pole veel täiesti kokku kasvanud üheks massiks, vaid iga taim moodustab omaette kumera mättakese.

Taimede vahekaugus istutamisel oleneb liigist ja sordist. Väikesekasvulistel aitab 5—15 sentimeetrist, keskmistel 15—25 sentimeetrist, kuna suurematel ning kiiresti laiuvatel vormidel võib vahekaugus olla isegi 30—50 sm.

Parimaks istutamisajaks kõigile kevadel õitsevatele mägitaimedele on augustikuu ja septembrikuu esimene

Joon. 23. Hariliku aubrieetsia (*Aubrietia deltoidea*) ja kiviriku (*Saxifraga elliots*) mättakesed.

pool, kõigile suvel ja sügisel õitsevatele taimedele aga varakevad. Üldiselt võib aga mägitaimi istutada kogu aeg, varakevadest kuni septembrikuu keskpaigani, nii et taimed enne külmi jõuaksid veel juurduda. Hilisemal istutamisel võivad taimed talvel osaliselt hävida.

Peale istutamist kastetakse kõiki mägitaimi korralikult. Muld taimede vahel kobestatakse ja kastmisnõod kaetakse kuiva mullaga. Taimi, eriti kohe pistikutest paljundatud taimi, mis päikesepaisteliste ilmade puhul löövad närtsima, näiteks kadakkaerad (*Cerastium*), aubrieetsiad (*Aubrietia*), hanerohud (*Arabis*) jt., varjutatakse okstega niikaua, kuni taimed enam ei närtsi.

Mitmesuguste sibullillede, nagu krookuste, lumikellukeste, märtsikellukeste, siniliiliate, kobarhüatsintide, tulpide ja nartsisside sibulate ja sibulmugulate mahapanekuks on parim aeg augustikuu ja septembrikuu algus, sest hilisema istutamise puhul hilineb kevadel õitsemine.

Sügislilledele ja liiliatele on kohaseimaks istutusajaks kevad.

Sibullillede istutamise sügavused on toodud sibullillede tabelis lk. 140.

Kiviktaimla korraliku ja ilusa välimuse saavutamiseks tuleb hoolitseda selle eest, et iga taim areneks normaalselt. Selleks hoitakse kiviktaimla umbrohust pidevalt puhas, mulda taimede vahel kobestatakse, seda eriti pärast tugevaid vihmasadusid.

Pärast õitsemist kõrvaldatakse äraõitsenud õied, mis on juba inetuks muutunud ja millest pole enam vaja seemneid võtta, ja varred kuni ilusa terve lehestikuni. Kui seemneid massiliselt valmib, siis paljud mägitaimed, nagu kivirikud (*Saxifraga*), kukekannused (*Delphinium*) ja eriti kukeharjad (*Sedum*), külvavad kogu kiviktaimla nii täis, et raske on säilitada puhtasordilisi ja -liigilisi rühmi. Heal pinnasel vajavad mõningad mägitaimed, näiteks kadakkaerad (*Cerastium*), nõeljaslehine leeklill (*Phlox subulata*), aubrieetsiad (*Aubrietia*), ibeerised (*Iberis*) ja hanerohud (*Arabis*), jõulise kasvu korral pärast õitsemist tagasilõikamist, sest liiga suured ja tihedad puhmad kannatavad talvel sageli külma all.

Esimesel suvel pärast istutamist on tähtsaimaks tööks taimede kastmine seni, kuni kõik taimed on korralikult juurdunud ning uut kasvu hakkavad näitama. Edaspidi vajavad mägitaimed kastmist ainult kuival perioodil, eriti lõunapoolseil kallakuil ning terrassidel, samuti väga kergetel liivastel pinnastel. Tavalistel peenardel ja tasasel maal juurdunud mägitaimed meie oludes enam kastmist ei vaja, välja arvatud põuasel suvel. Pärast põhjalikku kastmist, nagu pärast vihmagi, on samuti soovitav niiskuse auramise vältimiseks mullapinda kobestada.

Taimede kastmine on soovitav lõpetada sügisel varakult, s. o. juba augustikuus, et sundida taimi puhkeolekusse. Hilissügisesed soojad ilmad on taimedele kahjulikud — siis hakkavad nad uuesti kasvama, kuid need noored kasvud ei valmi ja külmuvad tavaliselt talvel.

Käesolevas raamatus käsitletud mägitaimed on meie oludes külmakindlad, kuid ohtlikud on neile siiski paljad, lumeta talved, eriti kevadepoole, kui päike päeval sulatab ja öösiti järgnevad tugevad öökülmad. Siis muutuvad paljud igihaljad mättakesed ja lehestikupolstrid pruuniks või kuluvärviliseks. Seda juhtub peamiselt lõunapoolseil kallakuil ja peenrakülgedel.

Tavaliselt ajavad pruuniks muutunud taimed juurtest

uued kasvud, kuid selleks aastaks on siiski kiviktaimla korralik välimus rikutud ja õitsemine ei kujune rikkalikuks.

Parimaks ja kõige loomulikumaks katteks mägitaimedele on lumi. Et soodustada lume kogumist ja püsimist, selleks kaetakse kiviktaimlad kuuse-, männi- või kadakaokstega. Soovitatav on kiviktaimla katta juba sügisel, kohe pärast maa külmumist. Oksad kaitsevad taimi nii äkiliste külmade kui ka soojade päikesekiirte eest, pehmendades neid mõlemaid. Taimede kuivanud pealsed, rohi ja lehed ei sobi katmiseks, nad koguvad palju niiskust ja soodustavad hallitamist ning mädanemist. Kohtadele, kuhu lumi jääb ise hästi igal talvel püsima, pole mõtet oksi panna. Talve jooksul tuleb jälgida, et tuul oksi pealt ära ei ajaks ja et kõik mägitaimed oleksid korralikult lumega kaetud. Juhul kui lund on vähe või mõni koht on hoopis paljas, loobitakse võimaluse korral lund peale kõrvalt, lähedusest. Vaja on hoiduda ka liiga palsult katmisest, sest ka see soodustab kopitamist ja hallitamist, eriti talvel soojade ilmade puhul.

Kevadel, kui külmumisoht on möödas ja pinnas mägitaimede all on juba sula, vabastatakse kiviktaimla pilves või vihmase ilmaga oksakattest.

Katte kõrvaldamine päikesepaistelise ilmaga põhjustab sageli mägitaimede hävimise. Kui sel perioodil pilves ja vihmaseid ilmu ei esine, tuleb oksakate kõrvaldada järkjärgult ja soovitav õhtu eel. See on huvitav ja rõõmutegev ülesanne igale lillesõbrale ja loodusearmastajale, sest hästi talvitunud igihaljad mägitaimed on just varakevadel omapäraselt ilusad ja vaatamisväärsed.

Pärast seda puhastatakse kiviktaimla ja kõrvaldatakse kõik talve jooksul tekkinud vead. Väikesed taimed, mida külm maa seest on välja kergitanud, vajutatakse kinni või, veel parem, istutatakse uuesti. Talvel väljaläinud taimed asendatakse sobivate uutega. Kivivahed, kust talve jooksul on mulda maha varisenud, täidetakse uuesti, kõik paljaksuhutud taimejuured kaetakse korralikult mullaga jne.

Paaril aastal pärast kiviktaimla rajamist ei vaja mägitaimed mingisugust väetist. Hiljem on värske mulla lisamine siiski tarvilik. Enamik mägitaimi on tundlikud mineraalväetiste vastu. Isegi väikeste koguste andmisel kiratsevad taimed aastaid ja mõned mägisibulate (*Sempervivum*) ja kivirikkude (*Saxifraga*) sordid hävivad hoopis.

Vähesel hulgal võiks mineraalväetisi siiski kasutada rikastatud kompostis. Selle saamiseks lisatakse mullasegusse natuke fosforiiti, lehtpuutuhka või lubjalembelistele põlevkivituhka ja väga vähesel määral hästikõdunenud laudasõnnikut, et elustada kasulike bakterite tegevust. Mullasegude valmistamisel arvestatakse taimede nõudeid, millest sõltub see, kas valmistada rikastatud kompost turba- või lehemullaga, kerge või raske mättamullaga või isegi tavalise aiamullaga. Valmistatud segul lastakse seista üks aasta ja siis kasutatakse nendele mägitaimedele väetamiseks, mis kiratsevad ega õitse enam rikkalikult.

Osa taimi ei õitse vanaduses enam hästi ja kannatavad mullaväsimuse all, näiteks priimulad, aubrieetsiad, mitmed kivirikud jpt. Soovitatav oleks need taimed istutada uuele kohale või siis täita vana koht uue, värske mullaga. Selleks võetakse taimed välja, osa vana mulda kõrvaldatakse, ülejäänud vana muld aga kobestatakse sügavalt ja segatakse uue mullaga. Vanad taimed jagatakse, kärbitakse nende latvu ja juuri ja istutatakse siis tagasi kohale. Selliselt noorendatud taimed võivad jälle aastaid samal kohal kasvada ja hästi õitseda.

Kiviktaimla korrashoiul tuleb jälgida, et liiga kiiresti ja jõuliselt kasvavad mägitaimed, nagu biebersteini kadakkaer (*Cerastium biebersteinii*), paljud kukeharjad (*Sedum*) jt., ei lämmataks teisi, nõrgakasvulisi taimi. Võimaluse korral säilitatakse iga lillerühm temale määratud piirides. Selleks tuleb liiga suureks kasvanud rühmi pidevalt piirata. Soovitatav on osa taimi rühma äärtelt isegi välja juurida. Pikaks kasvanud taimede varred lõigatakse pärast õitsemist peaaegu maapinnani tagasi.

Lõpuks peab mainima, et inimene, kes mõistab leida mägitaimedes ilu ja süveneb kiviktaimla kujundamisse, leiab sealt igal jõudehetkel huvitavat ja loovat tegevust. On vaja koguda uusi kaunimaid sorte juurde ja paigutada olemasolevaid rühmi oma kogemuste ning maitse kohaselt ümber, sest lõpuks on iga iluaia rajaja kunstnik — kunstnik, kes loob kauneid motiive elavatest taimedest.

MÄGITAIMEDE PALJUNDAMINE

SEEMNETEGA PALJUNDAMINE

Taimede kasvatamisel seemnest saadakse pika elueaga, hea juurestikuga, elujõulised ja vastupidavad järglased, seda eriti siis, kui külviks tarvitatakse kohalikes klimaatilistes tingimustes kasvanud ja headelt emataimedelt korjatud seemneid.

Seemnetega võib paljundada peamiselt liike, näiteks järgmisi: kevad-adoonist (*Adonis vernalis*), kivirikkusid (*Saxifraga hypnoides, S. pygmaea, S. trifurcata* jne.), kukeharjadest *Sedum hispanicum, S. maximowiczii, S. kamtschaticum* jt.

Mägitaimede liigid, kus esineb palju erivärvilisi sorte, nagu arendsi kivirik (*Saxifraga caespitosa var. grandiflora hybrida*), kahtlane kukehari (*Sedum spurium*), harilik aubrieetsia (*Aubrietia deltoidea*) jt., ei anna seemnetest kasvatamisel 100-protsendiliselt puhtasordilisi järglasi. Aretatud sorte ja aedvorme võib seemnest kasvatada massmaterjali saamiseks, s. t. juhul, kui sordiehtsus pole oluline. Samuti kasutatakse seemnest kasvatamist uute sortide aretamiseks.

Seemned külvatakse kas avamaale, poolsooja lavasse või kasvuhoonesse.

Külv avamaasse

Avamaale külvamine on lihtne ja kõige vähem hoolt ning kulu nõudev paljundusviis. Avamaale võib külvata suuremaseemnelisi liike, mille noored seemikud on suured ja küllalt tugevad ning vastupidavad kohapealsetes välistingimustes, ja juhul, kui seemet on palju. On aga seemet vähe, siis saab kasvuhoonesse külviga ja hea hooldami-

sega samast kogusest seemnest rohkem istutamiskõlblikke taimi.

Külvamiseks avamaale valmistatakse korralikult haritud umbrohuvabale maale peenrad. Raskel savimaal segatakse külvipeenra mullale hulka liiva ja huumusmulda (turba-, lehe- või nende puudumisel huumusrikast metsamulda), sest raskel pinnasel arenevad noored taimed algul väga aeglaselt ja pealegi eelistab enamik mägitaimi kergemat pinnast. Ka liiga kergel liivamaal lisatakse niiskuse säilitamiseks ja taimede paremaks toitmiseks (tugeva juurekava moodustamiseks) huumusmulda. Lubjalembelistele taimedele lisatakse läbi sõela lastud tsemendivaba krohvipuru, põlevkivituhka või kaua seisnud kustutatud lupja. Varjutaimedele, nagu metspiprad (*Asarum*), varjulilled (*Asperula*), maikellukesed (*Convallaria*), lõokannused (*Corydalis*), lumeroosid (*Helleborus*), hormiinumid (*Horminum*), mertensiad (*Mertensia*), kopsurohud (*Pulmonaria*) jt., rajatakse külvipeenrad päikese eest varjatud kohale ja niiskemale huumusrikkale pinnasele. Poolvarjulistele peenardele külvatakse: akakapsad (*Ajuga*), lõosilmaõieline imikas (*Anchusa myosotidiflora*), kitsekakrad (*Doronicum*), mõõlad (*Geum*), priimulad (*Primula*), käbiheinad (*Prunella*), kullerkupud (*Trollius*) jt.

Suurema seemnekoguse ning väheste sortide ja liikide külvi puhul külvatakse tavaliselt ridadena piki peenart, kuid vähese seemnehulga ja rikkaliku sortimendi külvi korral on põiki- (risti-) ridadena külvamine otstarbekohasem. Viimasel juhul tõmmatakse peenardele 20—25-sentimeetristele vahekaugustele väikesed põiki-vaokesed, kuhu külvatakse seemned nii hõredalt, et tärganud taimi pole vaja pikeerida. Kui muld on kuiv, siis valatakse vaokesed enne külvi vett täis. Seeme külvatakse kohe pärast vee mulda imbumist, kaetakse umbes 2—3-kordse seemne läbimõõdu paksuselt kergema mullaseguga (1 osa lehemulda, 1 osa turbamulda ja 1 osa sõredat liiva) ja vajutatakse külvatud ridade kohad rehaseljaga kinni. Peale selle on soovitav katta peenar okstega, mis on kevadel ja suvel varjuks päikese eest ja sügisel aitab koguda lund.

Kõige loomulikum külviaeg on sügisel mõni nädal enne maa külmumist. Isegi aeglaselt idanevad seemned tärkavad siis enamasti juba järgmisel kevadel, sest seemnete talvine läbikülmumine mõjub idanemist soodustavalt.

Sügisel võib avamaasse külvata järgmisi mägitaimi:

akakapsaid (*Ajuga*), astreid (*Aster*), hormiinumeid (*Horminum*), hunditubakaid (*Hieracium*), ibeeriseid (*Iberis*), imikaid (*Anchusa*), jumikaid (*Centaurea*), kannikesi (*Viola*), karukellu (*Pulsatilla*), keelikurohtusid (*Carlina*), kevadikke (*Draba*), kilbirohtusid (*Alyssum*), kitsekakraid (*Doronicum*), koldrohtusid (*Anthyllis*), kopsurohtusid (*Pulmonaria*), kortslehti (*Alchemilla*), kukeharju (*Sedum*), kukekannuseid (*Delphinium*), kuldvitsu (*Solidago*), kurekaelu (*Erodium*), käbiheinu (*Prunella*), käokanne (*Lychnis*), leselehti (*Majanthemum*), liatriseid (*Liatris*), lumeroose (*Helleborus*), maikellukesi (*Convallaria*), maranaid (*Potentilla*), mertensiaid (*Mertensia*), metspipraid (*Asarum*), mõrsjalilli (*Gaillardia*), mõõlasid (*Geum*), naistenõgeseid (*Nepeta*), nelke (*Dianthus*), nõiahambaid (*Lotus*), nõianõgeseid (*Stachys*), piimalilli (*Euphorbia*), priimulaid (*Primula*), päevakübaraid (*Rudbeckia*), raudrohtusid (*Achillea*), salveisid (*Salvia*), sisürinhiume (*Sisyrinchium*), tondipäid (*Dracocephalum*), vaage (*Inula*), varjulilli (*Asperula*) ja õnneheinu (*Erigeron*).

Taimed, mille seemned on idanemisvõimelised ainult lühikest aega või mille seemned on väga paksu kestaga ning raskesti idanevad, külvatakse kohe pärast seemnete valmimist. Selleks kogutakse valminud seeme, lastakse vaid mõned päevad kuivas õhurikkas ruumis puhastamata järelvalmida, siis puhastatakse ja külvatakse kohe avamaale peenrasse. Niisuguste taimede hulka kuuluvad: adoonised (*Adonis*), lõokannused (*Corydalis*), drüüased (*Dryas*), ogaputked (*Eryngium*), lumeroosid (*Helleborus*), võhumõõgad (*Iris*), kullerkupud (*Trollius*), lõhnav kannike (*Viola odorata*) ja väikesed sibullilled (lumikellukesed, hinodoksad, krookused, siniliiliad, sügislilled jt.).

Kui nende taimede seemet pole võimalik kohe külvata, siis kihitatakse ehk stratifitseeritakse nad pottides või kastides puhta niiske liivaga. Poti põhja asetatakse potikildudest drenaaž, sellele kiht liiva, siis seemned nii, et nad üksteist ei puuduta, siis jälle kiht liiva jne. Potid ja kastid seemnetega kaevatakse varjulisse kohta maa sisse ja kaetakse pealt traatvõrguga, et hiired ja rotid juurde ei pääseks. Selliselt hoitud seemned võib maha külvata sügisel või varakevadel.

Kevadel külvatakse avamaale ainult kiiresti idanevaid seemneid, nagu seda on astritel (*Aster*), ibeeristel (*Iberis*), kilbirohtudel (*Alyssum*), kannikestest sarv- ja altai kanni-

TRÜ Raamatukogu

kesel (*Viola cornuta* ja *V. altaica*), kukekannustel (*Delphinium*), käokannidel (*Lychnis*), magunatel (*Papaver*, soovitav kohe kasvukohale), mõrsjalilledel (*Gaillardia*), nelkidel (*Dianthus*), päevakübaratel (*Rudbeckia*), salveidel (*Salvia*) ja õnneheintel (*Erigeron*).

Avamaal on kultuuride hooldamine lihtne. Väga kuival kevadel tuleb peenraid kasta. Oksakate kõrvaldatakse järk-järgult, kohtade järgi, kus on märgata taimede tärkamist. Mullapind kobestatakse, et takistada kooriku tekkimist ja pidurdada niiskuse auramist. On külv juhtunud tihe, siis taimed harvendatakse või pikeeritakse paljunduspeenardele, vahedega 10—20 sm. Paljunduspeenra valmistamisel arvestatakse iga taime nõuetega nii mullastiku kui ka valgustuse suhtes, et luua noortele taimedele kõige soodsamaid arenemis- ja kasvutingimusi. Mõningad liigid, nagu lõokannused (*Corydalis*), ogaputked (*Eryngium*) ja karukellad (*Pulsatilla*), pikeeritakse kohe kasvukohale, sest need liigid on tundlikud ümberistutamisel. Peale pikeerimist tuleb taimi kasta ja kastmisnõod katta kergelt kuiva mullaga. Pärast harvendamist mullatakse kohalejäetud taimi kergelt kuni idulehtedeni. Edaspidine noorte seemikute hooldamine seisab peamiselt umbrohu hävitamises ja mullapinna kobestamises.

Noori seemikuid lastakse vähemalt üks suvi rahulikult kasvada.

Kiiresti kasvavaid taimi, nagu kilbirohud (*Alyssum*), kukekannused (*Delphinium*), nelgid (*Dianthus*), mõrsjalilled (*Gaillardia*), käokannid (*Lychnis*), priimulad (*Primula*), päevakübarad (*Rudbeckia*), salveid (*Salvia*) ja kannikestest sarv- ja altai kannike (*Viola cornuta, V. altaica*), võib juba külviaastal augusti lõpul või septembrikuu esimesel poolel istutada kasvukohale.

Aeglaselt arenevad taimed, nagu adoonised (*Adonis*), lumeroosid (*Helleborus*), liatrised (*Liatris*), iirised (*Iris*) ja kõik sibullilled, jäetakse paljunduspeenrale samale kohale kasvama 3—5 aastaks. Alles siis istutatakse nad alalisele kasvukohale.

Kõigi ülejäänud liikide avamaale külvatud taimed istutatakse kohale järgmise aasta sügisel või ka juba kevadel.

Külv kasvuhoonesse

Suurem osa peeneseemnelisi ja esialgu väikseid ning aeglaselt arenevaid mägitaimi külvatakse poolsooja lavasse või kasvuhoonesse (t° 12—18° C), kus soojus soodustab seemnete idanemist ja kiirendab taimede kasvu. Kasutatakse 10—12-sentimeetrise läbimõõduga lillepotte, savist külvikausse või madalaid pikeerimiskaste ja kergemat mullasegu (1 osa lehe-, 1 osa turbamulda ja 1 osa puhast jämedat liiva). Nõude põhja asetatakse kindlasti drenaaž potikildudest ja jämedast kruusast, selle peale pannakse mullasegu, seda kergelt äärtest kinni vajutades. Nõu täidetakse 1,5—2 sm sügavuseni äärest. Seeme külvatakse, kaetakse pealt seemnepaksuse liivasema mullakihiga ja vajutatakse kergelt kinni. Väga peeni seemneid ei kaeta üldse mullaga. Siis kastetakse ettevaatlikult läbi pihusti ja nõud kaetakse klaasiga, et säilitada ühtlasemat niiskust. Päikesevarjuks asetatakse klaasi peale marli või paber.

Edaspidine hooldamine seisab hoolikas kastmises, varjutamises ja vahetevahel õhustamises. Tavaliselt piisab külvide õhustamiseks nendest kordadest klaasi kõrvaldamisest, mis toimub kastmisel ja kastmise vajaduse kontrollimisel. Seemned idanevad tavaliselt 5—30 päeva jooksul. On seemned idanenud, jäetakse klaaskate ära, kuid otsese päikese eest tuleb ikka varjutada.

Tärganud taimed pikeeritakse 5—6-sentimeetriste vahedega pikeerimiskastidesse. Nendesse kastidesse lisatakse külviks kasutatud mullasegule kas kerget või rasket mättamulda, tavalist aiamulda, metsa huumusmulda, liiva või vana krohvipuru, olenevalt liikide erinõuetest (vt. mägitaimede kirjeldustest!).

Toodud juhendite kohaselt külvatakse kasvuhoonesse märtsist kuni maikuuni järgmised mägitaimed:

alsiined (*Alsine*), aubrieetsiad (*Aubrietia*), bergeeniad (*Bergenia*), emajuured (*Gentiana*), hanerohud (*Arabis*), helmikpöörised (*Heuchera*), inkarvillead (*Incarvillea*), jänesekäpad (*Leontopodium*), kadakkaerad (*Cerastium*), kaheteist jumala lilled (*Dodecatheon*), kaljunelgid (*Tunica*), kassikäpad (*Antennaria*), kellukad (*Campanula*), kesakannid (*Sagina*), kipslilled (*Gypsophila*), kivirikud (*Saxifraga*), kuningakepid (*Oenothera*), liivakannid (*Arenaria*), mägisibulad (*Sempervivum*), mailased (*Veronica*),

põisrohud (*Silene*), ramondiad (*Ramondia*), seebililled (*Saponaria*).

Kohe pärast seemnete valmimist külvatakse:

douglaasiad (*Douglasia*), laanelilled (*Trientalis*), laikellukad (*Platycodon*), nõmmekannid (*Androsace*), sinililled (*Hepatica*).

Detsembris-jaanuaris külvatakse:

eriogoonumid (*Eriogonum*), keraslilled (*Globularia*), kortuusad (*Cortusa*), kuldkannid (*Helianthemum*), lavendlid (*Lavandula*), liivateed (*Thymus*), merikannid (*Armeria*), parkjuured (*Statice*), soldanellad (*Soldanella*), tradeskantsiad (*Tradescantia*), tsüklaamenid (*Cyclamen*), valdsteiniad (*Waldsteinia*) ja ülased (*Anemone*).

Kahe viimase rühma seemned asetatakse pärast külvi koos kastide või savinõudega paariks kuuks välja lume alla, mis kiirendab idanemist. Märtsis tuuakse nad väljast sisse, lastakse aeglaselt üles sulada ja asetatakse poolsooja kasvuhoonesse või lavasse. Need seemned idanevad tavaliselt samal kevadel.

Kui taimed pärast pikeerimist on juurdunud, viiakse kastid võimaluse korral lavadesse, arvestades kastide paigutamisel iga liigi valgusevajadust. Kastid rühmitatakse päikese-, poolvarju- ja varjutaimede kaupa, nii et varju- ja poolvarjutaimi saab vajaduse korral varjutada. Edaspidine hooldamine seisab kastmises, lavade õhustamises, rohimises, mulla kobestamises ja varjutamises. Järk-järgult harjutatakse taimi välisõhuga, kuni lõpuks jäetakse lavad ilma akendeta. Enamasti augustikuus istutatakse taimed avamaal paljunduspeenardele 10—20-sentimeetriste vahedega.

Mõningad taimed, nagu nõmmekannid (*Androsace*), douglaasiad (*Douglasia*), missuuri kuningakepp (*Oenothera missouriensis*), ramondiad (*Ramondia*) jt., vajavad, et mullapind nende ümbert oleks kaetud kivikildudega, et muld püsiks juurte ümber ühtlaselt niiske ja jahe.

Paljunduspeenrad rajatakse pinnasele, mis ei kannata seisva niiskuse all. Vastasel korral tuleb peenra põhja asetada drenaažkiht jämedast kruusast või kivikillustikust, sest enamik mägitaimi on tundlikud seisva niiskuse vastu. Esimesel suvel vajavad noored taimed kastmist kuivaperioodil. Kasvukohale istutatakse taimed kahe kuni kolme aasta pärast.

Mägitaimede paljundamine seemnetega on vältimatu, kui vajatakse korraga suurel hulgal tugevat ja elujõulist istutusmaterjali.

VEGETATIIVNE PALJUNDAMINE

Vegetatiivset paljundamist kasutatakse siis, kui lähedusest saadakse puhtasordilisi emataimi, samuti nende sortide ning liikide juures, mis ei anna üldse seemet, nagu valkjas hanerohi (*Arabis albida fl. pl.*), nõeljaslehise leeklille (*Phlox subulata*) sordid ja liiga hilja õitsevad mägitaimed, mille seemned ei jõua enne külmade tulekut valmida, näiteks kaunis kukehari (*Sedum spectabilis*), sieboldi kukehari (*S. sieboldii*), madal aster (*Aster dumosus*) jt. Vegetatiivne paljundamine on tarvilik ka sortide ja aedvormide juures, mis seemnetest ei anna sordiehtsaid järglasi, ja liikide juures, mida seemnest on väga raske kasvatada ja mis nõuavad erilist hooldamist ning mis alles päljude aastate pärast hakkavad õitsema. Näiteks uibuleheliste (*Pyrolaceae*) ja käpaliste (*Orchidaceae*) sugukondade esindajate seemned vajavad koos vastavate seentega külvamist ja noores eas eritingimustes kasvatamist ning arenevad 5—6 aastat, enne kui hakkavad õitsema.

Vegetatiivselt paljundatakse jagamisega, varspistikutega, lehtpistikutega, juurpistikutega, maapealsete võsunditega, maa-aluste võsunditega, võrsikutega, juurmugulatega, mugulatega, sibulmugulatega ja tütarsibulatega.

Paljundamine jagamise teel

Kõige lihtsam ja kiirem paljundamisviis, kui emataimi on küllaldaselt, on jagamine. Kasutatakse peaaegu kõigi mägitaimede juures, välja arvatud lõokannused (*Corydalis*), emajuured (*Gentiana*), kipslilled (*Gypsophila*), nõiahambad (*Lotus*), missuuri kuningakepp (*Oenothera missouriensis*), karukellad (*Pulsatilla*) ja ramondiad (*Ramondia*), mis on raskesti jagatavad ja ei kannata juurte vigastamist.

Kevadel õitsevaid mägitaimi on kõige kohasem jagada varasügisel, augustikuu lõpul ja septembrikuu algul, või kohe pärast õitsemist. Siia rühma kuuluvad:

adoonised (*Adonis*), akakapsad (*Ajuga*), astritest alpi

aster (*Aster alpinus*), aubrieetsiad (*Aubrietia*), bergeeniad (*Bergenia*), douglaasiad (*Douglasia*), drüüased (*Dryas*), epimeediumid (*Epimedium*), hanerohud (*Arabis*), hormiinumid (*Horminum*), ibeerised (*Iberis*), imikad (*Anchusa*), kadakkaerad (*Cerastium*), kaheteist jumala lilled (*Dodecatheon*), kesakannid (*Sagina*), kevadikud (*Draba*), kitsekakrad (*Doronicum*), kivirikud (*Saxifraga*), kopsurohud (*Pulmonaria*), kortuusad (*Cortusa*), kullerkupud (*Trollius*), leeklilled (*Phlox*), lumeroosid (*Helleborus*), mertensiad (*Mertensia*), metspiprad (*Asarum*), mõõlad (*Geum*), nõmmekannid (*Androsace*), pahhüsandrad (*Pachysandra*), piimalilled (*Euphorbia*), priimulad (*Primula*), seebililled (*Saponaria*), soldanellad (*Soldanella*), uibulehed (*Pyrola*), valdsteiniad (*Waldsteinia*), varjulilled (*Asperula*) ja ülastest metsülane (*Anemone silvestris*).

Kõiki suvel ja sügisel õitsevaid mägitaimi on soovitav jagada kevadel aprillis-mais. Siia kuuluvad: alsiined (*Alsine*), astritest madal aster ja kiirgaster (*Aster dumosus, A. amellus*), eriogoonumid (*Eriogonum*), helmikpöörised (*Heuchera*), hunditubakad (*Hieracium*), jumikad (*Centaurea*), jänesekäpad (*Leontopodium*), kaljunelgid (*Tunica*), kellukad (*Campanula*), kukeharjad (*Sedum*), kuldvitsad (*Solidago*), kuningakepid (*Oenothera*), käbiheinad (*Prunella*), käokannused (*Linaria*), lavendlid (*Lavandula*), liivakannid (*Arenaria*), liivateed (*Thymus*), mailased (*Veronica*), naistenõgesed (*Nepeta*), nelgid (*Dianthus*), nõianõgesed (*Stachus*), parkjuured (*Statice*), põisrohud (*Silene*), vaagid (*Inula*), õnneheinad (*Erigeron*), ülastest jaapani ülane (*Anemone japonica*) jne.

Võhumõõku paljundatakse jagamisega kohe pärast õitsemist. Enamikku mägitaimi võib jagamisega paljundada kogu aeg varakevadest kuni septembri keskpaigani, nii et nad jõuavad enne külmi veel juurduda. Isegi õitsemise ajal võib taimi jagada; sel ajal lähevad nad küll kasvama, kuid selleks aastaks on õitsemine siiski häiritud. Eriti hästi lasevad end igal ajal jagada mitmesugused varjutaimed, kukeharjad ja kivirikud.

Jagamiseks kaevatakse emataim mullast välja, jagatakse ettevaatlikult osadeks (soovitav käsitsi), püüdes vältida juurte ja juurekaelas paiknevate kasvupungade vigastamist. Eriti tähelepanelik ja hoolas peab olema paksude ja lihavate juurikate jagamisega, nagu need on adoonistel

(*Adonis*), kuldkingadel (*Cypripedium*), bergeeniatel (*Bergenia*), võhumõõkadel (*Iris*) ja enamikul liblikõielistel. Kõik purustatud kohad juurikatel lõigatakse terava noaga siledaks ja kaetakse kasepuusõe-tolmuga, et takistada mädaniku tekkimist. Igale juurikale jäetakse vähemalt üks tugev kasvupung. Lihtne on jagada taimi, mis omavad ainult narmasjuuri, nagu aubrieetsiad (*Aubrietia*), kassikäpad (*Antennaria*), paljud priimulad (*Primula juliae, P. acaulis, P. elatior*) jt.

Kui emataimi on külluses, siis jagatakse nad kohe istutamiseks parajateks puhmasteks. Pikad juured ja ladvaotsad kärbitakse terava noaga tagasi ja puhma osad istutatakse korralikult otsekohe neile määratud kasvukohtadele. Jagatud taimed juurduvad kiiresti ja tavaliselt hakkavad kevadel jagatud taimed juba samal aastal õitsema. Juhul, kui taim jagatakse liiga väikesteks osadeks, on soovitav need osad istutada üheks aastaks paljunduspeenrale.

Paljundamine varspistikutega

Jagamisest veelgi lihtsam ja kergem on paljundamine puitunud varspistikutega. Seda paljundamisviisi saame kasutada taimede juures, mille varte alumises osas (mõnedel ka kogu varre ulatuses) leidub rohkesti uinuvaid lisapungi, näiteks nõeljaslehise leeklille (*Phlox subulata*) sortidel, kukeharjadel (*Sedum*), hanerohtudel (*Arabis*), aubrieetsiatel (*Aubrietia*) jt. Neil taimedel tarvitseb vaid rebida emataime küljest maapealsed võrsed mullapinnast saadik ära. Pistikud istutatakse mitmekaupa koos; nii saame kohe ilusad puhmad. Nad istutatakse umbes $^1/_2$—$^2/_3$ ulatuses poolpõiki mulda, kus nad kiiresti juurduvad. Soovitatav on istutada pistikud kohe kasvukohale. Puitunud varspistikutega paljundamist on soovitav kasutada seal, kus rohtsete pistikutega paljundamiseks pole kasvuhooneid ega lavasid.

Rohtsed varspistikud võetakse suvel juuni lõpust kuni juuli lõpuni, olenevalt sellest, kuidas kasvud valmivad. Liiga noored kasvud võivad minna kergesti mädanema. Pistikud lõigatakse 4—6 sm pikkused ja pikeeritakse pikeerimiskastidesse või 7—8-sentimeetrise läbimõõduga pottidesse ja asetatakse lavasse või kasvuhoonesse. Mullaks kasutatakse kerget liivast mullasegu (1 osa lehemulda,

1 osa turbamulda, 1 osa sõredat puhast liiva). Kasti põhja asetatakse jämedast kruusast drenaažkiht, sellele 4—5 sm paksuselt nimetatud mullasegu, seda äärtest ja nurkadest kergelt kinni vajutades, ja kõige peale 1 sm paksune puhas liivakiht. Liivakiht vajutatakse kergelt kinni. Pistikud asetatakse ridadena. Pottide kasutamisel pannakse põhja drenaažiks üks potikild augu kohta nõgusa poolega allapoole ja sellele jämedat kruusa. Potid täidetakse mullaseguga, seda kergelt kinni vajutades, ääreni, tõmmatakse pealt puupulgaga tasaseks ja pikeeritakse ühte potti ringis 5—6 pistikut. Pistikute muldapanekul tuleb kindlasti kasutada pikeerimispulka. Kui tahetakse taimi saada suuremal arvul, siis istutatakse pistikud otsekohe lavasse, kindlustades lavapõhja enne muttide eest. Pistikute kastid ja potid tuleb lavadesse ja kasvuhoonetesse asetamisel rühmitada kasvunõuete järgi, et hooldamistöid oleks kergem läbi viia. Juurdumiseni hoitakse pistikud kinnises lavas ja hoolitsetakse mõõduka niiskuse eest. Liigniiskus on niisama kahjulik kui liigne kuivus. Päikese eest varjutatakse. Heal hooldamisel juurduvad pistikud 2—3 nädala jooksul. On pistikud juba juurdunud, harjutatakse neid järk-järgult välisõhuga ja valgusnõudlikke taimi päikesega, kuni lõpuks jäetakse aknad pealt ära. Kasvuhoones ettekasvatatud pistikud tuuakse pärast nende juurdumist tavaliselt lavadesse, kus neid kergem on harjutada välisõhuga.

Augustikuu lõpul või septembri algul istutatakse juurdunud pistikud paljunduspeenardele. Hulgana pottidesse istutatud pistikud istutatakse koos mullapalliga kohe kasvukohale, kus nad juba järgmisel aastal on väga ilusad ja õitsevad rikkalikult.

Rohtsete pistikutega võib paljundada järgmisi mägitaimi:

alsiinesid (*Alsine*), aubrieetsiaid (*Aubrietia*), douglaasiad (*Douglasia*), drüüaseid (*Dryas*), eriogoonumeid (*Eriogonum*), hanerohtusid (*Arabis*), helmikpööriseid (*Heuchera*), ibeeriseid (*Iberis*), igihaljaid (*Vinca*), kadakkaeru (*Cerastium*), kannikestest altai ja sarvkannikest (*Viola altaica* ja *V. cornuta*), kellukaid (*Campanula*), kilbirohtusid (*Alyssum*), kipslilli (*Gypsophila*), kivirikke (*Saxifraga*), kukeharju (*Sedum,* võib kohe avamaasse paljundada), kuldkanne (*Helianthemum*), kuningakeppe (*Oenothera*), käokanne (*Lychnis*), lavendleid (*Lavandula*), leeklilli (*Phlox*), liatriseid (*Liatris*), liivakanne (*Arenaria*),

liivateid (*Thymus*), mailasi (*Veronica*), merikanne (*Armeria*), naistenõgeseid (*Nepeta*), nelke (*Dianthus*), nõmmekanne (*Androsace*), pahhüsandraid (*Pachysandra*), piimalilli (*Euphorbia*), põisrohtusid (*Silene*), raudrohtusid (*Achillea*), seebililli (*Saponaria*) ja suuremat osa kääbuspuid ja -põõsaid.

Pistiku külge peab jääma väike osa juurekaelast astritel (*Aster*), kukekannustel (*Delphinium*), õnneheintel (*Erigeron*), päevakübaratel (*Rudbeckia*), parkjuurtel (*Statice*).

Paljundamine lehtpistikutega

Kasutatakse mõningatel taimedel, kus teised meetodid ei anna tulemusi, näiteks ramondial (*Ramondia*).

Lehtpistikutega paljundatakse kevadest kuni sügiseni soojas (18°—25° C) kasvuhoones savist külvikaussides või pikeerimiskastides. Külvikausi või kasti põhja pannakse drenaaž potikildudest ja jämedast kruusast, sellele 3—4 sentimeetrit huumusrikast mulda (1 osa lehe- ja 1 osa turbamulda ning 1 osa sõredat pestud liiva) ja kõige peale umbes 1 sm paksune niiske pestud liiva kiht.

Pistikuteks valitakse ilusad terved lehed. Terava noaga lõigatakse lehe alumiselt küljelt soonestiku hargnemiskohad läbi ja leht asetatakse niiskele liivale alumise küljega allapoole. Lehe peale pannakse mõned väikesed kivikesed, et leht asetseks korralikult vastu niiskет liiva. Kastid või kausid kaetakse klaasiga ja päikese eest varjutatakse paberi või marliga. Muld nõudes hoitakse piserdamisega parasniiske ja kastid hoitakse kogu aeg ühtlases temperatuuris. Vahetevahel õhustatakse ja vajaduse korral varjutatakse. Ühe kuni kahe kuu jooksul arenevad lõikekohtadest noored taimed. Neid taimi harjutatakse klaaside kõrvaldamise teel õhuga ja hiljem istutatakse üksikult 5—6-sentimeetrise läbimõõduga pottidesse samasse kergesse mullasegusse. Lastakse soojas kasvuhoones juurduda ja hoitakse ületalve poolsoojas (12°—18°) kasvuhoones.

Lehtpistikutest saadud taimi kasvatatakse pottides paar aastat, istutades neid vajaduse korral ümber suurematesse pottidesse. Kui taimed on juba küllalt suured ja tugevad, siis harjutatakse neid lavades pikkamööda välisõhuga ja istutatakse koos mullapalliga avamaasse neile määratud kohtadele.

Paljundamine juurpistikutega

Juurpistikutega paljundatakse pikkade lihavate juurtega taimi, nagu

jaapani ülane (*Anemone japonica*), imikad (*Anchusa*), keelikurohud (*Carlina*), mägijumikas (*Centaurea montana*), ogaputked (*Eryngium*), angerpistid (*Filipendula*), pahhüsandrad (*Pachysandra*), priimulad (*Primula cashmiriana, P. denticulata*) ja parkjuured (*Statice*).

Paljundamine toimub tavaliselt talveperioodil, siis kui teisi aianduslikke töid on vähe. Selleks kaevatakse emataimed hilissügisel maa seest välja ja asetatakse külmavabasse ruumi, nagu keldrisse, külma kasvuhoonesse või lavasse, kohta, kust neid vajaduse korral on kerge kätte saada. Parim aeg paljundamiseks on novembrist aprillini. Aprillis paljundamise korral võib emataimi ka varakevadel kohe avamaast üles kaevata. Emataimed puhastatakse ja pestakse mullast. Juured lõigatakse 4—6 sm pikkusteks tükkideks. Kõige paremad on keskmise jämedusega juured, kuna liiga peenikesed ei anna nii kiiresti elujõulisi taimi. Juuretükkide ülemine ots lõigatakse risti, alumine viltuselt, et mulda panekul otsi ära ei vahetataks.

Valmislõigatud juurpistikud asetatakse kas püsti või veidi viltu liivase huumusmullaga täidetud pikeerimiskasti või üksikult väikestesse pottidesse ja kaetakse pealt 0,5 sm paksuselt mullaga. Kõigil taimedel, mis on tundlikud ümberistutamise vastu, on soovitatav panna juurpistikud üksikult pottidesse. Sellised taimed on ülased (*Anemone*), ogaputked (*Eryngium*), parkjuured (*Statice*). Pistikutega kastid ja potid hoitakse jahedas kasvuhoones riiulite all, keldris või külmavabas lavas kuni esimeste võrsete ilmumiseni, mis toimub tavaliselt 6—8 nädala jooksul. Noored taimed asetatakse valgesse kohta, soovitav poolsooja kasvuhoonesse või lavasse. Hiljem harjutatakse neid välisõhuga ja istutatakse avamaasse peenardele.

Paljundamine maapealsete võsunditega

See on väga lihtne paljundamisviis. Selle viisiga on võimalik taimi paljundada igal kasvuperioodil. See on võimalik taimede juures, mis moodustavad maapealseid võsundeid, nagu

akakapsad (*Ajuga*), nõmmekannid (*Androsace*), kassikäpad (*Antennaria*), hunditubakad (*Hieracium*), roomav metsvits (*Lysimachia nummularia*), roomav leeklill (*Phlox reptans*), mägisibulad (*Sempervivum*, nende «tütarsibulad»), lõhnavad kannikesed (*Viola odorata*).

Paljundamiseks võetakse võsunditel kasvavad taimed ja istutatakse paljunduspeenrasse (juhul kui tahetakse tugevamaid istikuid) või kohe kasvukohale.

Paljundamine maa-aluste võsunditega

Lihtne paljundusviis. Maa-aluseid võsundeid moodustavad järgmised taimed:

metspiprad (*Asarum*), madal aster (*Aster dumosus*), maikellukesed (*Convallaria*), leselehed (*Majanthemum*), kuutõverohud (*Polygonatum*) jt.

Emataimedelt lõigatakse maa-alused võsundid koos nendel kasvavate noorte taimede või pungadega ja istutatakse paljunduspeenrale. Maa-aluste võsunditega paljundatakse kevadest kuni septembrikuu keskpaigani.

Paljundamine võrsikutega

Kasutatakse taimede juures, mis teiste võtetega ei anna rahuldavaid tulemusi, nagu nelgid (*Dianthus*), kipslilled (*Gypsophila*) jt. Selleks kobestatakse pinnas emataime ümber ja segatakse see liivase huumusmullaga. Emataimel lõigatakse oksad ümberringi alumiselt küljelt peaaegu pooleni läbi, painutatakse maha, kinnitatakse vastu mulda puuoksast hargikesega ja kaetakse lõikekohalt mullaga. Muld hoitakse parajalt niiske. Juurdunud võrsikud lõigatakse emataime küljest lahti, kuid noored taimed jäetakse samale kohale kasvama ning istutatakse alles järgmisel aastal kasvukohale. Kipslilli paljundatakse võrsikutega kevadel ja nelke varakevadel või pärast õitsemist.

Paljundamine juurmugulatega

Juurmugulatega paljundatakse koerahambaid (*Erythronium*), inkarvilleaid (*Incarvillea*), käokeeli (*Platanthera*) jt. Juurmugulatel on kasvupungad ainult juurekae-

las, s. o. juurmugula kõige ülemises tipus. Paljundamisel eraldatakse juurmugulad üksteisest nii, et iga mugula külge jääks osa juurekaelast, et seal leiduks vähemalt üks kasvupung. Lõikekohad kaetakse kasepuusõe-tolmuga ja istutatakse kohe kasvukohale.

Paljundamine mugulatega

Mugulad esinevad ülasel (*Anemone coronaria*), lõokannustel (*Corydalis*), tsüklaamenitel (*Cyclamen*) ja füsohlainadel (*Physochlaina*).

Varakevadel, siis kui pungad hakkavad kasvama, mugulad jagatakse, s. t. lõigatakse ettevaatlikult tükkideks, nii et igale mugulatükile jääks vähemalt üks kasvupung. Kõik lõikekohad kaetakse kasepuusõe-tolmuga ja mugulatükid asetatakse pikeerimiskastidesse kergesse liivakasse huumusmulda (1 osa lehe- ja 1 osa turbamulda ning 1 osa puhast sõredat liiva), nii et pungad jäävad mullapinnaga tasa. Kastid hoitakse poolsoojas kasvuhoones. Muld peetakse parasniiskena. Päikese eest varjutatakse. Juurduvad 3—4 nädala jooksul. Siis istutatakse üksikult väikestesse pottidesse samuti kergesse huumusmulda. Kui taimed on ka pottides juurdunud, harjutatakse neid välisõhuga ja hiljem istutatakse avamaale kasvukohale. Lõokannuste ja füsohlainade mugulatükid võib kohe avamaale istutada.

Paljundamine sibulmugulatega

Sibulmugulal paikneb kattekestade all ainult ühtlane toitekude. On üleminekuvorm mugula ja sibula vahel. Noored sibulmugulad tekivad emataime sibulmugula peal õievarre alumises osas või selle ümber. Tavaliselt kõduneb vana sibulmugul ära.

Sibulmugulatega paljundatakse sügislilli (*Colchicum*) ja krookusi (*Crocus*).

Paljundamine tütarsibulatega

Sibulatel asub kasvupunkt keskel ja on ümbritsetud paksude toiterikaste lehtede ehk soomustega, mis kinnituvad sibula põhjale. Tütarsibulad tekivad sibula soomuslehtede

vahel. Mõneaastase kasvamise järel ulatuvad nad sibula kõdunenud soomuste vahelt välja. Tavaliselt elab vana sibul ise edasi, uueneb kogu aeg keskelt. Mõnedel sibullilledel kasvab igal aastal uus sibul, sest vana kulutatakse õitsemiseks. Iga 3—4 aasta tagant kaevatakse sibullilled juulikuu lõpul või augusti algul üles ja kuivatatakse, puhastatakse ning sorteeritakse suuruse järgi. Kuu aja pärast istutatakse suuremad, õitsemisealised sibulad neile määratud kohtadele, kuna väikesed sibulad istutatakse 2—3 aastaks paljunduspeenardele.

Tütarsibulatega paljundatakse: hinodoksasid (*Chinodoxa*), püvililli (*Fritillaria*), lumikellukesi (*Galanthus*), hüatsinte (*Hyacinthus*), märtsikellukesi (*Leucojum*), liiliaid (*Lilium*), kobarhüatsinte (*Muscari*), nartsisse (*Narcissus*), linnupiimasid (*Ornithogalum*), siniliiliaid (*Scilla*) ja tulpe (*Tulipa*).

TÄHTSAMAID MÄGITAIMI EESTI OLUDES

Käesolevas peatükis on käsitletud niisuguseid mägitaimi, mis on osutunud pikkade aastate vältel vastupidavateks ja kohasteks Eesti klimaatilistes tingimustes ja on meie kiviktaimlates enam või vähem levinud. Kaugema päritoluga taimede kõrval on kirjeldatud ka kaunimaid kiviktaimlasse sobivaid liike meie kohalikust taimestikust.

Mägitaimede kirjelduste osas on kõigepealt antud taime eestikeelne ja siis ladinakeelne perekonnanimi, siis sugukonna, lühendatult «sk.», eesti- ja ladinakeelne nimetus ja siis taime loodusliku leviku ala.

Liiginimed on antud nii eesti kui ka ladina keeles; kus aga eestikeelne nimetus puudub, seal on liik muidugi nimetatud ainult ladinakeelse nimetusega. Sordinimi on antud jutumärkides.

Iga liigi juures on lühidalt antud lehtede iseloomustus, õite värvus, õitsemise aeg kuudes, taime kõrgus sentimeetrites õitsemise ajal, nõuded kasvukoha ja mullastiku suhtes, sobivus teiste lilledega ja paljundamine.

Sobivuse määramisel on võetud aluseks ühtlased kasvukoha- ja mullastikunõuded ja on arvestatud õite ja lehtede värvuse ning vormiga ja taimede kõrgusega. Need andmed on tarvilikud peamiselt algajatele; neile aga, kes mägitaimi põhjalikult tunnevad ja on vilunud kiviktaimlate taimestamisega, ei tee raskusi sobivate rühmade kõrvuti paigutamine oma maitse järgi.

Paljundusvõtetest on märgitud kõik, millega on võimalik eri perekonna esindajaid paljundada, kusjuures esimeses järjekorras on nimetatud kõige kergemad paljundusvõtted.

Andmetena on kasutatud Eesti NSV Teaduste Akadeemia Polli filiaalis ja hiljem Tallinna Bioloogia Eksperimentaalbaasis kogutud andmeid ja seal teostatud vaatlusi

ning Räpina Aiandustehnikumi pedagoogi A. Vaigla ja Õisu piimandustehnikumi pedagoogi H. Seini andmeid. On kasutatud ka vastava eriala kirjandust.

MÄGITAIMEDE KIRJELDUSED EESTIKEELSETE PEREKONNANIMEDE TÄHESTIKULISES JÄRJEKORRAS

Adoonised (*Adonis*) tulikaliste (*Ranunculaceae*) sk. Pärit Euroopa ja Aasia kuivadelt aasadelt ja steppidest.

Amuuri adoonis (*A. amurensis*). Lehed rohelised, sulgjagused. Õied kollased, suured (läbimõõt 6 sm), tekivad enne lehti. Õitseaeg aprill—mai. Kõrgus 20 sm.

Kevad-adoonis (*A. vernalis*). Eelmisest liigist natuke hilisema õitsemisega. Õied läikivkollased (läbimõõt 5—6 sm). Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 20—25 sm.

Adoonised eelistavad lubjarikast pinnast, kuiva ja päikesepaistelist kasvukohta. Nad on dekoratiivsed varakevadised püsikud.

Sobivad karukelladega (*Pulsatilla*), metsülasega (*Anemone silvestris*), väikeste sibullilledega, kääbusvõhumõõkadega (*Iris pumila f. coerulea* ja *I. pumila f. cyanea*) ning varakevadel õitsevate põõsastega, nagu näsiniin (*Daphne mezereum*), madal mandlipuu (*Prunus nana*), teravalehise põõsasenelaga (*Spiraea arguta*). On ilusad ka lõiklilledena. Paljundatakse maa-aluste võsunditega ja ettevaatliku jagamisega augustis või septembris ning seemnetega juulis, kohe pärast seemnete valmimist.

Akakapsad (*Ajuga*) huulõieliste (*Labiatae*) sk. Looduslikult levinud kogu Euroopas ja Aasias.

Roomav akakapsas (*A. reptans*). Kohalik. Lehed rohelised. Õied lillakassinised. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 20—25 sm. Eelistab poolvarjulist kasvukohta ja niiskemat pinnast, kuid kannatab ka kuivust ja päikest.

Sobib kõrvuti kivirikkudega (*Saxifraga caespitosa* ja *S. rotundifolia*), kitsekakardega (*Doronicum*), mõõladega (*Geum*).

Kirjulehine akakapsas (*A. reptans var. multicolor*). Lehed pruuni-, punase-, valkjaskollase-, roosa- ja rohelisekirjud. Õied lillakassinised. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 15—20 sm.

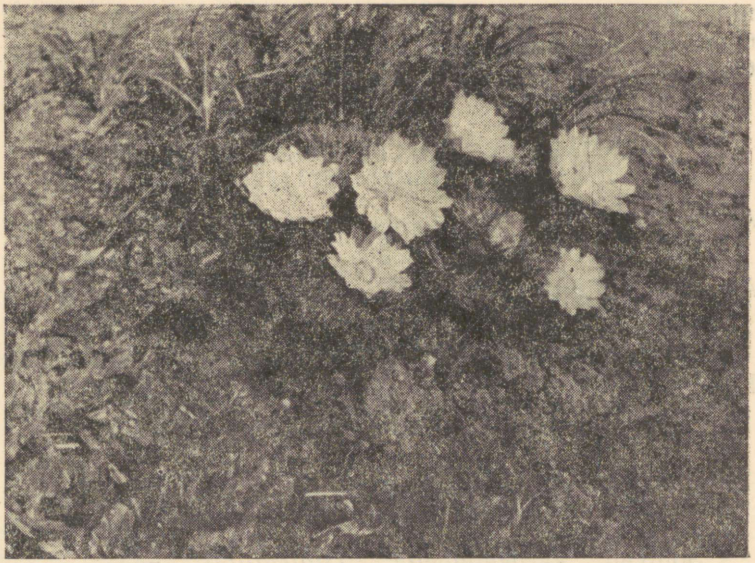

Joon. 24. Kevad-adoonis (*Adonis vernalis*).

Punaselehine akakapsas (*A. reptans var. atropurpurea*). Tumepunane lehestik. Õied lillakassinised. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 18—22 sm. Kahel viimasel vormil on lehed värviküllasemad kuivas ja päikesepaistelises kasvukohas.

Akakapsaste igihaljad lehed katavad tasaselt pinnast, moodustades tugevaid värviküllaseid laike, millelt pikkade küünaldena tõusevad õisikud. Mullastiku suhtes pole nõudlikud.

Sobivad kõrvuti istutada alsiinega (*Alsine austriaca*, kivirikkudega (*Saxifraga trifurcata* ja *S. caespitosa*), raudrohtudega (*Achillea argentifolia* ja *A. lingulata*), kadakkaertega (*Cerastium biebersteinii* ja *C. tomentosum var. columnae*), piimalilledega (*Euphorbia*).

Paljundamine maapealsete võsunditega, jagamisega ja seemnetega.

Alsiined (*Alsine, Minuartia*), nelgiliste (*Caryophyllaceae*) sk. Loodusliku leviku ala Euroopa ja Aasia.

Austria alsiine (*A. austriaca*). Igihaljad õrnad nõelpeened lehed moodustavad ilusa rohelise mättakese,

millest juunis—juulis ulatub välja arvutu hulk valgeid tähekujulisi õisi. Kõrgus 10—13 sm.

Kadakalehine alsiine (*A. juniperina*). Igihaljad lehed on peened ja kõvad, okkataolised; nad moodustavad madalaid, tihedaid, torkivaid mättakesi. Õied valged, väikesed. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 5—6 sm.

Lehiselehine alsiine (*A. laricifolia*). Eelmisega sarnane, kuid lehed laiemad.

Alsiined eelistavad lubjarikast pinnast ja päikesepaistelist ning kuiva kasvukohta, kuid lepivad ka kerge varjuga. On nägusad kuivmüüridel.

Sobivad mägisibulatega (*Sempervivum*), pisikellukaga (*Campanula pusilla*), kukeharjadega (*Sedum*) ja kivirikkudega (*Saxifraga aizoon, S. valdensis*).

Paljundamine jagamisega, seemnetega ja pistikutega.

Angervaksad (*Filipendula*) roosõieliste (*Rosaceae*) sk. Kohalik.

Angerpist (*F. hexapetala*). Ilusad tumerohelised katkestunult sulgjad juurmised lehed. Õied kreemikasvalged, rohkeõielises õisikus, nupud roosad. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 50—60 sm. Täidisõielise aedvormi (*F. hexapetala fl. pl.**) kõrgus on 30—50 sm.

Eelistab kuivemat ja lubjarikast pinnast ja päikest, kuid kasvab ka kerges varjus.

Sobib alpi astriga (*Aster alpinus*), madalate kukekannustega (*Delphinium chinensis, D. nudicaule*) ja arkwrighti käokanniga (*Lychnis arkwrightii*).

Paljundamine jagamisega ja seemnetega.

Astrid (*Aster*) korvõieliste (*Compositae*) sk. Loodusliku leviku ala Euroopa, Aasia, Ameerika.

Alpi aster (*A. alpinus*). Lehed igihaljad, hallikasrohelised. Õied lillakassinised, nende läbimõõt 4,5—5 sm. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 15—20 sm. Alpi astri aedvormidest on enamlevinud:

A. alpinus var. albus. Õied valged, läbimõõt 4 sm. Kõrgus 15—20 sm. Õitseaeg juuni—juuli.

A. alpinus var. rex. Õied helelillad, väikesed, läbimõõt 2—2,5 sm. Kõrgus 10—12 sm. Õitseaeg mai—juuni.

A. alpinus var. superbus. Õied suuremad, helesinised, läbimõõt 5—6 sm. Kõrgus 25—30 sm. Õitseaeg juuni—juuli.

* fl. pl. — flore pleno — täidisõieline.

Joon. 25. Kiirgaster *(Aster amellus)* õitsemas.

Alpi astrid lepivad tavalise kuivema aiamullaga, kuid nõuavad päikesepaistelist kasvukohta. Võib kasutada ka kuivmüüridele. Ilusad lõiklilledena.

Sinise- ja lillaõielised alpi astrid sobivad kõrvuti kasvama jänesekäppadega (*Leontopodium*), helmikpööristega (*Heuchera*), hanerohtudega (*Arabis*), ibeeristega (*Iberis*), kuna valgeõielised on ilusad kõrvuti aubrieetsiatega (*Aubrietia*), veripunase helmikpöörisega (*Heuchera sanquinea*) ja siniseõielise hiina kukekannusega (*Delphinium chinensis,* sort «Sinine kääbus»).

Paljundamine jagamisega, seemnetega, pistikutega.

Kiirgaster (*A. amellus*). Lehed hallikasrohelised. Õied lillakassinised, läbimõõt 3,5—4 sm. Õitseaeg augustist septembrini. Kõrgus 35—40 sm. Enamlevinud sort on «R. Goethe», mille õied on helesinised, läbimõõt 4—5 sm. Õitseaeg juuli lõpust kuni külmadeni. Kõrgus 40—45 sm.

Sordi «Ronsdorfer Schöne» õied on lillakasroosad, läbimõõt 3—3,5 sm. Õitseaeg juuli—september. Kõrgus 30 sm.

Kiirgastrid on ilusad sügisel õitsevad lilled. Eelistavad päikesepaistelist kasvukohta, kuid lepivad ka kerge var-

juga. Pinnas võib olla tavaline. Ilusad lõiklilledena. Sobivad jaapani ülasega (*Anemone japonica*), missuuri kuldvitsaga (*Solidago missouriensis*) ja newmani päevakübaraga (*Rudbeckia newmanii*).

Paljundamine jagamisega, pistikutega, seemnetega.

Madal aster (*A. dumosus*). Lehed väikesed, rohelised. Taim moodustab madalad kompaktsed puhmad. Õied helelillad või valged, väikesed. Õitseaeg septembri lõpust külmadeni. Kõrgus 15—18 sm.

Meie oludes parimad sordid:

«Mariorii». Lehed väikesed, tumerohelised. Taimed moodustavad 25—30 sm kõrgused kompaktsed puhmad, mis septembri lõpupoole kattuvad üleni väikeste hele-lillakasroosade õitega.

«Snowsprite». Lehed ilusad tumerohelised, läikivad. Taime puhmas ei kasva nii kompaktseks kui eelmisel sordil. Õied valged, suured, läbimõõduga 5 sm, pooltäidisõied. Õitseaeg septembrist külmadeni. Kõrgus 30—35 sm. Ilus ja kauasäiliv lõiklillena.

Madala astri sordid on sügisel viimaseid õitsevaid lilli aias, kuid vajavad meie oludes päikesepaistelist ja sooja kasvukohta. Varjulisemas ja külmemas kohas ei hakka nad üldse õitsema. Mullastiku suhtes pole nõudlikud. Sobivad thunbergi kukerpuuga (*Berberis thunbergii*), sieboldi kukeharjaga (*Sedum sieboldii*) ja kauni kukeharjaga (*S. spectabile*).

Paljundamine jagamisega ja pistikutega.

Suurelehine aster (*A. macrophyllus*). Lehed rohelised, laiad. Õied helelillad, väikesed, tähekujulised. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 40—50 sm.

Siberi aster (*A. sibiricus*). Lehed väiksemad kui eelmisel. Õied helelillad, väikesed, tähekujulised. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 30—35 sm. Õitseb kaua.

Kaks viimast liiki sobivad looduslikule alale.

Aubrieetsiad (*Aubrietia*) ristõieliste (*Cruciferae*) sk. Looduslikult leidub Kaukaasias.

Harilik aubrieetsia (*A. deltoidea*). Õied lillakassinised. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 8—10 sm. Õie läbimõõt 1—1,25 sm. Paremad sordid:

«Eyrei». Algliigist lillakam, heledam ja hilisem. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 8—10 sm. Õie läbimõõt 1—1,25 sm.

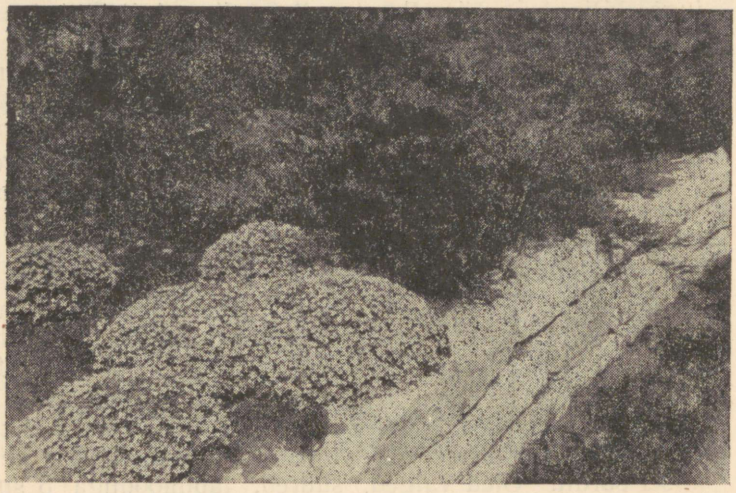

Joon. 26. Harilik aubrieetsia (*Aubrietia deltoidea*) õitsemas. Tagapool sabiina kadakas (*Juniperus sabina*).

«Dr. Mules». Õied tume-sinakaslillad. Õie läbimõõt 1,5—2 sm. Massiline õitsemine mais ja juunis, üksikute õitena aga kogu suve. Kõrgus 5—8 sm. Õiterohke.

«Leichtlinii». Õied karmiinpunased, läbimõõt 1,5 sm. Õitseaeg mai lõpust juulini. Kõrgus 10—12 sm.

«Pinardii». Õied lillakassinised, läbimõõt 1,5 sm. Õitseaeg mai algusest juuni keskpaigani. Kõrgus 15—18 sm.

Tauria aubrieetsia (*A. tauricola*). Õied lillakassinised, läbimõõt 2 sm. Massiline õitsemine mais ja juunis, vähemal määral aga kogu suve kuni sügiseni, eriti vihmasel suvel. Väga õiterohke, eelmistest aubrieetsiatest külmakindlam. Kõrgus 8—10 sm.

Kõigi aubrieetsiate igihaljad hallikasrohelised lehed moodustavad ilusaid padjandeid, mis massilise õitsemise ajal kattuvad üleni õitega, nii et lehti pole enam nähagi. Eelistavad päikesepaistelist kasvukohta, kuid kannatavad ka kerget varju. Kasvavad paremini kergel lubjarikkal pinnasel, lepivad siiski ka tavalise aiamullaga. Aubrieetsiad sobivad nõeljaslehise leeklillega (*Phlox subulata*), metsülasega (*Anemone silvestris*), hanerohtudega (*Arabis*), ibeeristega (*Iberis*), roomava

kevadikuga (*Draba repens*), kivirikkudega (*Saxifraga*) ja väikeste sibullilledega.

Paljundamine jagamisega, pistikutega, seemnetega.

Bergeeniad (*Bergenia*) kivirikuliste (*Saxifragaceae*) sk. Leidub Altais, Himaalajas.

Südajaslehine bergeenia (*B. cordifolia*). Suured igihaljad rohelised vähe krobelised nahksed lehed. Õied roosad, õisik longus. Õitseaeg aprilli lõpust juuni alguseni. Kõrgus 40—45 sm.

Kaheleheline bergeenia (*B. crassifolia*). Lehed eelmisest siledamad ja ümmargusemad. Õied roosad, õisik püstine. Õitseaeg aprilli lõpust juuni alguseni. Kõrgus 30—35 sm. Eelmisest liigist õiterikkam.

Bergeeniad oma ilusate suurte lehtedega sobivad üksikute taimedena või 2—3-kaupa suuremate kivide lähedusse ja vahele vahelduseks mitmesugustele väikestele mägitaimedele. Tasasel alal sobivad priimulate (*Primula*) ja akakapsastega (*Ajuga*). Vajavad raskemat savikat mulda. Võib kasvatada poolvarjus või päikesepaistel.

Paljundatakse jagamisega ja seemnetega.

Douglaasiad (*Douglasia*) nurmenukuliste (*Primulaceae*) sk. Levikuala Alpid.

D. vitaliana. Väikesed igihaljad leherosetid — pealt värskerohelised, alt hallikasrohelised — moodustavad tiheda kääbuspadjandi. Õied kuldkollased, lühivarrelised, kohe padjandi peal. Õitseaeg aprill ja mai. Kõrgus 6—7 sm.

D. gaudinii. Väikesed igihaljad hallikasrohelised leherosetid moodustavad hõbedase kääbuspadjandi. Lehtede servad ja tipud hõbedaselt läikivad. Õied eelmise liigi õite sarnased.

Õitseaeg aprill — mai. Kõrgus 4—5 sm.

Douglaasiad vajavad päikesepaistelist ning sooja kasvukohta ja kerget ning lubjarikast pinnast. On kevadel kiviktaimlas esimestena õitsevad mägitaimed ja lehestikult kogu suve väga ilusad ja huvitavad. Sobivad väikeste varakevadiste sibullilledega, mägisibulatega (*Sempervivum*), alsiinedega (*Alsine*), nõmmekannidega (*Androsace*).

Paljundamine jagamisega, pistikutega ja seemnetega (külvata kohe pärast valmimist!).

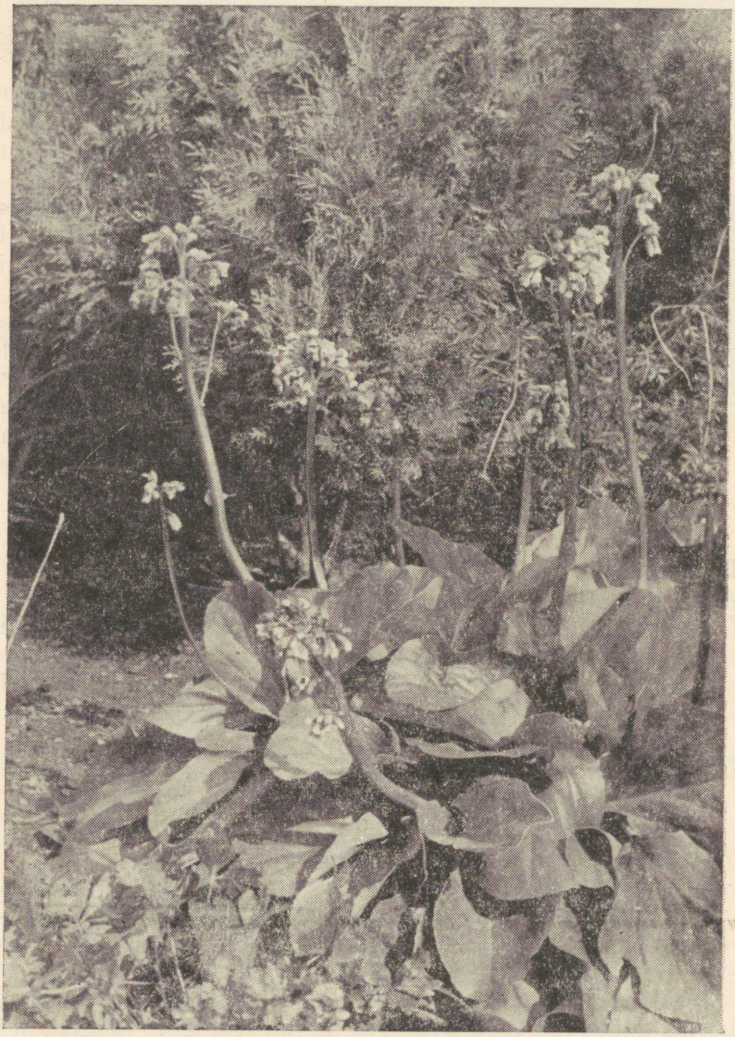

Joon. 27. Kaheleheline bergeenia *(B. crassifolia)*.

Drüüased (*Dryas*) roosõieliste (*Rosaceae*) sk. Loodusliku leviku ala Alpid ja polaarmaad.

Harilik drüüas (*D. octopetala*). Roomav poolpõõsas, katab vaibana pinnast. Igihaljad lehed pealt läikivrohelised, alt hallid, valgete viltjate karvadega. Õied valged, meenutavad ülase õit; õie läbimõõt 3,5—4 sm. Kõrgus 5—10 sm. Õitseaeg mai—juuni.

Eelistab päikesepaistet ja raskemat pinnast, kuid kasvab ka harilikul mullal ja poolvarjus.

Sobib aubrieetsiatega (*Aubrietia*), merikannidega (*Armeria*), alpi astriga (*Aster alpinus*) ja laialehise mailasega (*Veronica teucrium*).

Paljundamine pistikutega, võrsikutega, jagamisega ja seemnetega (külvata kohe pärast valmimist!).

Emajuured (*Gentiana*) emajuureliste (*Gentianaceae*) sk. Levikuala Kesk- ja Lõuna-Euroopa, Kaukaasia.

Varretu emajuur (*G. acaulis*). Igihaljad, tumerohelised läikivad lehed. Õied sügavsinised. Õitseaeg mai—juuli. Kõrgus 12—15 sm.

Sobib kollase kõrvikpriimulaga (*Primula auricula*) ja bergeeniatega (*Bergenia*).

G. crusiata. Lehed rohelised, igihaljad, soonelised. Õied hallikassinised, kurgust heledamad. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 25—30 sm.

Sügisene emajuur (*G. septemfida*). Lehed tumerohelised, läikivad. Õied sinised. Õitseaeg juuli—september. Kõrgus 20—25 sm. Sügisese emajuure aedvorm (*G. septemfida var. lagodechiana*) on eelmisega sarnane, kuid õie kurk on heledam.

Emajuured sobivad mõõladega (*Geum*), kuningakeppidega (*Oenothera*), ädallilledega (*Parnassia*) ja metsvitstega (*Lysimachia*).

Emajuured on sügissuvel õitsevad mägitaimed. Kasvavad nii päikesepaistel kui ka poolvarjus. Vajavad rasket värskemat liivata mättamulda ja parasniisket pinnast. Ümberistutamisel on õrnad.

Paljundamine seemnetega ja kevadel jagamisega, kuid viimast teha väga ettevaatlikult.

Joon. 28. Sügisese emajuure (*Gentiana septemfida*) õitsev oks.

Epimeediumid (*Epimedium*) kukerpuuliste (*Berberidaceae*) sk. Pärit Kesk- ja Lõuna-Euroopast.

Alpi epimeedium (*E. alpinum*). Lehed rohelised, sügisel muutuvad punakaks. Õied roosad valgega, väga omapärased. Õitseaeg mais. Kõrgus 20—30 sm.

Eelistab poolvarjulist kasvukohta ja huumusrikast mulda, kuid kasvab ka päikesepaistel ja täisvarjus. Sobib sinililledega (*Hepatica*), priimulatega (*Primula*), sinise kopsurohuga (*Pulmonaria angustifolia*).

Paljundamine jagamisega.

Eriogoonumid (*Eriogonum*) tatraliste (*Polygonaceae*) sk. Pärit P.-Ameerikast.

Eriogoonum (*E. compositum*). Igihaljad hallid lehed. Õied väikesed, kollased, tiheda sarikana, mille läbimõõt on 3—6 sm. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 15—20 sm.

Vajab päikesepaistelist kasvukohta ja hea drenaažiga raskemat pinnast. Sobib varretu emajuurega (*Gentiana acaulis*), kassisabaga (*Veronica spicata*) ja hormiinumiga (*Horminum pyrenaicum*).

Paljundamine jagamisega, pistikutega, seemnetega, võrsikutega.

Füsohlainad (*Physochlaina*) maavitsaliste (*Solanaceae*) sk. Loodusliku leviku ala Ida-Aasia.

Ida füsohlaina (*P. orientalis*). Lehed rohelised, õied sinakaslillad, väikesed, rippuvas hulgaõielises kobaras. Õitseaeg aprill—mai. Kõrgus 15—18 sm. Varsti pärast õitsemist kaovad kõik maapealsed osad, alles jäävad ainult suured mugulad mulda.

Kasvab tavalisel aiamullal nii päikesepaistel, poolvarjus kui ka varjus. Sobib priimulatega (*Primula*), ümaralehise kivirikuga (*Saxifraga rotundifolia*), kitsekakardega (*Doronicum*).

Paljundamine mugulatega ja seemnetega.

Hanerohud ehk araabised (*Arabis*) ristõieliste (*Cruciferae*) sk. Loodusliku leviku ala Euroopa ja Kaukaasia.

Valkjas hanerohi (*A. albida fl. pl.*). Lehed hallikasrohelised, moodustavad padjandi. Õied valged täidisõied, täidisõielise levkoi õie sarnased, asetsevad pikkades õisikutes, lõhnavad. Kõrgus 20—25 sm. Õitseaeg mai—juuni. Kaua õitsev ja õiterohke. Ilus lõiklillena.

Paljundamine pistikutega ja jagamisega.

Alpi hanerohi (*A. alpina*). Lehed rohelised, õied valged, lõhnavad. Õitseaeg aprill—mai (nädal kuni kaks eelmisest varem). Kõrgus 18—22 sm. Esineb ka roosaõieline aedvorm. Kannatab naerimardikate ja maakirpude rüüste all. Tolmutada DDT-ga või kaltsiumarsenaadiga.

Paljundamine seemnetega, pistikutega, jagamisega.

Hanerohud nõuavad päikesepaistelist ja kuiva kasvukohta. Lepivad tavalise aiamullaga. Sobivad kõrvuti nõeljaslehise leeklille (*Phlox subulata*) värviliste sortidega, kevadleeklillega (*Phlox divaricata*), hariliku aubrieetsiaga (*Aubrietia deltoidea*), alpi astriga (*Aster alpinus*), kääbusvõhumõõkadega (*Iris pumila f. coerulea* ja *I. pumila f. cyanea*). Vananedes muutuvad hanerohtude lehepadjandid inetuks ja hõredaks. Soovitav on noorendada rebitud pistikutega või peale õitsemist tagasilõikamise teel.

**Helmikpöö… (*Heuchera*) kivirikuliste (*Saxifragaceae*) sk. Loodusliku leviku alad P.-Ameerika, Mehhiko. Helmikpööriste igihaljad ümmargused sakiliste servadega lehed moodustavad madalaid rohelisi puhmaid. Õievarred pikad ja peened. Õied väikesed, kellukjad, asetsevad

rohkeõielistes õrnades õisikutes. Õitsevad kaua, juuni algusest kuni augustini. Kõrgus 50—60 sm. Tähtsamad liigid:

Ameerika helmikpööris (*H. americana*). Õied tumepunased, suured.

Valge helmikpööris (*H. convallaria var. nivea*). Õied valged. Õiterohke.

Veripunane helmikpööris (*H. sanguinea*). Õied veripunased.

Hübriid-helmikpööris (*H. hybrida*). Õied roosakaspunased, roosad ja valged.

Mullastiku suhtes pole helmikpöörised nõudlikud, kuid võimaluse korral on soovitav lisada olemasolevale aiamullale turbamulda või vana lehemulda ja liiva. Kasvavad nii päikesepaistel, poolvarjus kui ka varjus. Sobivad alpi astriga (*Aster alpinus*), kääbusvõhumõõkadega (*Iris pumila*), karpaatia kellukaga (*Campanula carpatica*) ja hallilehise mailasega (*Veronica incana*).

Suurepärased ja kauapüsivad lõiklilledena.

Paljundamine jagamisega, pistikutega ja seemnetega.

Hormiinumid (*Horminum*) huulõieliste (*Labiatae*) sk. Loodusliku leviku alad Alpid ja Pürenee mäed.

Hormiinum (*H. pyrenaicum*). Rohelised laiad karedad lehed. Õied tume-sinakaslillad, pikas hõredas õisikus. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 40—45 sm.

Kasvab nii päikesepaistel kui varjus, eelistab kerget lubjarikast pinnast. Sobib eriogoonumitega (*Eriogonum*), kilbirohtudega (*Alyssum*), roomava kipslillega (*Gypsophila repens*) ja angerpistiga (*Filipendula hexapetala*).

Paljundamine jagamisega, seemnetega.

Hunditubakad (*Hieracium*) korvõieliste (*Compositae*) sk. Loodusliku leviku alad Euroopa ja Aasia.

Kuldkollane hunditubakas (*H. aurantiacum*). Lehed rohelised, igihaljad, keeljad, pikad, tihedalt, eriti alumiselt küljelt, kaetud pehmete karvadega. Korvõisikud oranžikaspunased, ebasarikas või kobaras. Õisiku üldkattelehed kaetud tumedate karvadega. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 40—45 sm. Kasvab kergesti laiali (võsunditega).

Punane hunditubakas (*H. rubrum*). Lehed eelmise lehtedega sarnased. Õied pruunikaspunased. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 50—60 sm.

Joon. 29. Alatihaljas ibeeris (*I. sempervirens*).

Villane hunditubakas (*H. villosum*). Lehed eelmiste omadest suuremad, hallid, pehmekarvalised. Õied suuremad, kollased. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 30—35 sm.

Hunditubakad eelistavad päikesepaistelist kerge mullaga kuiva kasvukohta, kuid lepivad ka poolvarjuga. Sobivad mailastega (*Veronica*), hormiinumiga (*Horminum*) ja kera- ning karpaatia kellukaga (*Campanula glomerata* ja *C. carpatica*).

Paljundamine võsunditega, jagamisega, seemnetega.

Ibeerised (*Iberis*) ristõieliste (*Cruciferae*) sk. Loodusliku leviku ala Lõuna-Euroopa ja Aasia.

Ibeerised on puitunud vartega ja igihaljaste lehtedega poolpõõsad.

Ibeeris (*I. saxatilis*). Lehed väikesed, kitsad, rohelised. Õied lumivalged. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 7—8 sm. Kaua õitsev ja väga õiterohke.

Alatihaljas ibeeris (*I. sempervirens*). Lehed tumerohelised, eelmise omadest suuremad. Õied valged, vanemad õied lillaka varjundiga. Õitseaeg mai—juuni. Eelmisest 10 päeva hilisem. Kõrgus 20—25 sm.

Levinud sordil «Snowflake» on õied suuremad, puhasvalged. Kasv madalam — 15—20 sm.

Ibeeristel on soovitatav pärast õitsemist õievarred ära lõigata, et saada tihedamat kasvu ja rikkalikku õitsemist järgmisel aastal. Vajavad päikesepaistelist kasvukohta, lepivad tavalise mullaga. Sobivad aubrieetsiatega (*Aubrietia*), nõeljaslehise leeklille (*Phlox subulata*) värviliste sortidega, kääbusvõhumõõkadega (*Iris pumila*) ja sibullilledega.

Paljundamine pistikutega, seemnetega, jagamisega.

Igihaljad (*Vinca*) koerakooluliste (*Apocynaceae*) sk. Levikuala L.-Euroopa ja Kaukaasia.

Väikseim igihali (*V. minor*). Pisike roomav igihaljas poolpõõsas. Lehed süstjad, 1—2 sm laiad, nahksed, läikiv-tumerohelised. Õied helesinised, kuni 3 sm läbimõõdus, pikaraolised, üksikult lehtede kaenlas. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 15—22 sm. Esineb ka kirjulehiseid teisendeid.

Kasvab igasugusel mullal ja kasvukohal. Päikesepaistel õitseb rikkalikumalt. Sobib basseinide äärde, puude ja põõsaste alla pinnase katteks ja suuremate kivirühmade katmiseks. Sobib epimeediumiga (*Epimedium*) ja sibullilledega.

Paljundamine jagamisega, pistikutega.

Imikad (*Anchusa*) kareleheliste (*Boraginaceae*) sk. Loodusliku leviku ala Kaukaasia.

Lõosilmaõieline imikas (*A. myosotidiflora*). Lehestik ilus roheline. Õied sinised, lõosilma e. meelespea sarnased. Õitseaeg mai—juuli. Kõrgus 25—30 sm. Kohasem on poolvarjuline kasvukoht, liivane ja huumusrikas, mitte väga kuiv pinnas. Kasvab ka päikesepaistel, kuid siis nõuab niiskemat mulda. Varjulises kohas kannatab kuivust. Peale kiviktaimla võib kasutada kaldataimena.

Sobib ülastega (*Anemone*), priimulatega (*Primula*), väikeste sibullilledega, kullerkuppudega (*Trollius*), ja kitsekakardega (*Doronicum*).

Paljundamine jagamisega ja seemnetega.

Inkarvillead (*Incarvillea*) bignoonialiste (*Bignoniaceae*) sk. Loodusliku leviku ala Hiina.

Delavay inkarvillea (*I. delavayi*). Lehed suured, rohelised. Õied ere-lillakasroosad, gloksiinia õie kujulised. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 40—60 sm.

Suureõieline inkarvillea (*I. grandiflora*). Eelmisega sarnane, kuid madalam. Kõrgus 25—30 sm.

Vajavad sooja, päikesepaistelist ja kuivemat kasvukohta. Sobivam muld: 2/5 poolkõdunenud savist mättamulda, 2/5 huumusmulda ja 1/5 jämedat kruusa. Dekoratiivsed püsililled. Vajavad talvekatet. Sobivad kiviktaimlasse üksiktaimena või väikese grupina tagasihoidlikumal rohelisel või hallil tagapõhjal.

Paljundamine seemnetega ja ettevaatlikult juurmugulatega.

Jumikad (*Centaurea*) korvõieliste (*Compositae*) sk. Looduslikult Euroopas ja Aasias.

C. bella. Lehed rohekashallid, kitsavõitu, igihaljad. Õied hele-lillakasroosad, õisikud väikesed, läbimõõduga 3 sm. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 20—25 sm.

Sobib raudrohtudega (*Achillea*), missuuri kuningakepiga (*Oenothera missouriensis*) ja karpaatia kellukaga (*Campanula carpatica*).

C. dealbata. Lehed eelmise liigi lehtedest palju suuremad, hallikasrohelised, lõhised. Õied roosakaslillad, õisiku läbimõõt 5 sm. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 50—60 sm.

Sobiv sama perekonna teiste liikidega.

Mägijumikas (*C. montana*). Lehed suured, rohelised. Õied sinised, valged ja roosad. Õisiku läbimõõt 6—6,5 sm. Õitseaeg juuni—august. Üksikud õied õitsevad kaua. Kõrgus 50—60 sm.

Sobib aedvaagiga (*Inula glandulosa*) ja arkwrighti käokanniga (*Lychnis arkwrightii*).

Väävelkollane jumikas (*C. sulphureum*). Lehed rohekashallid. Õied kollakasvalged, õisikud suured, korrapärased, läbimõõt 8 sm. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 35—45 sm.

Sobib siniseõieliste hiina kukekannustega (*Delphinium chinensis var. coeruleum* ja *D. chinensis* sort «Sinine kääbus»), arkwrighti käokanniga (*Lychnis arkwrightii*), alpi õnneheinaga (*Erigeron alpinum*).

Kõik jumikad kasvavad tavalises aiamullas, eelistades päikesepaistelist, kuivemat ja lubjarikast kasvukohta. Lepivad ka kerge varjuga.

Paljundamine seemnetega ja jagamisega.

Jänesekäpad (*Leontopodium*) korvõieliste (*Compositae*) sk. Levikuala Euroopa.

Alpi jänesekäpp (*L. alpinum*). Lehed kitsad, rohekashallid, kogu taim kaetud hõbehallide karvadega. Õied — esinevad ainult putkõied — on kollased, väikesed,

peaaegu väljapaistmatud. Korvõisikud väikesed, lamedalt ümmargused, hulgana varre tipus, tavaliselt üks suurem keskel ja korrapäraselt selle ümber kaheksa väiksemat korvõisikut, millel sageli on veel väikesed kõrvalõisikud. Iga varretu korvõisik kinnitub paksule pehmekarvalisele hõbehallile teravatipulisele kandelehele. Suurematel õisikutel on suuremad ja väikestel väiksemad kandelehed, nii et korvõisikud koos oma kandelehtedega moodustavad väga huvitava ja omapärase hõbehalli «õie», mis on eriti ilus just enne puhkemist, kui õisikute tumepruunid üldkattelehed korrapäraste laigukestena asetsevad hõbehallil pehmel põhjal. Ilus mägitaim ja suurepärane ning kauapüsiv lõikliillena.

Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 25—30 sm.

Siberi jänesekäpp (*L. sibiricum*). Eelmisega sarnane, kuid varred kergesti lamanduvad. Õitseaeg lühem. Kõrgus 20—25 sm.

Jänesekäpad kasvavad ilusamateks hõbedasemateks kuival päikesepaistelisel kasvukohal ja huumusvaesel lubjarikkal mullal. Sobivad keraslilledega (*Globularia*), mägisibulatega (*Sempervivum*), kellukatega (*Campanula*), liivateedega (*Thymus*).

Paljundamine jagamisega ja seemnetega.

Kadakkaerad (*Cerastium*) nelgiliste (*Caryophyllaceae*) sk. Loodusliku leviku ala L.-Euroopa, Kaukaasia.

Biebersteini kadakkaer (*C. biebersteinii*). Lehed rohekashallid, igihaljad. Katavad vaibana maad. Õied valged. Kõrgus 22—25 sm. Õitseaeg juuni—juuli. Kasvab väga kiiresti laiali, võib enda kõrval väiksemad taimed ära lämmatada.

Karvane kadakkaer (*C. tomentosum var. columnae*). Lehed hõbehallid, igihaljad, eelmise liigi lehtedest palju väiksemad, moodustavad maapinnale koheda hõbedase vaiba. Õied valged. Kõrgus 10—15 sm. Õitseaeg juuni—juuli.

Kadakkaerad on päikesetaimed ja eelistavad kuiva kivirähalist mulda. Nägusad kuivmüüridel. Sobivad kukeharjadega (*Sedum spurium var. coccineum*, sort «Purpurteppich», *S. spurium var. roseum, S. selskianum*), kellukatega (*Campanula*), aubrieetsiatega (*Aubrietia*), nõeljaslehise leeklillega (*Phlox subulata*), nel-

Tahvel IV. Sulgnelgid (*Dianthus plumarius*).

kidega (*Dianthus*), merikannidega (*Armeria*), arkwrighti käokanniga (*Lychnis arkwrightii*) ja akakapsa värviliste lehtedega vormidega (*Ajuga reptans var. multicolor* ja *A. reptans var. atropurpurea*).

Paljundamine jagamisega, seemnetega, pistikutega.

Kaheteist jumala lilled (*Dodecatheon*) nurmenukuliste (*Primulaceae*) sk. Levinud P.-Ameerikas.

D. meadia. Lehed juurmised, rohelised, siledad. Õied pikal varrel tavaliselt kaheteistkümnekaupa, roosad või lillakasroosad. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 30—40 sm.

D. pauciflorum. Lehed ja õied eelmisest väiksemad. Õied lillakasroosad. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 20—25 sm.

Kaheteist jumala lilled kasvavad poolvarjus ja ka varjus. Vajavad niiskemat ja raskemat mulda. Sobivad väikeste sõnajalgadega, emajuurtega (*Centiana septemfida* ja *G. crusiata*), lõhnava varjulillega (*Asperula odorata*), pahhüsandratega (*Pachysandra*) ja kullerkuppudega (*Trollius*).

Paljundamine jagamisega ja seemnetega.

Kaljunelgid (*Tunica*) nelgiliste (*Caryophyllaceae*) sk. Pärit Lõuna-Euroopast.

T. saxifraga. Igihaljad kitsaslineaalsed lehed madala puhmana. Õied heleroosad, suures õrnas õisikus (meenutab kipslille). Õitseaeg juunist septembrini. Kõrgus 15—18 sm.

Vajab päikesepaistelist kasvukohta ja kuiva liivast mulda. Sobib mägisibulatega (*Sempervivum*), pisi- ja cecilli kellukaga (*Campanula pusilla* ja *C. cecilli*), mailastega (*Veronica*), keraslilledega (*Globularia*). Nägus plaatteedele.

Paljundamine seemnetega.

Kannikesed (*Viola*) kannikeseliste (*Violaceae*) sk. Levikuala Euroopa ja Aasia.

Altai kannike (*V. altaica*). Igihaljad läikivtumerohelised lehed katavad ühtlaselt pinnast. Õied suured, kollakasvalged või lillakassinised. Õitseaeg aprill—mai. Kõrgus 10—15 sm.

Sarvkannike (*V. cornuta*). Lehed pooligihaljad, rohelised. Õied lillad, sinised, kollased, valged. Õitseaeg maist kuni sügiseni. Kõrgus 12—15 sm.

Altai kannike ja sarvkannike kasvavad igal mullal. Eelistavad päikesepaistelist kasvukohta ja kergemat pinnast.

Sobivad kivirikkudega (*Saxifraga*), nõeljaslehise leeklillega (*Phlox subulata*), kääbusvõhumõõgaga (*Iris pumila*), ibeeristega (*Iberis*), kevadikkudega (*Draba*), hanerohtudega (*Arabis*) ja aubrieetsiatega (*Aubrietia*).

Lõhnav kannike (*V. odorata*). Lehed südajad kuni neerjad, karvased, rohelised, kasvavad madala puhmana. Moodustab võsundeid. Õied tumelillad, hästilõhnavad. Õitseaeg aprill—mai. Kõrgus 8—10 sm.

Vajab varjulist või poolvarjulist kasvukohta. Sobib priimulatega (*Primula*), ülastega (*Anemone*) ja väikeste sibullilledega.

Paljundada on kõige kergem võsunditega. Seemned idanevad kaua. (Kohe pärast seemnete valmimist külvata!) Altai ja sarvkannikest on kergem paljundada seemnetega, jagamisega, pistikutega.

Karukellad (*Pulsatilla*) tulikaliste (*Ranunculaceae*) sk. Kohalikud.

Palukarukell (*P. patens*). Juurmised lehed sõrmjad, kolmetised. Õied lillad, väljast siidkarvased, 5—8 sm läbimõõdus, avanevad täielikult ja peaaegu püstised. Õitseaeg aprill—mai. Kõrgus 20—35 sm.

Aaskarukell (*P. pratensis*). Juurmised lehed kahelisulgjad. Õied tumelillad, väljastpoolt tihedakarvalised. Õied enamasti longus, harva püstised, kellukjad, 1,5—3 sm läbimõõdus. Õitseaeg aprill—mai. Kõrgus 20—35 sm.

Karukellade noored lehed, varred ja õieosad on kaetud pehmete valkjate karvadega, mis annab neile kevadel erilise pehme sametise välimuse. Vajavad kerget mulda ja päikesepaistelist kasvukohta.

Sobivad adoonistega (*Adonis*), ülastega (*Anemone*) ja sibullilledega. Paljundamine seemnetega (kohe külvata!) ja ettevaatliku jagamisega (ei kannata hästi ümberistutamist).

Kassikäpad (*Antennaria*) korvõieliste (*Compositae*) sk. Levikuala Euroopa, P.-Ameerika.

Alpi kassikäpp (*A. alpina*). Väikesed hallid lehed moodustavad madala ilusa tasase muru. Õied valkjashallid. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 15—20 sm.

Harilik kassikäpp (*A. dioica*). Kohalik. Lehed pealt rohelised, karvased, alt valgeviltjad. Korvõisikud ümmargused, 3—12-kaupa lähestikku varre tipus. Õied

Joon. 30. Aaskarukell (*Pulsatilla pratensis*).

valged, roosad, kirjud või punased. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 8—10 sm.

Kassikäpad vajavad päikesepaistelist ja kuiva liivast kasvukohta. Sobivad kasutada kuivmüüridel ja liivastel aladel muru aseainena.

Kohased naabertaimed: müürilill (*Linaria cymbalaria*), küpress-piimalill (*Euphorbia cyparissias*), mägisibulad (*Sempervivum*), pisikellukas (*Campanula pusilla*), kukeharjad (*Sedum acutifolium* ja *S. selskianum*) ning väikesed sibullilled. Paljundamine võsunditega, jagamisega ja seemnetega.

Keelikurohud e. äiavarbad (*Carlina*) korvõielistе (*Compositae*) sk. Kohalik.

Varretu keelikurohi (*C. acaulis*). Lehed juurmised, pikad, sulglõhised, teravate ogadega. Ajab lehtede keskelt ühe suure õisiku, ca 15—20-sentimeetrise läbimõõduga, mille ogaja servaga üldkattelehed on rohekaspruunid, õied aga kollakasvalged. Õitseaeg juuli—september. Kõrgus 20—25 sm. Kannatab hästi palju kuivust ja päikest, kuid lepib ka kerge varjuga. Sobib üksik-

taimena, raudrohtudega (*Achillea*) ja karukelladega (*Pulsatilla*). Paljundamine seemnete ja juurpistikutega.

Kellukad (*Campanula*) kellukõieliste (*Campanulaceae*) sk. Loodusliku leviku alad Euroopa, Aasia ja Ameerika.

Karpaatia kellukas (*C. carpatica*). Lehed rohelised, moodustavad madala puhma. Õied lillakassinised ja valged, laiad püstised kellukesed üksikult peenel varrel. Õitseaeg juuni—september. Kõrgus 20—30 sm. Kasvab tavalisel aiamullal päikesepaistel ja ka täiesti põhjakallakuil. Kannatab kuivust. Sobib kuivmüüridele. Võib kõrvuti kasvatada näiteks alpi- ja sulgnelkidega (*Dianthus alpinus* ja *D. plumarius*), helmikpööriste (*Heuchera*) sortidega, raudrohtudega (*Achillea*), hõbedase kilbirohuga (*Alyssum argenteum*), kollaseõieliste kukeharjadega (*Sedum aizoon, S. mite, S. hybridum, S. middendorffianum, S. selskianum*).

Paljundamine jagamisega, seemnetega ja pistikutega.

Kerakellukas (*C. glomerata*). Kohalik. Lehed rohelised, karvased. Õied tume-lillakassinised, raotud, männastena varte tippudes. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 15—20 sm. Kasvab keskmisel kuivemal aiamullal nii päikesepaistel kui ka poolvarjus. Sobib kortslehtedega (*Alchemilla*), alsiinedega (*Alsine*) ja nelkidega (*Dianthus*). Paljundamine seemnetega.

Pisikellukas (*C. pusilla* ehk *C. caespitosa*). Lehed väikesed ja katavad vaibana maad. Õied väikesed helesinised ja valged kellukesed. Õitseaeg juuni—juuli. Õiterohke. Kõrgus 10—15 sm. Eelistab päikesepaistelist kasvukohta ja kergemat lubjarikast pinnast. Sobib koos kassikäppadega (*Antennaria*), suureõielise liivakanniga (*Arenaria grandiflora*), kukeharjaga (*Sedum mite*), mägisibulatega (*Sempervivum*) ja kivirikuga (*Saxifraga aizoon*).

Paljundamine seemnetega ja jagamisega.

Cecilli kellukas (*C. cecilli var. alba*). Lehed eelmisega sarnased. Õied väikesed valged kellukesed. Õitseaeg juuni—august. Kaua ja väga rikkalikult õitsev. Kõrgus 8—12 sm. Vajab päikesepaistelist kasvukohta ja kergemat lubjarikast pinnast. Soovitatav 3—4 aasta pärast ümber istutada, sest tihti vanemad taimed hävivad peale õitsemist. Sobib alpi merikanniga (*Armeria alpina*), kukeharjadega (*Sedum spurium var. coccineum* «Purpurteppich»), kassisabaga (*Veronica spicata*),

nõmme-liivatee vormidega (*Thymus serpyllum var. collinus* ja *var. lanuginosus*), mägisibulatega (*Sempervivum*) ja kivirikuga (*Saxifraga aizoon*).

Paljundamine seemnetega ja jagamisega.

Raineri kellukas (*C. raineri*). Lehed ja varred karvased, moodustab madalaid kompaktseid mättakesi. Õied hele-lillakassinisest kuni tume-lillakassiniseni ja valged suured laiad kellukesed, mis asetsevad üksikult varrel. Kõrgus 10—15 sm. Õitseaeg juuni—august. Vajab päikesepaistelist kuivemat kasvukohta ja kerget lubjarikast pinnast. Sobib nõmme-liivateedega (*Thymus serpyllum*), sulgnelkidega (*Dianthus plumarius*), liivakannidega (*Arenaria*).

Paljundamine jagamisega, seemnetega, pistikutega.

Ümaralehine kellukas (*C. rotundifolia*). Kohalik. Juurmised lehed neerjasümmargused või südajasmunajad, täkilise servaga. Varrelehed kitsad, lineaalsed. Õied helesinised. Kõrgus 20—30 sm. Õitseaeg juuni—august. Vajab kuiva pinnast ja eelistab päikesepaistelist kasvukohta, kuid kasvab ka poolvarjus.

Sobib kõrvuti kasvatada kassikäppadega (*Antennaria*), kukeharjadega (*Sedum*) ja nelkidega (*Dianthus*).

Paljundamine jagamisega ja seemnetega.

Kõik kellukad on suvel rikkalikult ja kaunilt õitsevad mägitaimed.

Keraslilled (*Globularia*) keraslilleliste (*Globulariaceae*) sk. Kohalik.

Harilik keraslill (*G. vulgaris*). Igihaljad tumerohelised nahkjaskõvad kitsad lehed moodustavad padjandeid. Õied helesinised, kerakujuliselt sarikas. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 15—20 sm.

Vajab palju päikest ja hästi kuiva lubjarikast pinnast. Sobib angerpistiga (*Filipendula hexapetala*), alpi jänesekäpaga (*Leontopodium alpinum*), kukeharjaga (*Sedum comtoclatum var. variegatum*) ja kivirikuga (*Saxifraga aizoon*).

Paljundamine jagamisega ja seemnetega.

Kesakannid (*Sagina*) nelgiliste (*Caryophyllaceae*) sk. Levikuala Euroopa.

Nõeljaslehine kesakann (*S. subulata*, nimetatakse ka *Spergula pilifera* ja *Arenaria caespitosa*). Moodustab tihedaid madalaid igihaljaid helerohelisi padjandeid. Kõrgus 4—5 sm. Õied väga väikesed, valged,

tähekujulised, lühivarrelised, asetsevad padjandeil. Peamine õitseaeg juuni—juuli, kuid üksikute õitena õitseb kuni septembrini.

Eelistab päikesepaistelist kasvukohta ja huumusrikast liivast niiskemat pinnast. Suurepärane taim teedele ja treppidele paeplaatide vahele.

Paljundamine jagamisega ja seemnetega.

Kevadikud (*Draba*) ristõieliste (*Cruciferae*) sk. Loodusliku leviku alad Euroopa, Aasia, Ameerika.

Roomav kevadik (*D. repens*). Igihaljad väikesed lehed moodustavad rohelise vaiba. Õied väikesed, kollased. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 10—12 sm. Vajab päikesepaistelist kasvukohta ja kergemat kuiva pinnast. Sobib aubrieetsiatega (*Aubrietia*), altai kannikesega (*Viola altaica*) ja siniseõieliste kääbusvõhumõõkadega (*Iris pumila f. coerulea* ja *I. pumila f. cyanea*).

Paljundamine jagamisega ja seemnetega.

Kilbirohud (*Alyssum*) ristõieliste (*Cruciferae*) sk. Loodusliku leviku alad Euroopa ja Aasia.

Hõbedane kilbirohi (*A. argenteum*). Lehed hallikasrohelised. Õied väikesed kollased, suurtes kumerates õisikutes. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 40—45 sm. Sobib kõrvuti mussini naistenõgesega (*Nepeta mussinii*), hiigel-ogaputkega (*Eryngium giganteum*), alpi õnneheinaga (*Erigeron alpinum*), hiina kukekannusega (*Delphinium chinensis,* sort «Sinine kääbus»).

Kaljukilbirohi (*A. saxatile var. compactum*). Lehed hallid, eelmisest suuremad. Kasv kompaktne. Õied erekollased, väikesed, suurtes õisikutes. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 25—30 sm.

Kaljukilbirohi sobib alpi astriga (*Aster alpinus*), kivirikkudega (*Saxifraga aizoon*), alatihalja ibeerisega (*Iberis sempervirens*) ja aubrieetsiaga (*Aubrietia deltoidea*).

Roosaõieline kilbirohi (*A. spinosum var. roseum*). Igihaljad lehed on kitsad, torkivad, hallid. Poolpõõsas. Õied väikesed heleroosad. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 20 sm. Vajab eriti sooja ja kuiva päikesepaistelist kasvukohta ja head drenaaži. Sobib koos müürilillega (*Linaria cymbalaria*), mägisibulatega (*Sempervivum*), alsiinedega (*Alsine*).

Kõik kilbirohud vajavad lubjarikast kuiva kruusast

maad ja päikesepaistelist kasvukohta. Sobivad ka kuivmüüridele.

Paljundamine seemnetega, pistikutega ja jagamisega.

Kipslilled (*Gypsophila*) nelgiliste (*Caryophyllaceae*) sk. Loodusliku leviku alaks Alpid.

Hübriidkipslill (*G. hybrida*) sort «Rosenschleier». Lehed kitsad, rohelised. Taim moodustab laia madala õrna puhma, kõrgusega 30 sm. Õied heleroosad, täidisõied. Õitseb juulist külmadeni.

Pöörisõisikuline kipslill (*G. paniculata*). Lehed hallikasrohelised, kitsad. Moodustab laia õrnakujulise puhma. Õied väikesed, valged. Õitseaeg juuli—august. Üldmulje valkjashall, udujas. Kõrgus 60—70 sm. Selle liigi täidisõieline aedvorm (*G. paniculata fl. pl.*) on kasvult madalam, kõrgus 50—60 sm, üldmulje valge. Kasutatakse lõiklillena koos teiste lillede, näiteks nelkidega. Sobivad kiviktaimlasse üksiktaimedena suuremate kivirühmade vahele, kivitreppide juurde ja okaspuude tumedale taustale ning paljude teiste eredavärviliste õitega lilledega, nagu arkwrighti käokann (*Lychnis arkwrightii*), nelgid (*Dianthus*), madalad kukekannused (*Delphinium chinensis var. pumilum f. coeruleum,* sort «Sinine kääbus» ja *D. nudicaule*).

Roomav kipslill (*G. repens*). Lehed rohelised. Kasvud pikad, lamanduvad. Õied valged ja roosad. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 10—15 sm.

Sobib kuivmüüridele, kasvab ilusasti üle ääre allapoole. Võib kõrvuti kasvatada alpi magunaga (*Papaver alpinum*), seebilillega (*Saponaria ocymoides*), hunditubakatega (*Hieracium rubrum* ja *H. aurantiacum*).

Kipslilled armastavad kuiva päikesepaistelist kasvukohta ja lubjarikast pinnast.

Paljundamine seemnetega, pistikutega, jagamisega (ettevaatlikult!) ning võrsikutega.

Kitsekakrad (*Doronicum*), korvõieliste (*Compositae*) sk. Looduslikult leidub Euroopas ja Väike-Aasias.

Kaukaasia kitsekakar (*D. caucasicum*). Lehed rohelised, õied kollased, keelõisi üks rida. Õisiku läbimõõt 5 sm. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 30—40 sm.

D. caucasicum var. magnificum. Lehed samasugused. Õied kollased, keelõied pikemad ja kahelt realt, õisikud suuremad, läbimõõt 5,5—6 sm. Õitseb üks nädal eelmisest

hiljem. Õitseaeg mai—juuni. Rikkalikult õitsev. Kõrgus 40—50 sm.

Kitsekakrad kasvavad nii päikesepaistel kui varjus, eelistavad niiskemat huumusrikast pinnast, kuid kasvavad ka tavalisel aiamullal. Sobivad lõosilmaõielise imikaga (*Anchusa myosotidiflora*), roomava akakapsaga (*Ajuga reptans*), priimulatega (*Primula*), kivirikuga (*Saxifraga caespitosa*), altai tondipeaga (*Dracocephalum altaiense*) ja punaseõieliste mõõladega (*Geum borisii* ja *G. coccineum*).

Paljundamine jagamisega ja seemnetega.

Kivirikud (*Saxifraga*) kivirikuliste (*Saxifragaceae*) sk. Loodusliku leviku alad Euroopa, Aasia, Ameerika, Aafrika.

Kivirikud on liikiderohke perekond. Tuntakse üle kolmesaja liigi ja lisaks veel hulgaliselt aedvorme. Kõik kivirikud õitsevad kevadel ja varasuvel väga rikkalikult. Peale õitekülluse püsivad nende igihaljad lehed kogu aasta kaunid, moodustades ilusaid erineva vormi ja värvusega leherosette, mis oma asetusega moodustavad huvitavaid ja nägusaid padjandeid.

Meie oludes enamlevinud kaunimaid kivirikke võiks üldiselt jaotada järgnevatesse erinevatesse rühmadesse:

1) **Euaizoonia**-rühm. Kõvad nahksed rohelised keelekujulised lehed, saagja servaga, millele on eritunud valged lubjatäpid, mis annavad kogu leherosetile hõbedaselt hallikasrohelise värvuse. Leherosetid moodustavad kompaktseid või hõredamaid mättakesi. Õied pööristes kõrgetel, peentel vartel.

Saxifraga aizoon. Lehed pikad, keelekujulised, leheservad peensaagjad ja äärestatud valgete lubjatäppidega. Rosetid hõredad, läbimõõt 3—6 sm. Õied valged. Õitseaeg mai—juuli. Kõrgus 15—20 sm.

S. aizoon var. atropurpurea. Lehed eelmise liigi lehtedega sarnased. Õievarred ja õied punakad. Õitseaeg mai—juuli. Kõrgus 20—28 sm.

S. aizoon var. lutea. Lehtede poolest eelmisega sarnane. Õied valkjaskollased. Õitseaeg mai—juuli. Kõrgus 15—20 sm.

S. aizoon var. multipunctata. Lehed eelmistega sarnased. Õied valkjaskollased punasetäpilised. Õitseaeg mai—juuli. Kõrgus 15—20 sm.

S. cotyledon. Lehed *S. aizoon*'i lehtedest paksemad ja laiemad, äärestatud üksikute valgete lubjatäppidega, mis

Joon. 31. Kivirik *(Saxifraga cotyledon var. pyramidalis).*

annavad rohelisele lehele kitsa hõbedase ääre. Rosetid suured, laiad. Õied valged, pikkades hõredates õisikutes. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 40—50 sm.

S. cotyledon var. pyramidalis. Eelmisega sarnane, kuid suurem, kõrgus 60—80 sm. Väga pika õiterohke püramidaalse õisikuga.

Eespool nimetatud kivirikud vajavad lubjarikast kuivemat kerget pinnast, eelistavad päikesepaistelist kasvukohta, kuid kasvavad ka poolvarjus. Kasvatada kuivmüüride kivide vahedes ida- ja kirdekallakuil.

Sobivad koos pisikellukaga (*Campanula pusilla*), ümarlehise ja cecilli kellukaga (*C. rotundifolia* ja *C. cecilli var. alba*), mägisibulatega (*Sempervivum*) ja müürilillega (*Linaria cymbalaria*).

S. crustata. Väga kitsad lineaalsed kõvad lehed 12 mm pikad, äärestatud tihedalt valgete lubjatäpikestega, rosettides painutatud graatsiliselt väljapoole. Moodustab ilusa, tiheda, üldmuljelt hõbehalli mättakese. Õied valged. Õitseaeg mai—juuli. Kõrgus 15—20 sm.

S. sturmiana. Lehed *S. aizoon*'i lehtede sarnased, kuid poole lühemad ning tipust veidi laiemad. Kõik lehed on korrapäraselt kumeralt painutatud roseti sissepoole. Rosetid madalad, lamedad. Õied valged, purpurpunaste täpikestega, tasapinnalises sarikataolises õisikus-kännases. Õitseaeg mai—juuli. Kõrgus 12—15 sm.

Joon. 32. Arendsi kivirik *(Saxifraga arendsii* ehk *S. caespitosa var. grandiflora hybrida)* sort «Schneeteppich» õitseb.

S. valdensis. Lehed väga väikesed rohkete valgete lubjatäpikestega, rosetid samuti väikesed ja asetatud nii tihedalt, et moodustavad kivikõva muru, mis lähedalt vaadeldes on väga ilus. Õied valged. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 8—10 sm.

2) **Dactyloides**-rühm. Siia rühma kuuluvad kivirikud, mis moodustavad pehmeid samblataolisi padjandeid. Lehed rohelised, peenelt lõhised, asetatud tihedalt, moodustavad ilusaid rosette, mis ühtlaselt vaibana katavad pinnast. Õied üksikult või kännastena õrnadel vartel kõrgel üle leherosettide.

Saxifraga caespitosa. Tumerohelised lehed moodustavad tihedaid, pealt kumeraid leherosette. Õied valged, kõrgus 15—20 sm. Õitseaeg mai—juuni.

Arendsi kivirik (*S. caespitosa var. grandiflora hybrida* ehk *S. arendsii*). See on kõige värviküllasem, kõige rikkalikumalt õitsev kivirik. Õitseaeg mai—juuli. Kõrgus 15—25 sm.

Parimad sordid: «Blütenteppich» — roosa, hiljem pleegib heledamaks; «Purpurteppich» — punane, pleegib roosakaks; «Rosakönigin» — heleroosa, pleegib peaaegu

valgeks; «Schneeteppich» — valge, suureõieline; «Triumph» — punane, ei pleegi.

Eelistavad poolvarjulist kasvukohta ja huumusrikast kohevat pinnast.

S. elliots. Lehed helerohelised, peenelt lõhised, rosetid väikesed, katavad tihedalt pinnast. Õied väikesed, helekollased. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 10—14 sm.

S. hypnoides. Lehed eelmisest veel peenemalt lõhised, rosetid samuti väikesed ja katavad tihedalt pinnast. Kevadel lehestikupadjand purpurpunane. Õied valged, väikesed. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 12—15 sm.

Hübriidkivirik (*S. hybrida*). Lehed rohelised, peenelt lõhised, korrapärase asetusega leherosetid seest nõgusad, moodustavad ilusaid padjandeid. Õied määrdunud punakas-roosad, suure kollase keskosaga. Õitseaeg mai—juuli. Kõrgus 15—20 sm.

S. pygmaea. Lehed väikesed rohelised, peaaegu terved, mõnedel ainult külgedel 1—2 sisselõiget. Rosetid väikesed, lamedad, moodustavad mättakesi. Õied rohekaskollased, väikesed. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 7—10 sm.

S. trifurcata. Lehed peenelt lõhised, pikkades kohevates rosettides, mis moodustavad teravasakilisi tumerohelisi huvitavaid padjandeid. Õied valged. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 25—30 sm. Eelistab rohkem päikest ja kuivust kui teised.

Üldiselt pole selle rühma kivirikud mullastiku suhtes nõudlikud, kuid eelistavad värsket huumusrikast kohevat pinnast ja kuivemas kliimas poolvarjulist kasvukohta, kus poleks väga kuum. Niiskemas ja jahedamas kliimas võivad kasvada täiesti päikesepaistel.

Sobivad hanerohtudega (*Arabis*), kevadel õitsevate leeklilledega (*Phlox subulata, P. divaricata, P. amoena*), nelkidega (*Dianthus alpinus, D. caesius*), lõosilmaõielise imikaga (*Anchusa myosotidiflora*), kitsekakardega (*Doronicum*), aubrieetsiatega (*Aubrietia*), sarv- ja altai kannikesega (*Viola cornuta* ja *V. altaica*) ja väikeste sibullilledega; paigutamisel tuleb arvestada iga sordi ja liigi värvust.

3) **Trachyphyllum**-rühm. Selle kivirikkude rühma esindajad moodustavad koheda, hõreda muru. Lehed teravad, paksud, läikiv-tumerohelised, sageli tipust teravahambulised.

S. tricuspidata. Lehetipud kolmehambalised, tumedad, torkivalt teravad. Õied valged, tumedate täppidega. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 8—10 sm.

Vajab varjulist või poolvarjulist kasvukohta, kerget pinnast. Lubjapõlgaja.

Sobib kõrvikpriimula (*Primula auricula*) sordiga «Ruby», lõokannustega (*Corydalis*), soldanelladega (*Soldanella*) ja ramondiaga (*Ramondia*).

4) **Kabschia**-rühm. Selle rühma kivirikud on kääbusja kasvuga ja ühed kõige varem õitsevad mägitaimed kevadel. Korrapärase ehitusega tihedad leherosetid moodustavad kõvu kerajaid mättakesi.

S. pungens. Lehed rohelised, teravatipulised. Õied kollased. Õitseaeg aprill—mai. Kõrgus 10—12 sm. Eelistab poolvarjulist kasvukohta ja kerget kivist kuivemat huumusmulda. Kohane kirdekallakule kivide vahedesse. Kasvab ka päikesepaistel — siis võib muld olla niiskem. Sobib väikeste sibullilledega, aubrieetsiatega (*Aubrietia*) ja päris-lõokannusega (*Corydalis solida*).

5) **Robertsonia**-rühm. Laialehelised varjutaimed.

S. geum. Lehed tumerohelised, vähe piklikud, servad täkilised. Katab laiade rosettidena pinnast. Õied väikesed, roosakasvalged, suurtes õisikutes. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 15—20 sm.

S. umbrosa. Lehed rohelised, eelmise lehtedest ümmargusemad, servad täkilised. Laiad lamedad rosetid, mis sügisel muutuvad tihti punakaks. Õied valged, punakate täppidega. Õievarred ja -nupud punased. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 25—30 sm.

Vajavad varjulist või poolvarjulist kasvukohta ja huumusrikast niiskemat pinnast. Sobivad mertensiatega (*Mertensia*), lõosilmaõielise imikaga (*Anchusa myosotidiflora*), priimulatega (*Primula*), sinililledega (*Hepatica*) ja kopsurohtudega (*Pulmonaria*).

6) **Miscopetalum**-rühm. Varjutaimed. Lehed tumerohelised, neerjad, pika varrega; moodustavad igihaljaid puhmaid.

Ümaralehine kivirik (*Saxifraga rotundifolia*). Õied valged, suurtes õrnades õisikutes. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 40—60 sm. Kasvatada poolvarjus või varjus huumusrikkal pinnasel. Sobib mõõladega (*Geum*), kopsurohtudega (*Pulmonaria*) ja priimulatega (*Primula*).

7) **Boraphila**-rühm. Lehed tumerohelised, terved, nahkselt kõvad.

Pensilvaania kivirik (*Saxifraga pensylvanica*). Lehed suured, piklikud. Õied kollased. Kõrgus 60 sm. Õitseaeg juuni—juuli.

Vajab lubjavaba niisket pinnast ja poolvarjulist kasvukohta. Sobib mertensiatega (*Mertensia*).

Kõiki kivirikke paljundatakse jagamisega, pistikutega ja seemnetega.

Koldrohud (*Anthyllis*) liblikõieliste (*Papilionaceae*) sk. Looduslikult levinud Euroopas ja Aasias.

Mägikoldrohi (*A. montana*). Lehed paaritusulgjad. Õied karmiinroosad, tihedates nutitaolistes õisikutes (meenutab punast ristikut). Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 15—20 sm. Poolpuitunud.

Harilik koldrohi (*A. vulneraria*). Kohalik. Õied kollased, oranžid või veripunased. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 10—35 sm. Esineb palju varieeruvaid vorme.

Koldrohud vajavad palju päikest ja hästi kuiva ja lubjarikast liivast mulda. Sobivad kuivmüüridele kivide vahedesse koos kukeharjadega (*Sedum*) ja nõiahambaga (*Lotus corniculatus*).

Paljundamine seemnetega ja jagamisega.

Kopsurohud (*Pulmonaria*) kareleheliste (*Boraginaceae*) sk. Loodusliku leviku ala Euroopa.

Sinine kopsurohi (*P. angustifolia*). Kohalik. Lehed rohelised, pikliksüstjad, 1,2—1,5 sm laiad, varretud. Õienupud ja noored õied roosakad, vanemalt taevassinised, asetsevad hulgana ebasarikais. Õitseaeg aprill—mai. Kõrgus 15—30 sm.

Punane kopsurohi (*P. rubra*). Lehed suuremad kui eelmisel liigil, karvased. Õied helepunased, väikesed. Õitseaeg aprill—mai. Kõrgus 40—50 sm.

Kopsurohud eelistavad poolvarjulist kasvukohta ja niiskemat huumusrikast pinnast. Sobivad priimulatega (*Primula*), kitsekakardega (*Doronicum*) ja ümaralehise kivirikuga (*Saxifraga rotundifolia*).

Paljundamine jagamisega ja seemnetega.

Kortslehed (*Alchemilla*) roosõieliste (*Rosaceae*) sk. Looduslikult levinud Euroopas ja Aasias.

Alpi kortsleht (*A. alpina*). Juurmised lehed sõrmialt 5—9-hõlmased, pealt läikiv-tumerohelised, alt hallikas-

rohelised. Õied kollakasrohelised, väikesed, väljapaistmatud. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 12—15 sm.

Lepivad tavalise aiamullaga. Eelistavad päikesepaistelist ja kuiva kasvukohta, kuid kasvavad ka varjus ja niiskemas kohas.

Sobib kivirikkudega (*Saxifraga*), kerakellukaga (*Campanula glomerata*), nõmmenelgiga (*Dianthus arenarius*), kukeharjaga (*Sedum acutifolium*), alpi magunaga (*Papaver alpinum*) ja kaljunelgiga (*Tunica saxifraga*).

Paljundamine jagamise ja seemnetega.

Kortuusad (*Cortusa*) nurmenukuliste (*Primulaceae*) sk. Loodusliku leviku ala: Euroopa, Aasia, Ameerika.

C. matthiolii. Lehed juurmised, rohelised, teravasämbulised, krobelised. Õied lillakasroosad, väikesed allapoole hoidvad kellukad, asetsevad sarikas lehtedeta varre tipus. Kõrgus 20—25 sm. Õitseaeg juuni—juuli.

Kasvatada varjus ja poolvarjus tavalisel mullal. Eelistab ennem niiskemat ja raskemat kui kuiva ja kerget pinnast.

Sobib laanelilledega (*Trientalis*) ja mertensiatega (*Mertensia*).

Paljundamine jagamisega ja seemnetega.

Krutsianellad (*Crucianella*) madaraliste (*Rubiaceae*) sk. Looduslikult levinud Iraanis.

Krutsianella (*C. stylosa*). Igihaljad lehed moodustavad tiheda muru, mis kiiresti laiali kasvab. Õied roosad, õisik uniohakate nuti sarnane. Kõrgus 25—40 sm. Õitseaeg juuni—august.

Kauaõitsev ja ilus kuivadele müüridele ja päikesepaistelisele kohale. Eelistab lubjarikast pinnast.

Sobib roomava kipslillega (*Cypsophila repens*) ja valge kukeharjaga (*Sedum album*).

Paljundamine jagamisega ja seemnetega.

Kukeharjad (*Sedum*) paksuleheliste (*Crassulaceae*) sk. Looduslikult levinud Euroopas, Aasias, Ameerikas.

Kukeharjad on tähtsamaid suvel ja sügisel õitsevaid mägitaimi. Perekond on suur. Koosneb umbes viiesajast liigist, millest enamlevinud ja kaunimad meie oludes on siin toodud liigid.

Harilik kukehari (*S. acre*). Kohalik. Lehed poolruljad, 0,3—0,4 sm laiad, vahelduvad, katavad madala igihalja rohelise muruna pinnast. Õied kuldkollased,

3—6-kaupa koos, peaaegu raotud. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 5—6 sm.

S. acutifolium. Igihaljad väikesed lehed asetsevad tihedalt vartel. Katavad tumerohelise samblana pinnast. Kevadel värvub lehestik punaseks. Õied roosakasvalged. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 8—10 sm.

S. aizoon. Lehed rohelised. Varred tugevad, püstised, pruuni varjundiga. Õied kollased, pärast õitsemist rohekaspruunid. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 15—20 sm.

Valge kukehari (*S. album*). Lehed ruljad, kuni 0,4 sm laiad, asetsevad vartel vahelduvalt. Taim katab helerohelise igihalja muruna pinnast. Õied valged, suurtes õrnades õisikutes. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 15—18 sm.

Valge kukeharja punaselehelisel vormil (*S. album var. murale*) on lehestik punakaspruun. Õied roosakasvalged. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 14—15 sm.

S. anacampseros. Lehed ümmargused, omapärase ehitusega, sinirohelised, asetsevad tihedalt ümber varte. Varred lamavad. Õied roosakaslillad, tihedas õisikus. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 12—15 sm.

S. comtoclatum var. variegatum. Lehed hele-hallikasrohelised valgete äärtega. Varred püstised. Õienupud roosad, õied kollased. Peale õitsemist on õisik tumeroosa. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 15—20 sm. Eelistab lubjarikast pinnast.

Eversi kukehari (*S. ewersii*). Lehed ümmargused, sinirohekashallid, leheservad punakad. Varred lamanduvad. Õied roosakaslillad. Õitseaeg august—september. Kõrgus 12—15 sm.

Hispaania kukehari (*S. hispanicum*). Lehed paksud, ruljad, terashallid, kevadel tipud lõhevärvi. Õied valged. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 9—10 sm. Pärast õitsemist lehed kaovad, külvab ise ümbruse täis, muutub umbrohuks.

Hübriidne kukehari (*S. hybridum*). Lehed rohelised, varred punakad, poollamavad. Õied kollased. Õitseaeg juuni—august. Pärast õitsemist õisikud pruunikaspunased. Kõrgus 18—20 sm. Kergesti laialikasvav.

Kamtšatka kukehari (*S. kamtschaticum*). Lehed rohelised, tihedalt poollamavail vartel. Õied kollased,

peale õitsemist kollakasrohelised. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 12—15 sm.

Maksimowiczi kukehari (*S. maximowiczii*). Lehed ja varred rohelised. Varred püstised. Õied kollased, peale õitsemist pruunid. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 40—45 sm.

Suur kukehari e. kidihein (*S. maximum*). Kohalik. Lehed hallikasrohelised, suured, asuvad püstistel tugevatel vartel vastakuti või vahelduvalt, varreümbrised. Õied roosakasvalged, tihedates õisikutes. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 40—55 sm.

Middendorfi kukehari (*S. middendorffianum*). Lehed rohelised. Varred tumepunased, lamanduvad. Õied kollased. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 15—17 sm. Eelistab lubjarikast pinnast.

S. mite ehk *S. sexangulare*. Igihaljad kitsad ja väikesed lehed on asetatud tihedalt vartele. Moodustab helerohelise ühtlaselt tiheda kääbusmuru, mis õitseajal üleni kattub kollaste õitega. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 5—8 sm.

Verev kukehari (*S. purpureum*). Lehed hallikasrohelised, pikliksüstjad talbja alusega, pole varreümbrised. Õied lillakaspunased, suures tasapinnalises liitsarikas. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 20—40 sm.

S. portulacoides. Igihaljad kollakasrohelised pikad kitsad lehed asetsevad tihedalt ümber varre. Varred lamavad. Õied kollased. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 10—12 sm.

S. rupestre. Vormilt ja õitelt eelmisega sarnane, kuid lehed on sinakashallid.

S. selskianum. Pooligihaljad tumerohelised, kitsad lehed. Varred pealtpoolt punakad, peened, püstiseisvad, moodustavad tihedaid kerajaid puhmaid. Õied kollased. Õisikud kohe pärast õitsemist punased, hiljem muutuvad pruuniks. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 10—15 sm.

Semenovi kukehari (*S. semenovii*). Lehed helerohelised, pikad ja kitsad (okkataolised, kuid pehmed), asetsevad tihedalt ümber püstiste varte. Õied oranžikaspunased, pikkades õisikutes. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 35—40 sm. Sobib üksiktaimena või väikeste rühmadena.

Sieboldi kukehari (*S. sieboldii*). Paksud ümmargused rohekassinihallid punasega ääristatud lehed aset-

sevad kolmekaupa männastes ümber varre. Varred lamanduvad, pealtpoolt punased. Õied lillakasroosad. Õitseaeg septembrist kuni külmadeni. Kõrgus 12—15 sm.

Sügisel kiviktaimlas kõige hilisem õitseja. Ilus, kuid natuke külmaõrn, vajab kerget katet.

Kaunis kukeharі (*S. spectabile*). Suured laiad helerohelised lehed asetsevad vartel vastakuti. Varred tugevad, püstised. Õied lillakasroosad, suurtes tasapinnalistes liitsarikates. Vanematel põõsastel võib laius ulatuda õitseajal kuni 80 sm-ni. Õitseaeg augustist külmadeni. Kõrgus 30—35 sm.

Levinud sordil «Brillant» on õied karmiinpunased.

Dekoratiivsed hilissügisel õitsevad kukeharjad. Sobivad üksiktaimena või väikeste rühmadena suuremate kivide või kivirühmade juurde.

Kahtlane kukeharі (*S. spurium* ehk *S. oppositifolium*). Pooligihaljas, lamavate vartega. Katavad ilusasti ühtlaselt pinnast. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 12—15 sm. Nägusad kuivmüüridele. Lepivad ka poolvarjuga. Parim muru aseaine kergetele liivastele aladele. Levinumad sordid:

S. spurium var. album. Lehed ja varred tumerohelised. Õied valged.

S. spurium var. roseum. Lehed ja varred helerohelised. Õied roosad.

S. spurium var. splendens. Lehed ja varred punakasrohelised. Õied roosakaspunased.

S. spurium var. coccineum, sort «Purpurteppich». Lehed ja varred tumepunased. Õied tume-karmiinpunased.

Stefani kukeharі (*S. stephanii*). Lehed suured, tume-sinakashallid, vastakud. Varred püstised. Õied oranžid. Pärast õitsemist õisikud pruunikaspunased. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 25—30 sm.

Kõik kukeharjad eelistavad päikesepaistelist kasvukohta ja kerget liivast pinnast, kuid kasvavad ka igal tavalisel aiamullal. Õitseajal külastab neid rohkesti mesilasi ja liblikaid.

Kukeharjad on nägusad kõrvuti liivateedega (*Thymus*), mägisibulatega (*Sempervivum*), kellukatega (*Campanula*), aubrieetsiatega (*Aubrietia*), kivirikkude (*Saxifraga*) Euaizoonia rühmaga, mailastega (*Veronica*), kadakkaertega (*Cerastium*), keraslilledega (*Glo-*

bularia), jänesekäppadega (*Leontopodium*). Kukeharjad on kohased ka kuivmüüridele istutamiseks.

Paljundamine pistikutega (asetada kohe avamaasse), jagamisega ja seemnetega.

Kukekannused (*Delphinium*) tulikaliste (*Ranunculaceae*) sk. Loodusliku leviku alad Euroopa, Aasia ja Ameerika.

Hiina kukekannus (*D. chinensis var. pumilum*). Lehed rohelised, peenjagused. Õitsevad juunist augustini. Kõrgus 40—50 sm.

Hiina kukekannuse aedvormidest on ilusamad:

D. chinensis var. pumilum f. album. Õied valged. Sobib veripunase helmikpöörisega (*Heuchera sanguinea*), õnneheintega (*Erigeron speciosus* ja *E. hybridus*), arkwrighti käokanniga (*Lychnis arkwrightii*) ja teist värvi kukekannustega.

D. chinensis var. pumilum f. coeruleum. Helesinine. Sobib veripunase helmikpöörisega (*Heuchera sanguinea*) ja teiste värviliste madalate kukekannustega.

D. chinensis var. pumilum, sort «Sinine kääbus». Õied rukkilillesinised. Eelmistest madalam. Kõrgus kuni 40 sm. Sobib hõbedase kilbirohuga (*Alyssum argenteum*), fraseri kuningakepiga (*Oenothera fraserii*) ja alpi jänesekäpaga (*Leontopodium alpinum*).

D. nudicaule. Lehed eelmistega sarnased. Õied sügav-oranžikaspunased. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 20—30 sm. Vajab sooja ja kuiva kohta. Sobib kõrvuti kassisabaga (*Veronica spicata*), valgeõielise helmikpöörisega (*Heuchera convallaria var. nivea*) ja hiina kukekannustega.

Kukekannused eelistavad päikesepaistelist kasvukohta, kuid kannatavad ka kerget varju. Lepivad tavalise aiamullaga. Vajavad 3—4 aasta tagant noorendamist. Vanemad puhmad võivad talvel kergesti hävida.

Paljundamine seemnetega, jagamisega ja pistikutega.

Kuldkannid (*Helianthemum*) kuldkanniliste (*Cistaceae*) sk. Looduslikult levinud Euroopas ja Aasias.

Aedkuldkann (*H. mutabile*).

Kuldkannid on puitunud vartega poolpõõsad. Varred lamavad, katavad kiiresti pinnast. Lehed rohelised. Õitsevad juunis—augustis. Õie läbimõõt 2 sm. Värvuselt võivad õied olla helekollased, oranžid, roosad, roosakaspunased või valged. Kõrgus 20—25 sm.

Vajavad päikesepaistelist kasvukohta ja kerget lubja-

rikast pinnast. Tundlikud seisva niiskuse vastu. Sobivad liivateedega (*Thymus*), keraslilledega (*Globularia*), kera- ja karpaatia kellukaga (*Campanula glomerata* ja *C. carpatica*) ja sarvkannikesega (*Viola cornuta*).

Paljundamine seemnetega ja pistikutega suvel.

Kuldkingad (*Cypripedium*) käpaliste (*Orchidaceae*) sk. Kohalik.

Kuldking (*C. calceolus*). Vars mitme suure, 10—15 sm pika elliptilise lehega. Õied helekollased, huul on kingakujuliselt õõnes, siseküljelt pruunitäpiline. Õied 1—2-kaupa varrel. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 20—50 sm.

Vajab varjulist ja sooja kasvukohta, värsket lubjavaba savisegust huumusmulda kivikillustikudrenaažiga, eelistab pigem niiskust kui kuiva.

Sobib väikeste sõnajalgadega ja adiantuselehise ängelheina kääbusvormiga (*Thalictrum adiantifolium var. minus*).

Paljundamine jagamisega ja seemnetega (seemned külvata kohe pärast valmimist kas koos vajaliku bakterkultuuriga agar-agaris või teiste kuldkingade ümbert võetud mullaga).

Kuldvitsad (*Solidago*) korvõieliste (*Compositae*) sk. Looduslikult P.-Ameerikas.

Missuuri kuldvits (*S. missouriensis* ehk *Aster hybr. luteus*). Lehed rohelised, madala puhmana. Korvõisikud väikesed, kiirjad, valkjaskollased, asetsevad omakorda suurtes tasapinnalistes õisikutes. Õitseaeg august—september. Kõrgus 25—35 sm.

Kasvab tavalisel mullal. Vajab päikesepaistelist kasvukohta. Sobib kiirgastriga (*Aster amellus*), sügisese emajuurega (*Gentiana septemfida*) ja pöörisõielise liatrisega (*Liatris spicata*).

Paljundamine jagamise, seemnete ja pistikutega.

Kullerkupud (*Trollius*) tulikaliste (*Ranunculaceae*) sk. Looduslikult Euroopas ja Aasias.

Kullerkuppudel on viiejagused sõrmjad lehed, tipust suurehambaliste sisselõigetega. Õied kerajad, värvilt helekollasest punakasoranžini. Õitseaeg mai—juuni.

Kiviktaimlas sobivad kasutada kullerkuppude madalakasvulised liigid, nagu:

Altai kullerkupp (*T. altaicus*). Õied helekollased. Kõrgus 30—35 sm.

Aasia kullerkupp (*T. asiaticus*). Õied tumeoranžid. Kõrgus 35—40 sm.

Euroopa kullerkupp (*T. europaeus*). Kohalik. Õied kollased. Kõrgus 20—25 sm.

Madal kullerkupp (*T. pumilus*). Õied oranžid. Kõrgus 15—25 sm.

Avaõieline kullerkupp (*T. patulus*). Õied kuldkollased, suured, avanevad täiesti. Kõrgus 40—55 sm.

Kullerkupud vajavad niiskemat pinnast ja poolvarjulist kasvukohta. Sobivad priimulatega (*Primula*), lõosilmaõielise imikaga (*Anchusa myosotidiflora*) ja mertensiatega (*Mertensia*).

Paljundamine jagamisega ja seemnetega (kohe pärast seemnete valmimist külvata!).

Kuningakepid (*Oenothera*) pajulilleliste (*Onagraceae*) sk. Loodusliku leviku ala P.-Ameerika.

Missuuri kuningakepp (*O. missouriensis* ehk *O. macrocarpa*). Varred lamavad, lehed pikliksüstjad, läikiv-tumerohelised. Õied suured, helekollased, läbimõõduga 9—10 sm. Õitseaeg juunist kuni külmadeni. Kõrgus 12—15 sm. Seemnekapslid suured, rohelised, kolme terava kandiga. Kauaõitsev ja dekoratiivne.

Vajab sooja, tuulte eest kaitstud päikesepaistelist kohta ja kerget hea drenaažiga pinnast. Kasvatada kivide vahel. Tavalisel peenral võib talviti hävida. Sobib raineri ja karpaatia kellukaga (*Campanula raineri* ja *C. carpatica*) ja hallileheliste taimede kõrvale.

Paljundamine seemnete ja pistikutega.

Fraseri kuningakepp (*O. fraserii*). Lehed läikiv-rohelised, munajassüstjad. Õied suured, kollased, läbimõõt 5 sm. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 25—30 sm.

Mullastiku suhtes pole nõudlik, kuid eelistab niiskemat pinnast. Kasvab nii päikesepaistel kui ka poolvarjus. Sobib sügisese emajuurega (*Gentiana septemfida*), karpaatia kellukaga (*Campanula carpatica*), mussini naistenõgesega (*Nepeta mussinii*), laikellukatega (*Platycodon*) ja kassisabaga (*Veronica spicata*).

Paljundamine jagamise ja seemnetega.

Kurekaelad (*Erodium*) kurerehaliste (*Geraniaceae*) sk. Loodusliku leviku ala Pürenee mäed.

E. macradenum. Igihaljad rohelised sõrmlõhised lehed, omapärase lõhnaga. Õied valkjasroosad, tolmukad punased. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 20—30 sm. Vajab päi-

kesepaistelist kasvukohta. Kasvab ilusamaks ja on õitekküllasem kivirühmade vahel ja kuivmüüridel. Sobib karpaatia kellukaga (*Campanula carpatica*) ja kassisabaga (*Veronica spicata*).

Paljundamine jagamisega ja seemnetega.

Kureläätsed (*Orobus*) liblikõieliste (*Papilionaceae*) sk. Kohalik.

Kevadine kureläätс (*O. vernus* ehk *Lathyrus vernus*). Lehed köitraagudega paarissulgjad (tavaliselt 3 sulglehekeste paari, harva 2—6), läikivad, kahvaturohelised. Õied punakaslillad, hiljem muutuvad sinakaslilladeks. Õisikus 3—5 (1—10) õit, ilmuvad kevadel juba veidi aega pärast lehtede arenemist. Õitseaeg aprill—mai. Kõrgus 20—40 sm. Eelistab lubjarikast pinnast.

Sobib poolvarjulisse kasvukohta ülastega (*Anemone*), priimulatega (*Primula*) ja kaukaasia kitsekakraga (*Doronicum caucasicum*).

Paljundamine seemnete ja jagamisega.

Kuutõverohud (*Polygonatum*) liilialiste (*Liliaceae*) sk. Kohalikud.

Mitmeõiene kuutõverohi (*P. multiflorum*). Lehed sinakasrohelised, 3—6 sm laiad, rohkearvuliselt ruljal lookleval varrel kahes reas. Lehed dekoratiivsed. Õied väikesed, rohekasvalged, 3—5-kaupa lehtede kaenlast allarippuvad. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 35—50 sm.

Vajab poolvarjulist või varjulist kasvukohta ja kergemat huumusrikast pinnast. Sobib sõnajalgadega, priimulatega.

Paljundamine jagamisega.

Käbiheinad (*Prunella*) huulõieliste (*Labiatae*) sk. Loodusliku leviku ala Euroopa, P.-Aafrika.

Suureõieline käbihein. (*P. grandiflora*). Lehed rohelised, igihaljad munajassüstjad, kuni 3 sm laiad. Õied lillakassinised, tiheda õisikuna varre tipus. Pärast õitsemist lillakaspruun. Õitseaeg juuni—september. Kõrgus 25—30 sm. Meelitab õitele rohkesti mesilasi.

Mullastiku suhtes vähenõudlik. Eelistab poolvarjulist kasvukohta, kuid kasvab ka päikesepaistel. Sobib borisi mõõlaga (*Geum borisii*), fraseri kuningakepiga (*Oenothera fraserii*), aedvaagiga (*Inula glandulosa*), aust-

ria alsiinega (*Alsine austriaca*), suureõielise liivakanniga (*Arenaria grandiflora*).

Paljundamine jagamise ja seemnetega.

Käokannid (*Lychnis*) nelgiliste (*Caryophyllaceae*) sk. Looduslikult Jaapanis.

Arkwrighti käokann (*L. arkwrightii*). Lehed rohelised, karvased. Õied tulipunased, suured, tasapinnalises sarikas. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 25—30 sm. Vajab päikesepaistelist kasvukohta ja kerget toitaineterikast mulda. Sobib kassisabaga (*Veronica spicata*), hiina kukekannustega (*Delphinium chinensis*) ja missuuri kuningakepiga (*Oenothera missouriensis*). Vajab sageli noorendamist, sest vanad põõsad hävivad talvel kergesti.

Paljundamine seemnete ja jagamisega.

L. viscaria var. splendens. Lehed kitsad, tumerohelised. Õied lillakaspunased, rohkearvulises õisikus. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 30—40 sm.

Kasvab hästi päikesepaistel kergemal ja kuivemal mullal. Sobib jänesekäppadega (*Leontopodium*), kadakkaertega (*Cerastium*) ja austria alsiinega (*Alsine austriaca*).

Paljundamine seemnete ja jagamisega.

Käokannused (*Linaria*) mailaseliste (*Scrophulariaceae*) sk. Loodusliku leviku ala Euroopa.

Müürilill (*L. cymbalaria*). Tumerohelised igihaljad väikesed südajad lehed 5—7 hõlmaga, katavad tiheda muruna pinnast. Õied helelillad, kannusega, üksikult lehekaenlais. Õitseaeg juunist külmadeni. Kõrgus 5—8 sm.

Vajab kuiva ja kerget pinnast ja eelistab päikesepaistelist kasvukohta, kuid kasvab ka poolvarjus ja põhjakallakuil. Vastupidavamaid mägitaimi kuivmüüridele kivivahedesse. Sobib mägisibulatega (*Sempervivum*), kukeharjadega (*Sedum*) ja kivirikuga (*Saxifraga aizoon*).

Paljundamine seemnetega (külvab ise ümbruse täis) ja jagamisega.

Harilik käokannus (*Linaria vulgaris*). Kohalik. Lehed sinakasrohelised, vahelduvalt varrel, lineaalsed, servast veidi tagasi käändunud. Õied suured, kollased,

---

Tahvel V. Varjutaimed, esiplaanil kõrged priimulad (*Primula elatior*).

pika kannusega, varre tipus kobaras. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 30—45 sm.

Eelistab kuiva kruusast pinnast ja päikesepaistelist kasvukohta. Sobib kassisabaga (*Veronica spicata*), hormiinumiga (*Horminum pyrenaicum*) ja kukekannusega (*Delphinium nudicaule*).

Paljundamine seemnete ja jagamisega.

Käokeeled (*Platanthera*) käpaliste (*Orchidaceae*) sk. Kohalik.

Kahelehine käokeel (*P. bifolia*). Kaks vastakuti asetsevat helerohelist lehte. Õied rohekasvalged, pika kannusega, asetsevad pikas õisikus, hästi lõhnavad. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 25—50 sm.

Kasvatada poolvarjulises või varjulises kasvukohas, huumusrikkal niiskel pinnasel. Sobib väikeste sõnajalgadega, mõõladega (*Geum*), lõosilmaõielise imikaga (*Anchusa myosotidiflora*).

Paljundamine mugulatega.

Käokullad (*Helichrysum*) korvõieliste (*Compositae*) sk. Kohalik.

Harilik käokuld (*H. arenarium*). Lehed kitsad, mõlemalt küljelt (eriti noorelt) hallvillased. Korvõisikud kollased, 3—20-kaupa koos. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 10—30 sm.

Eelistab päikesepaistelist kasvukohta ja kuiva liivast pinnast. Sobib liivateedega (*Thymus*), kukeharjadega (*Sedum selskianum, S. middendorffianum, S. spurium var. coccineum*) ja pisikellukaga (*Campanula pusilla*).

Paljundamine seemnete ja jagamisega.

Laanelilled (*Trientalis*) nurmenukuliste (*Primulaceae*) sk. Kohalik.

Laanelille metsataht (*T. europaea*). Lehed rohelised, alumised väikesed, üksikult, ülemised suured, elliptilised, varre tipus 5—7-kaupa lähestikku. Õied valged, tähekujulised, pikaraolised, läbimõõduga 1,2—2 sm. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 10—15 sm. Vajab varjulist kasvukohta ja head metsa huumusmulda. Sobib ramondiatega (*Romondia*), väikeste sõnajalgadega ja lõhnava kannikesega (*Viola odorata*).

Paljundamine jagamise ja seemnetega (kohe külvata!).

Laikellukad (*Platycodon*) kellukõieliste (*Campanulaceae*) sk. Looduslikult esineb Jaapanis.

Suureõieline laikellukas (*P. grandiflorum*). Lehed rohelised. Õied valkjassinised kuni tume-lillakassinised, suured, laiad kellukesed. Õie läbimõõt 8—10 sm. Õitseaeg juuli—september. Kõrgus 25—60 sm. Eelistab poolvarju, kuid kasvab ka päikesepaistel. Vajab kergemat hea drenaažiga pinnast. Sobib hõbedase kilbirohuga (*Alyssum argenteum*), kuningakeppidega (*Oenothera*) ja arkwrighti käokanniga (*Lychnis arkwrightii*).

Paljundamine jagamise ja seemnetega (kohe külvata!).

Lavendlid (*Lavandula*) huulõieliste (*Labiatae*) sk. Looduslikult levinud Euroopas.

Lavendel (*L. vera*). Lehed lineaalsed, hõbehallid, lõhnavad. Õied lillakassinised. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 25—40 sm. Eelistab kuiva päikesepaistelist kasvukohta ja lubjarikast mulda. Sobib kuningakeppidega (*Oenothera*), aedvaagiga (*Inula glandulosa*) ja eriogoonumidega (*Eriogonum*).

Paljundamine pistikute, seemnete ja jagamisega.

Leeklilled e. floksid (*Phlox*) siniladvaliste (*Polemoniaceae*) sk. Looduses P.-Ameerikas.

Kiviktaimlas kasutatakse madalakasvulisi kevadel õitsevaid leeklilli, mis on rikkalikumalt õitsevaid ja värviküllasemaid mägitaimi ja mille igihaljad lehed moodustavad ilusaid rohelisi padjandeid.

Meelisleeklill (*P. amoena*). Lehed tumerohelised, läikivad, pikliksüstjad. Õied punakasroosad, läbimõõt 2 sm, ümmargused, hulgana õisikus. Kõrgus 20—22 sm. Õitseaeg mai—juuni. Sobib jänesekäppadega (*Leontopodium*), ibeeristega (*Iberis*) ja alsiinedega (*Alsine*).

Kevadleeklill (*P. divaricata*). Lehed rohelised, piklikmunajad. Noored kasvud tumedad (pruunikad). Õied hele-lillakassinised, tähekujulised, läbimõõt 4—4,5 sm. Õitseaeg mai—juuli. Kõrgus 30—35 sm. Väga õiterohke.

Sobib metsülasega (*Anemone silvestris*), valkja hanerohuga (*Arabis albida fl. pl.*), kollaseõielise kääbusvõhumõõgaga (*Iris pumila f. citrea*) ja kivirikkudega (*Saxifraga*).

Roomav leeklill (*P. reptans*). Lehed äraspidi munajad, rohelised, karvased. Moodustab võsundeid. Õied punakasroosad, läbimõõduga 2,5 sm, hulgana õisikus. Kõrgus 15—18 sm. Õitseaeg mai—juuni.

P. reptans sort «Cecil Davis». Kasvult eelmisega sarnane, kuid õied hele-lillakassinised.

Lepivad poolvarjuga. Paljundamine võsunditega. Sobivad roomava kevadikuga (*Draba repens*), alsiinedega (*Alsine*), valgeõielise altai kannikesega (*Viola altaica*) ja alpi kortslehega (*Alchemilla alpina*).

Nõeljaslehine leeklill (*P. subulata* ehk *P. setacea*). Lehed rohelised, kitsad, nõeljad. Varred lamavad, tihedalt kaetud lehtedega, moodustavad madalaid tihedaid torkavaid padjandeid, mis õitseajal kattuvad üleni lühivarreliste õitega. Õitseaeg mai—juuni—juuli, olenevalt sordist. Enamlevinud sordid ja vormid:

P. subulata var. atropurpurea. Lehed tumerohelised. Tugevakasvuline. Õied karmiinpunased, tähekujulised, läbimõõt 2,5 sm. Kõrgus 14—15 sm. Niiskel ja soojal sügisel õitseb teistkordselt.

P. subulata sort «Brightness». Õied suured, roosad, ilusa maheda värvitooniga, tähekujulised, läbimõõduga 2,5—2,75 sm. Kõrgus 12—14 sm. Eriti ilus helesiniseõielise kääbusvõhumõõgaga (*Iris pumila f. coerulea*) kõrvuti kasvades. Kaua õitsev.

P. subulata, sort «Lilakönigin». Õied hele-lillakasroosad, ümmargused, läbimõõduga 1,8—2 sm. Kõrgus 10—12 sm.

P. subulata, sort «Maischnee». Õied puhasvalged, tähekujulised (laiemad kui «Schneewittchenil», vt. allpool), läbimõõt 2 sm. Õiterohke. Kõrgus 14—16 sm.

P. subulata, sort «Põhjatar». Õied puhasvalged, ümmargused, läbimõõduga 2 sm. Lehed tumerohelised. Taim moodustab madalaid kompaktseid padjandeid. Väga õiterohke. Kõrgus 8—10 sm.

P. subulata, sort «Ronsdorfer Schöne». Õied lõheroosad, tähekujulised, läbimõõt 2,5 sm. Kõrgus 15—17 sm.

P. subulata var. rosea. Kasv madal. Lehestik tihe ja torkiv. Õied lillakasroosad, ümmargused, väikesed, läbimõõt 1,5 sm. Kõrgus 8—10 sm.

P. subulata, sort «Schneewittchen». Õied valged, kitsad, tähekujulised, läbimõõt 1,5 sm. Lehed kollakasrohelised. Kõrgus 7—8 sm.

P. subulata, sort «Silver Blaze». Õied lillakasvalged, ümmargused, väikesed, läbimõõt 1,5 sm. Kõrgus 12—15 sm.

P. subulata (*P. stellaria*), sort «F. G. Wilson». Noored kasvud ja õienupud tumedad. Õied hele-lillakassinised (ilus värvus), tähekujulised, kroonlehtede tippudes sügavad sisselõiked, läbimõõt 2,25—2,5 sm. Kõrgus 15—18 sm. Rikkalikult õitsev sort.

Esitatud kevadel õitsevad leeklilled vajavad päikesepaistelist kasvukohta. Eelistavad kuivemat, vett läbilaskvat pinnast, kuid kasvavad ka igal tavalisel aiamullal. Võib kasutada kiviktaimlas ja kuivmüüridel ning püsililleppeenarde äärislilledena. Sobivad koos hanerohtudega (*Arabis*), aubrieetsiatega (*Aubrietia*), kääbusvõhumõõkadega (*Iris pumila*), ibeeristega (*Iberis*), kivirikkudega (*Saxifraga*) ja altai ning sarvkannikesega (*Viola altaica* ja *V. cornuta*), kui arvestada rühmade paigutamisel iga sordi värvitoone.

Paljundamine pistikute ja jagamisega.

Leselehed (*Majanthemum*) liilialiste (*Liliaceae*) sk. Kohalik.

Leseleht (*M. bifolium*). Helerohelised südajasmunajad lehed 2—3 sm laiad, tavaliselt varrel 2 lehte. Õied väikesed, 0,3—0,4-sentimeetrise läbimõõduga, valged, hästilõhnavad, rohkearvuliselt ja tihedalt igakülgses õisikus. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 8—15 sm. Marjad punased.

Vajab varjulist kasvukohta ja huumusrikast metsamulda. Sobib väikeste sõnajalgadega, soldanelladega (*Soldanella*), sinise kopsurohuga (*Pulmonaria angustifolia*) ja lõhnava kannikesega (*Viola odorata*).

Paljundamine jagamise ja seemnetega.

Liatrised (*Liatris*) korvõieliste (*Compositae*) sk. Looduses esinevad Ameerikas.

Pööriseline liatris (*L. spicata*). Lehed kitsad, rohelised. Õied tume-lillakasroosad. Õisikud pikad, hakkavad õitsema ladva poolt. Õitseaeg juuli—september. Kõrgus 35—40 sm.

Eelistab kergemat mulda ja päikesepaistelist kasvukohta, kuid mitte liiga kuiva pinnast. Kasvab ka poolvarjus. Sobib aedvaagiga (*Inula glandulosa*), missuuri kuldvitsaga (*Solidago missouriensis*), valgeõielise karpaatia kellukaga (*Campanula carpatica*).

Paljundamine seemnete ja pistikutega.

Liivakannid (*Arenaria*) nelgiliste (*Caryophyllaceae*) sk. Pärit Alpidest.

Suureõieline liivakann (*A. grandiflora*). Lehed kitsad, rohelised, katavad ühtlaselt pinnast. Õied valged, tähekujulised. Kõrgus 10—15 sm. Õitseaeg juuni—juuli. Kergesti laialikasvav.

Mägiliivakann (*A. montana*). Lehed hallikasrohelised. Õied valged. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 10—12 sm. Vajab kuiva pinnast ja head drenaaži.

Liivakannid vajavad päikest ja pigem kuiva kui niisket mulda. Lepivad tavalise aiamullaga. Sobivad ka kuivmüüridele kivide vahedesse koos müürilillega (*Linaria cymbalaria*), karpaatia kellukaga (*Campanula carpatica*) ja roosade nelkidega (*Dianthus*).

Paljundamine jagamise, pistikute ja seemnetega.

Liivateed (*Thymus*) huulõieliste (*Labiatae*) sk. Loodusliku leviku alad Euroopa ja Aasia.

Nõmme-liivatee (*T. serpyllum*). Kohalik. Lehed rohelised, väikesed, piklikud. Varred poolpuitunud, lamavad. Õied lillakasroosad. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 20—25 sm.

Nõmme-liivatee aedvormidest on enamlevinud:

T. serpyllum var. albus. Väikesed helerohelised läikivad lehed asetsevad tihedalt lamavatel vartel. Taim moodustab madala igihalja muru. Õied valged. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 5—8 sm.

T. serpyllum var. collinus. Moodustab igihalja läikiv-tumerohelise tiheda muru. Õied lillakaspunased. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 8—10 sm.

T. serpyllum var. lanuginosus (*T. lanuginosus*). Igihaljad lehed tumerohelised, kaetud tihedalt hallide karvadega. Moodustab rohekashalli madala muru. Õied roosakaslillad. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 10—12 sm. Eriti ilus enne õitsemist, kui rohekashall karvane vaip on täis tumelillasid õienuppe.

T. serpyllum var. major. Igihaljad tumerohelised lehed. Suurem eelmistest sortidest. Õied lillakaspunased. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 15—20 sm.

Nõmme-liivateed vajavad päikesepaistelist kasvukohta ja kuiva kergemat pinnast. Sobivad kollaseõieliste kukeharjadega (*Sedum acre* ja *S. mite*), kassikäppadega (*Antennaria*), pisi- ja cecilli kellukaga (*Campanula pusilla* ja *C. cecilli var. alba*), nelkidega (*Dianthus*).

Võib kasutada kuivmüüridel, plaatteedel, muru ase-

Joon. 33. Must lumeroos (*Helleborus niger*).

ainena kergel liivasel pinnasel ja väikeste kevadel õitsevate sibullillede vahele pinnakatteks.

Paljundamine jagamise, seemnete, pistikutega.

Lumeroosid (*Helleborus*) tulikaliste (*Ranunculaceae*) sk. Looduses Euroopas ja Aasias.

Must lumeroos (*H. niger*). Igihaljad rohelised sõrmjagused nahksed lehed. Õied valged, paljude kollaste tolmukatega, läbimõõt 4,5—5 sm. Soojal sügisel hakkab õitsema oktoobris, jääb õitsevas olekus lume alla ja kevadel õitseb aprillis—mais edasi, lõpuks õied muutuvad roheliseks. Kõrgus 15—20 sm. Lõiklillena ilus.

Purpurpunane lumeroos (*H. atropurpureus*). Sõrmjagused lehed tumerohelised, läikivad, nahksed, talvituvad. Õied lillakaspunased, läbimõõt 4—4,5 sm. Eelmisest hilisem. Soojal pikal sügisel hakkab õitsema novembri lõpul ja õitseb kevadel edasi aprillis ja mais. Kõrgus 30—40 sm.

Lumeroosid vajavad raskemat värsket pinnast. Sobiv mullasegu: $^2/_5$ osa poolkõdunenud rasket mättamulda, $^2/_5$ osa huumusrikast turba- või lehemulda ja $^1/_5$ osa liiva. Eelistavad poolvarjulist kasvukohta, kuid kasva-

vad ka päikesepaistel, kui pinnas on küllaldaselt niiske ja huumusrohke. Kannatavad ka täisvarju, leppides siis kuivema mullaga.

Sobivad kiviktaimlasse üksiktaimedena kivirühmade äärde või vahele ja põõsaste juurde või koos mägitsüklaameniga (*Cyclamen europaeum*), priimulatega (*Primula*), sinililledega (*Hepatica*), sõnajalgadega, sibullilledega.

Paljundamine seemnetega (külvata kohe pärast valmimist) ja jagamisega pärast õitsemist.

Lõokannused (*Corydalis*) punandiliste (*Fumariaceae*) sk. Looduslikult Euroopas, Aasias, Ameerikas.

Noobel lõokannus (*C. nobilis*). Lehed rohelised, sõrmjagused. Õied kollased. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 30—40 sm.

Kollane lõokannus (*C. lutea*). Lehed eelmisega sarnased. Õied kollased. Õitseaeg maist septembrini, seega väga kaua. Kõrgus 15—25 sm.

Sobivad lõosilmaõielise imikaga (*Anchusa myosotidiflora*), murtud südametega (*Dicentra*), lõosilmade e. meelespeadega (*Myosotis*) ja suuremate sõnajalgadega.

Pärislõokannus (*C. solida*). Kohalik. Lehed sinakasrohelised, peenelt sõrmjagused. Õied lillad. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 10—15 sm.

Sobib metspipardega (*Asarum*), leselehtedega (*Majanthemum*), väikeste sõnajalgadega, meil looduses esineva kollase ülasega (*Anemone ranunculoides*).

Lõokannustel peaks kasvukoht olema poolvarjuline või varjuline, muld liivane ja huumusrikas. Eelistavad suvel niiskemat ja talvel kuivemat pinnast.

Paljundatakse ettevaatlikult mugulatega pärast õitsemist ja seemnetega (kohe pärast valmimist külvata!).

Magunad (*Papaver*) magunaliste (*Papaveraceae*) sk. Loodusliku leviku alad Euroopa ja Aasia.

Alpi magun (*P. alpinum*). Lehed sinakasrohelised, sulglõhised, juurmised, madalas igihaljas puhmas. Õievarred pikad, peened, lehetud. Õied valged, roosad, helekollased, oranžid ja tellisepunased, läbimõõt 4,5—5 sm. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 10—20 sm.

Eelistab päikesepaistelist kasvukohta ja kerget huumusvaest kivist pinnast. Sobib kortslehtedega (*Alchemilla*), alsiinedega (*Alsine*), müürililledega (*Linaria cymbalaria*).

Siberi magun (*Papaver nudicaule*). Lehed helerohelised, sügavamalt lõhised, eelmise lehtedest suuremad. Õienupud tihedalt kaetud tumedate karvadega. Õied suuremad, läbimõõduga 6—9 sm, värvuselt samasugused. Õitseaeg kevadest kuni sügiseni. Kõrgus 25—40 sm. Kasvab päikesepaistelisel kohal igal mullal.

Sobib kellukatega (*Campanula*), jänesekäppadega (*Leontopodium*), kadakkaertega (*Cerastium*) ja aubrieetsiatega (*Aubrietia*).

On kaheaastane, kuid uueneb pidevalt iseseemenduse teel.

Magunaid paljundatakse seemnetega. On istutamise vastu tundlikud. Soovitatav kohe kasvukohale külvata, hiljem harvendada, või kasvatada taimed potis ette ja kohale istutada koos mullapalliga.

Maikellukesed e. piibelehed (*Convallaria*) liilialiste (*Liliaceae*) sk. Kohalik.

Maikelluke (*C. majalis*). Lehed elliptilised või elliptilissüstjad, pikatupelised. Õied valged, väikesed, kellukjad, pikkades kobarates, hästi lõhnavad. Kõrgus 15—25 sm. Õitseaeg mai—juuni. Marjad punased.

Kannatab täisvarju ja kuivust, päikesepaistel kasvades ei meeldi kuiv liivapinnas. Maikellukesega sobivad metspiprad (*Asarum*), sinililled (*Hepatica*), kevadine kurelääts (*Orobus vernus*) ja väikesed sõnajalad.

Paljundamine maa-aluste võsunditega, jagamisega, seemnetega.

Mailased (*Veronica*) mailaseliste (*Scrophulariaceae*) sk. Looduses Euroopas ja Aasias.

Hallilehine mailane (*V. incana*). Ilusate hõbehallide igihaljaste lehtedega. Õied tumesinised. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 25—30 sm. Sobib alpi ja siberi magunaga (*Papaver alpinum, P. nudicaule*), aedvaagiga (*Inula glandulosa*), kollaseõieliste kukehariadega (*Sedum acre, S. mite, S. aizoon, S. middendorffianum* jt.).

Lamav mailane (*V. prostrata*). Igihaljad lineaalsed rohelised vastakud lehed. Varred lamavad, katavad kohevalt pinnast. Õied sinised, püramidaalsetes kobarates. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 10—12 sm.

Lamava mailase ilusamad aedvormid on:

V. prostrata var. alba. Õied valged, nupuna sinakashallid.

V. prostrata var. coelestina. Õied eresinised.

Kasvatada päikesepaistelisel kohal ja kergemal mullal. Sobivad nelkidega (*Dianthus*), kellukatega (*Campanula*), kukeharjadega (*Sedum*) ja okaspuudega.

Roomav mailane (*V. repens*). Igihaljad rohelised ümmargused väikesed lehed roomavatel vartel. Moodustab kiiresti tasase madala muru. Õied väikesed, valkjassinised. Õitseb üksikute õitena maist kuni sügiseni. Kõrgus 5—8 sm.

Kasvab ka niiskeil ja varjulistel kohtadel. Katab igal pool kive ja kehvemaid kohti kiiresti rohelise vaibana.

Kassisaba (*V. spicata*). Kohalik. Lehed hallikasrohelised, karvased, servad täkilised, otsast terve servaga, piklikmunajad, vahel süstjad. Õied tumesinised, pikkades tihedates kobarates. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 25—50 sm. Kassisaba madalakasvulise vormi (*V. spicata var. alpina*) kõrgus on 15—25 sm.

Laialehine mailane (*V. teucrium*). Lehed rohelised. Õied eresinised. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 25—30 sm. Väga rikkalikult õitsev.

Kaks viimast liiki eelistavad päikesepaistelist ja kuivemat pinnast. Sobivad angerpistiga (*Filipendula hexapetala*), alpi magunaga (*Papaver alpinum*), kukeharjadega (*Sedum*) ja nelkidega (*Dianthus*).

Paljundamine jagamisega, pistikutega ja seemnetega.

Maranad (*Potentilla*) roosõieliste (*Rosaceae*) sk. Loodduslikult Ida-Aasias.

Veripunane maran (*P. atrosanguinea*). Lehed kolmetised, hallikasrohelised, karvased, suurte puhmastena. Õied tumepunased. Õitseaeg juuni—september. Kõrgus 55—60 sm.

Nepaali maran (*P. nepalensis*). Sort «Roxana». Lehed rohelised, kolmetised. Õied lõheroosad. Õitseaeg juulist külmadeni. Kaua õitsev. Kõrgus 25—40 sm.

Lepivad tavalise aiamullaga. Vajavad päikesepaistelist kasvukohta ja kuivemat pinnast. Sobivad hiigelogaputkega (*Eryngium giganteum*), fraseri kuningakepiga (*Oenothera fraserii*), kiirgastriga (*Aster amellus*), kassisabaga (*Veronica spicata*).

Paljundamine seemnetega, jagamisega.

Merikannid (*Armeria*) tinajuureliste (*Plumbaginaceae*) sk. Loodusliku leviku aladeks on Euroopa ja P.-Aafrika.

Alpi merikann (*A. alpina*). Lehed kitsad, läikivad, tumerohelised. Õied roosad ja valged. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 12—15 sm.

Kääbusmerikann (*A. pumila*). Lehed ilma läiketa, hallikasrohelised, väikesed, teravatipulised ja kõvad (okkakujulised), asetsevad tihedate rosettidena. Õied lillakasroosad. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 8—10 sm.

A. formosa. Lehed läikivrohelised, väga pikad, kitsad, pehmed. Õied roosad. Õitseaeg juuni—september. Kõrgus 15—25 sm.

Pärismerikann (*A. maritima*). Lehed eelmise lehtedest laiemad. Õied heleroosad. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 30—35 sm.

A. mauritanica. Lehed rohelised, väheste karvadega, esitatud liikide lehtedest kõige laiemad. Õied eelmise õitest suuremad, hele-roosakaslillad. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 40—50 sm.

Kõigil merikannidel on lineaalsed igihaljad lehed, mis rosettidena moodustavad kompaktseid mättakesi. Õied on kuivad, rohkearvuliselt tiheda, peaaegu keraja nutina lehetul varrel. Kasvavad tavalisel mullal, kuid nõuavad päikesepaistelist ja kuivemat kasvukohta. Sobivad koos austria alsiinega (*Alsine austriaca*), drüüasega (*Dryas octopetala*), liivakannidega (*Arenaria*), halli nelgiga (*Dianthus caesius*).

Paljundamine seemnete, pistikute ja jagamisega.

Mertensiad (*Mertensia*) kareleheliste (*Boraginaceae*) sk. Looduslikult Siberis, Altais, Himaalajas.

Priimulataoline mertensia (*M. primuloides*). Lehed rohelised, madalas puhmas. Õied rukkililleslinised, õiekeerised püstised (meenutavad meelespead). Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 12—15 sm.

Siberi mertensia (*M. sibirica*). Lehed suuremad, rohelised sinakashalli härmatisega. Õied helesinised, õiekeerised allapoole longus. Õienupud sageli roosa varjundiga. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 50—60 sm.

Mertensiad vajavad poolvarjulist või varjulist kasvukohta ja niiskemat pinnast. Sobivad roomava metsvitsaga (*Lysimachia nummularia*), priimulatega (*Primula*) ja kullerkuppudega (*Trollius*).

Paljundamine jagamise, seemnete ja pistikutega.

Metspiprad (*Asarum*) metspipraliste (*Aristolochiaceae*) sk. Kohalik.

Metspipar (*A. europaeum*). Lehed neerjad, tumerohelised, igihaljad, pealt nahkselt läikivad, alt pehmekarvalised, pikavarrelised. Kõrgus 5—10 sm. Õied punakaspruunid, kausikujulised, lühiraolised, asetsevad vastu maad lehtede all. Õitseaeg mais.

Ilus lehttaim. Moodustab nägusa vaiba nii päikesepaistel kui varjus, niiskes ja ka kuivas kasvukohas. Sobib priimulatega (*Primula*) ja sõnajalgadega. Paljundamine maa-aluste võsundite ja jagamisega.

Metsvitsad (*Lysimachia*) nurmenukuliste (*Primulaceae*) sk. Kohalik.

Roomav metsvits (*L. nummularia*). Varred nõrgad, roomavad, sõlmede kohalt juurduvad. Lehed vastakud, ümmargused või elliptilised, lühivarrelised, moodustavad rohelise vaiba. Õied suured, kollased, pikaraolised, asetsevad üksikult lehtede kaenaldes. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 5—8 sm.

Vajab niiskemat pinnast. Kasvab päikesepaistel, poolvarjus ja varjus. On ilus kaldataimena, pinnase kattena ja ka üle kivide kasvanult. Sobib mertensiatega (*Mertensia*), altai tondipeaga (*Dracocephalum altaiense*), lõosilmadega (*Myosotis*) ja lõosilmaõielise imikaga (*Anchusa myosotidiflora*).

Paljundamine võsunditega.

Mõrsjalilled (*Gaillardia*) korvõieliste (*Compositae*) sk. Looduslikult P.-Ameerikas.

Suureõieline mõrsjalill (*G. grandiflora*). Suureõielise mõrsjalille sort «Gnom» moodustab madalad kompaktsed puhmad. Lehed rohelised, karvased. Õied suured, kollased pruuniga. Õitseaeg juuni—september. Kõrgus 25—30 sm. Nägus lõiklillena.

Vajab päikesepaistelist kasvukohta ja kuivemat pinnast. Sobib üksiktaimena ja kõrgemate lillede rühmas koos õnneheintega (*Erigeron*), madalate kukekannustega (*Delphinium*), pöörisõisikulise kipslillega (*Gypsophila paniculata*).

Paljundamine jagamise ja seemnetega.

Mõõlad (*Geum*) roosõieliste (*Rosaceae*) sk. Loodusliku leviku alad: Euroopa, Aasia, Ameerika.

Borisi mõõl (*G. borisii*). Igihaljad rohelised lehed madala puhmana. Õied oranžikaspunased, läbimõõduga 3,5 sm. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 35—40 sm.

Punane mõõl (*G. coccineum*). Õied tulipunased, läbimõõt 3,5 sm. Õitseaeg mai—september. Kõrgus 35—40 sm. Üksikute õitena kaua õitsev.

Vajavad niiskemat mulda, kasvavad nii varjus kui ka päikesepaistel. Sobivad kaukaasia kitsekakraga (*Doronicum caucasicum*), altai tondipeaga (*Dracocephalum altaiense*), lõosilmaõielise imikaga (*Anchusa myosotidiflora*) ja hormiinumiga (*Horminum pyrenaicum*). Paljundamine jagamise ja seemnetega.

Mägisibulad (*Sempervivum*) paksuleheliste (*Crassulaceae*) sk. Loodusliku leviku ala: Euroopa mäed, Himaalaja.

Mägisibulate igihaljad paksud lihakad juurmised lehed asetsevad tiheda kodarikuna, moodustades ilusa leheroseti, mis sarnaneb «sibulaga», millest vastavalt nende päritolule mägedest on kujunenudki väga õige ja kohane nimetus «mägisibul». Roseti lehtede vahele tekivad võsundid, mis kannavad noori väikesi leherosette ehk nn. «tütarsibulaid». Mõnedel liikidel on võsundid nii lühikesed, et «tütarsibulad» kasvavad vanale kohe peale, moodustades niiviisi kõrgeid ja tihedaid padjandeid, näiteks võsu- ja liivamägisibulad (*S. soboliferum* ja *S. arenarium*). Teistel on võsundid pikemad, nii et «tütarsibulad» kasvavad kõrvale ja katavad pinnast ühtlaselt.

Mägisibulad õitsevad juulist augustini. Õied omapärased, hulgana õisikus. Õievarred lihavad, õhukeste kitsaste süstjate lehtedega. Pärast õitsemist kuivab iga õitsenud mägisibul ära. Kui mägisibulaid on vähe, tuleb ärakuivamise vältimiseks õienupud varakult kõrvaldada. On aga mägisibulaid küllaldaselt, siis võib lasta osa õitseda, sest mõned liigid, nagu võrkmägisibul (*S. arachnoideum*) jt., on õitsemise ajal väga ilusad.

Tähtsamad meil levinud liigid on:

Võrkmägisibul (*S. arachnoideum*). Leherosetid tihedad, väikesed, läbimõõduga 0,5—2 sm. Lehekesed seestpoolt hallikasrohelised, väljast lõhepunased. Leherosetid on pealt üleni kaetud tiheda hõbehalli võrguga. Õied suured, lõheroosad. Harmoneerivad suurepäraselt hõbehallide leherosettidega. Kõrgus 10—12 sm. Võsundid on väga lühikesed, seetõttu kasvavad võsunditel arenevad taimed (uued «sibulad») üksteise kõrval ja peal mättakesena.

Sobib pisi- ja cecilli kellukatega (*Campanula pusilla*

ja *C. cecilli*), valgeõielise nõmme-liivateega (*Thymus serpyllum var. albus*), müürilillega (*Linaria cymbalaria*) ja valge kukeharjaga (*Sedum album*).

Liivamägisibul (*S. arenarium*). Leherosetid kerajad, väikesed, läbimõõdult 2—3 sm. Lehekesed rohelised, teravatipulised, noortel lehtedel tipud punakad. Õied rohekaskollased. Kõrgus 12—15 sm. Võsundid väga lühikesed. Taimed kasvavad tiheda kuhikuna.

Sobib müürilillega (*Linaria cymbalaria*), nõmme-liivateega (*Thymus serpyllum var. lanuginosus*), pisikellukaga (*Campanula pusilla*) ja kivirikuga (*Saxifraga valdensis*).

S. atroviolaceum. Leherosetid suured, läbimõõt 7—8 sm, tumerohelised lillakaspunaste tippudega. Õied karmiinroosad. Kõrgus 15—20 sm. Võsundid lühivarrelised, katavad tihedalt pinnast. Sobib kivirikkudega (*S. aizoon* ja *S. cotyledon*), kukeharjaga (*Sedum mite*).

Brauni mägisibul (*S. braunii*). Leherosetid suured, läbimõõt 7—9 sm, rohelised, pruunide tippudega. Õied määrdunud roosad. Kõrgus 15—18 sm.

Sobib samade kaaslastega, millega eelminegi.

S. calcareum. Keskmise suurusega leherosetid, läbimõõt 4—5 sm, värvuselt kahvatu-sinirohelised tumepunaste tippudega. Õied kahvaturoosad. Kõrgus 15—16 sm.

Sobib kivirikkudega (*Saxifraga aizoon, S. pygmaea*) ja kaljunelgiga (*Tunica*).

Hausmanni mägisibul (*S. hausmannii*). Leherosetid keskmise suurusega, läbimõõduga 6—7 sm, helerohelised, karvased. Õied valkjaskollased. Kõrgus 25—30 sm. Võsundid katavad ühtlaselt pinnast.

Sobib punaselehelise kahtlase kukeharja (*Sedum spurium var. coccineum*) sordiga «Purpurteppich», nõmme-liivateega (*Thymus serpyllum var. lanuginosus*), kassisabaga (*Veronica spicata*).

Hübriidmägisibul (*S. hybridum*). Leherosetid keskmise suurusega (läbimõõt 6—7 sm), punakaspruunid, keskelt kaetud hõbehalli võrguga. Õied lõheroosad. Kõrgus 15—16 sm. Võsundid katavad korrapäraselt tihedalt pinnast. Sobib karvase kadakkaeraga (*Cerastium tomentosum var. columnae*), kukeharjadega (*Sedum album, S. mite, S. spurium var. album*).

Lamottei-mägisibul (*S. lamottei*). Leherosetid suured, läbimõõt 8—12 sm, lamedad, rohelised, ääred

karvased. Võsundid pikavarrelised. Õied heleroosad rohelise varjundiga. Kõrgus 20—24 sm.

Sobib punaseleheliste kukeharjadega (*Sedum spurium var. coccineum*, sort «Purpurteppich», *S. album var. murale*), punase- ja kirjulehelise akakapsaga (*Ajuga reptans var. atropurpurea* ja *var. multicolor*), karpaatia kellukaga (*Campanula carpatica*).

S. rubicundum. Leherosetid suured, läbimõõt 10—12 sm, roheka varjundiga lillakaspruunid. Õied purpurpunased. Kõrgus 18—22 sm.

Sobib kadakkaertega (*Cerastium*), paronühhiaga (*Paronychia*), cecilli kellukaga (*Campanula cecilli var. alba*), suureõielise liivakanniga (*Arenaria grandiflora*), valgeõielise nõmme-liivateega (*Thymus serpyllum var. albus*).

Schlehani mägisibul (*S. schlehanii var. brunnefolium*). Leherosetid keskmise suurusega, läbimõõduga 5—6 sm, mahe-lõheroosad. Õied roosad. Kõrgus 15 sm. Võsundid pikavarrelised.

Sobib cecilli kellukaga (*Campanula cecilli var. alba*), kivirikkudega (*Saxifraga valdensis, S. crustata*), müürilillega (*Linaria cymbalaria*), valgeõielise nõmme-liivateega (*Thymus serpyllum var. albus*) ja aubrieetsiatega (*Aubrietia*).

Võsumägisibul (*S. soboliferum*). Leherosetid väikesed, läbimõõduga 2 sm, kerajad, rohelised, lehetipud sageli vähe punakad. Õied tumeroosad. Kõrgus 10—15 sm. Võsundid varretud, kasvavad tiheda kuhikuna. Vastandina teistele mägisibulatele eelistab poolvarjulist ja niiskemat kohta. Lubjapõlgaja. Sobib kivirikkudega (*Saxifraga caespitosa* ja *S. tricuspidata*) ja suureõielise käbiheinaga (*Prunella grandiflora*).

Pärismägisibul (*S. tectorum var. violaceum*). Leherosetid keskmise suurusega, läbimõõduga 4—5 sm, hallide karvadega, seest helepunased, tipu poolt helerohelised. Lehekesed ääristatud hallide karvadega. Õied roosad. Kõrgus 20—22 sm.

Sobib kellukatega (*Campanula*), kaljunelkidega

Tahvel VI. Motiivike kiviktaimlast — esiplaanil mägisibul (*Sempervivum atroviolaceum*) hariliku kukeharja (*Sedum acre*) vahel; tagapool valgete õitega karvane kadakkaer (*Cerastium tomentosum*).

(*Tunica*), kukeharjadega (*Sedum spurium var. album* ja *S. album*).

S. tectorum var. robustum. Leherosetid väga suured, läbimõõt 12—15 sm, sinise varjundiga hallikasrohelised, tipud lillakaspunased. Õied lillakaspunased. Kõrgus 20—25 sm.

Sobib kukeharjaga (*Sedum selskianum*), kellukatega (*Campanula*) ja kaljunelkidega (*Tunica*).

S. tomentosum. Leherosetid suured, seest nõgusad, läbimõõt 8—9 sm, punakasrohelised. Lehekeste ääred karvased, tipud hästi teravad ja tumepunased. Õied heleroosad. Kõrgus 20—30 sm.

Sobib kellukatega (*Campanula*), kivirikuga (*Saxifraga aizoon*).

Punasetipuline mägisibul (*S. triste var. purpureum*). Leherosetid keskmise suurusega, läbimõõt 4—5 sm, rohelised, lehetipud punased, teravad. Õied heleroosad. Kõrgus 15—16 sm. Sobib liivateedega (*Thymus*), kellukatega (*Campanula*), mailastega (*Veronica*).

Mägisibulad vajavad kerget liivast mulda ja päikesepaistelist kasvukohta. Kohased kuivmüüridele. Väiksemakasvulised liigid, nagu liiva-, võrk- ja võsumägisibul (*S. arenarium, S. arachnoideum* ja *S. soboliferum*), on väga nägusad looduslike kivide lohukestes kasvatamiseks; hästi sobib kasvukohaks näiteks liivakivi tuff.

Paljundamine maapealsete võsunditega («tütarsibulatega») ja seemnetega.

Naistenõgesed (*Nepeta*) huulõieliste (*Labiatae*) sk. Looduslikult Kaukaasias.

Mussini naistenõges (*N. mussinii*). Taim moodustab rohekashallid igihaljad puhmad. Õied lillakassinised, väikesed, tihedate männastena pikas õisikus. Õitseaeg juuni—september. Kõrgus 25—40 sm. Omapäraselt meeldiva lõhnaga. Õisi külastavad mesilased. Eelistab päikesepaistelist kasvukohta ja kuivemat lubjarikast pinnast. Sobib hõbedase kilbirohuga (*Alyssum argenteum*), fraseri kuningakepiga (*Oenothera fraserii*) ja missuuri kuldvitsaga (*Solidago missouriensis*).

Paljundamine jagamise ja seemnetega.

Nelgid (*Dianthus*) nelgiliste (*Caryophyllaceae*) sk. Loodusliku leviku alad Euroopa, Aasia.

Allwoodi nelk (*D. allwoodii var. hybridus*). Lehed hallikasrohelised. Õied roosad ja valged, hästi lõhnavad,

liht- ja täidisõielised. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 10—30 sm.

Alpi nelk (*D. alpinus*). Ilusad sinakasrohelised lehestikupadjandid. Õied puhasvalged ja roosad, kergelt lõhnavad. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 10—20 sm.

Nõmmenelk (*D. arenarius*). Kohalik. Lehed väga peened, lineaalsed, rohelised, moodustavad kompaktseid mättakesi. Õied valged, kroonlehed peenelt narmastatud, väga hea lõhnaga. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 20—25 sm.

Vajab eriti kuiva, liivast ja päikesepaistelist kasvukohta.

Hall nelk (*D. caesius*). Lehed hallikasrohelised, moodustavad madala tiheda vaiba. Õied roosad või karmiinpunased (*D. caesius var. carmineus*). Lõhnavad. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 15—20 sm.

Nurmenelk (*D. deltoides*). Kohalik. Lehed tumerohelised. Õied roosakaspunased ja punased. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 25—35 sm. Lepib tavalise aiamullaga.

Knappi nelk (*D. knappii*). Lehed kitsad, rohelised. Õied väikesed, kollased, habenelgi sarnaselt õisikus, kuid õisikud väiksemad. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 35—40 sm. Lepib tavalise aiamullaga ja poolvarjuga.

Sulgnelk (*D. plumarius*). Lehed sinakasrohelised. Õied suured, lõhnavad, nii täidetud kui ka lihtsad, kroonlehtede ääred narmastatud; õied värvilt valged, roosad, punased ja kirjud. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 25—45 sm. Lepib tavalise aiamullaga.

Aasnelk (*D. superbus*). Lehed rohelised. Õied lillad, harva valged. Varrel mitmeti, lõhnavad. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 25—45 sm. Lepib tavalise aiamullaga.

Kirju nelk (*D. versicolor*). Lehed sinakasrohelised. Õied lillakasroosa- ja valgekirjud, täidetud, kroonlehed narmastatud. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 30—35 sm.

Kõik nelgid on ilusamaid suvel õitsevaid mägitaimi. Nelkide igihaljad lehestikupadjandid on alati nägusad oma väga erinevates rohelistes värvitoonides. Vajavad päikesepaistelist kasvukohta ja kerget liivast ning kuiva pinnast. Üldiselt talvituvad kõik nelgid kivide vahel paremini kui tavalisel pinnal, kus osa neist ebasoodsal talvel võib hävida. On ilusad lõiklilledena. Kiviktaim-

lasse sobivad kõrvuti kellukatega (*Campanula*), kerastilledega (*Globularia*), mailastega (*Veronica*), liivakannidega (*Arenaria*), alsiinedega (*Alsine*), kivirikkudega (*Saxifraga*), kortslehtedega (*Alchemilla*).

Paljundamine jagamise, pistikute, seemnete ja võrsikutega.

Nõiahambad (*Lotus*) liblikõieliste (*Papilionaceae*) sk. Kohalik.

Harilik nõiahammas (*L. corniculatus*). Lamavate või tõusvate vartega. Lehed rohelised, igihaljad, paaritusulgjad, kahe sulglehekeste paariga. Õied kollased, õitsenult sagedasti punakad. Õisikud pikaraolised, kolmekuni kaheksaõielised. Õitseaeg juuni—september. Kõrgus 10—25 sm.

Kannatab suurt kuivust ja palju päikest, kuid kasvab ka poolvarjus. Vajab lubjarikast pinnast. Sobib punase hunditubakaga (*Hieracium rubrum*), karpaatia ja ümaralehise kellukaga (*Campanula carpatica* ja *C. rotundifolia*), hormiinumitega (*Horminum*).

Paljundamine seemnete ja jagamisega (ettevaatlikult kevadel).

Nõianõgesed (*Stachys*) huulõieliste (*Labiatae*) sk. Loodusliku leviku ala Euroopa.

Suureõieline nõianõges (*S. grandiflora* ehk *Betonica grandiflora*). Lehed suured, rohelised, krobelised, kasvavad puhmana. Õied tume-karmiinroosad, suured, männastena peasarnases õisikus varre tipus. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 40—60 sm.

Vajab sageli noorendamist, sest vanade taimede lehestikupuhmad kasvavad liiga suureks ja õisikud muutuvad lühikeseks. Lepib igasuguse mulla ja kasvukohaga. Sobib fraseri kuningakepiga (*Oenothera fraserii*), maksimowiczi kukeharjaga (*Sedum maximowiczii*) ja kurekaelaga (*Erodium macradenum*).

Paljundamine jagamise ja seemnetega.

Villane nõianõges (*S. lanata*). Igihaljad lehed suured, hõbehallid, pehmekarvased, katavad ilusasti pinnast. Dekoratiivsed. Õied väikesed tume-lillakasroosad, pikkades õisikutes. Õievarred ka hallikarvased. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 30—50 sm.

Mullastiku ja kasvukoha suhtes samuti vähenõudlik nagu eelmine, kuid kasvab ilusamaks kergel mullal päikesepaistelisel kohal. Sobib akakapsastega (*Ajuga*),

kuningakeppidega (*Oenothera*), arkwrighti käokanniga (*Lychnis arkwrightii*).

Paljundamine jagamise ja seemnetega.

Nõmmekannid (*Androsace*) nurmenukuliste (*Primulaceae*) sk. Looduslikult Himaalajas.

A. primuloides. Igihaljad lehed hallikasrohelised. Võsunditega. Õied lillakasroosad. Õitseaeg mai lõpust juulini. Kõrgus 8—10 sm.

A. sarmentosa. Lehed hallid, igihaljad. Õied roosad, õievarred tumedad. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 10—12 sm.

Nõmmekannid vajavad poolvarjulist, kuiva, liivast ja huumusrikast kasvukohta. Kasvavad ka päikesepaistelisel kohal, kuid siis peab pinnas olema niiskem. Kohased kuivmüüridele. Sobivad douglaasiatega (*Douglasia*), kivirikkudega (*Saxifraga caespitosa* ja *S. hypnoides*), alpi astriga (*Aster alpinus*).

Paljundatakse võsundite, pistikute ja seemnetega (kohe pärast seemnete valmimist külvata!).

Ogaputked (*Eryngium*) sarikaliste (*Umbelliferae*) sk. Looduslikult levinud Euroopas.

Alpi ogaputk (*E. alpinum*). Lehed rohelised. Õied sinakas-terashallid. Õitseaeg juuli—september. Kõrgus 65—75 sm.

Hiigelogaputk (*E. giganteum*). Juurmised lehed rohelised, kõrglehed vartel ja õisiku alusel metalselt hõbehallid. Õied sinakashallid. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 60—70 sm. Väga omapärane.

Ogaputked on head meetaimed. Vajavad päikesepaistelist kasvukohta, lubjarikast ja kergemat mulda. Sobivad pöörisõisikulise kipslillega (*Gypsophila paniculata*), arkwrighti käokanniga (*Lychnis arkwrightii*) ja kukekannusega (*Delphinium nudicaule*).

Paljundamine seemnetega (valminud seemned kohe külvata!) ja juurpistikutega.

Pahhüsandrad (*Pachysandra*) pukspuuliste (*Buxaceae*) sk. Looduslikult esineb Jaapanis.

Tippõieline pahhüsandra (*P. terminalis*). Poolpõõsas igihaljaste roheliste vahelduvate lehtedega. Õied rohekasvalged. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 20—25 sm.

Esineb ka valge- ja rohelisekirjude lehtedega teisend.

Eelistab varjulist kasvukohta ja huumusrikast niiskemat pinnast. Sobib sinililledega (*Hepatica*), soldanella-

Joon. 34. Hiigelogaputke (*Eryngium giganteum*) õitsev oks.

dega (*Soldanella*), kopsurohtudega (*Pulmonaria*), lõosilmaõielise imikaga (*Anchusa myosotidiflora*), priimulatega (*Primula*) ja suuremate puude alla ning põõsaste vahele pinna katteks.

Paljundamine pistikute, jagamise ja juurpistikutega.

Parkjuured (*Statice*) tinajuureliste (*Plumbaginaceae*) sk. Looduslikult levinud Lõuna-Euroopas.

Laialehine parkjuur (*S. latifolia*). Suured nahksed rohelised juurmised lehed. Õied väikesed, lillad, suurtes kaharates pöörisõisikutes. Õitseaeg august—september. Kõrgus 35—50 sm.

Kasvatada päikesepaistelisel kohal ja kergemal pinnasel. Istutada üksiktaimena või väikeste rühmadena suuremate kivide juurde või kivirühmade vahele. Sobib valgeõielise karpaatia kellukaga (*Campanula carpatica var. alba*), suureõielise käbiheinaga (*Prunella grandiflora*), alpi magunaga (*Papaver alpinum*) ja missuuri kuningakepiga (*Oenothera missouriensis*).

Paljundamine seemnete ja jagamisega.

Paronühhiad (*Paronychia*) nelgiliste (*Caryophyllaceae*) sk. Looduslikult Lõuna-Euroopas ja Ameerikas.

Liivateelehine paronühhia (*P. serpyllifolia*). Varred roomavad, tihedalt kaetud väikeste igihaljaste

roheliste lehtedega, moodustades ilusa tiheda madala muru. Kõrgus 2—4 sm. Õied väga väikesed, kollakasrohelised, asetsevad varte tipus, ei paista üldse välja. Õitseb juulis.

Eelistab päikesepaistelist kasvukohta, kerget ja lubjarikast pinnast. Sobib kuivmüüridele, liivastele aladele muru aseaineks, kääbusokaspuudele ja väikeste sibullillede alla pinnakatteks istutamiseks.

Paljundamine seemnetega (ise külvab) ja jagamisega.

Piimalilled (*Euphorbia*) piimalilleliste (*Euphorbiaceae*) sk. Looduses esinevad Euroopas.

Küpress-piimalill (*E. cyparissias*). Lehed kitsaslineaalsed, rohelised, läiketa. Vartel tavaliselt rohkesti õiteta leherikkaid oksi. Õied väikesed, rohekaskollased, rohkearvuliselt sarikas. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 15—30 sm. Eelistab kuiva liivast pinnast ja päikesepaistelist kasvukohta. Sobib alpi magunaga (*Papaver alpinum*), lamava mailasega (*Veronica prostrata var. coelestina*) ja aaskarukellaga (*Pulsatilla pratensis*).

E. polychroma. Taim moodustab kerakujulise 35 sm kõrguse puhma. Lehed rohelised ja laiemad kui eelmisel. Õied väikesed, rohekaskollased. Kõrglehed õitseajal erekollased. Ilus ja värviküllane. Õitseaeg mai—juuni. Eelistab kuivemat pinnast ja päikesepaistelist kasvukohta. Sobib üksiktaimena ja koos karukelladega (*Pulsatilla*), aubrieetsiatega (*Aubrietia*), kevadleeklillega (*Phlox divaricata*), sinise- ja lillaõieliste kääbusvõhumõõkadega (*Iris pumila f. coerulea* ja *Iris pumila f. cyanea*).

Paljundamine jagamise ja pistikutega.

Priimulad ehk **nurmenukud** (*Primula*) nurmenukuliste (*Primulaceae*) sk. Looduslikult Euroopas, Aasias, Ameerikas.

Varretu priimula (*P. acaulis*). Igihaljad rohelised lehed madala puhmana. Õied üksikult lühikestel vartel, suured, läbimõõduga 2—3,5 sm, värvuselt valged, kollased, oranžid, lillad, punased. Õitseaeg aprill—juuni. Kõrgus 8—10 sm. Sobivad väikeste sibullilledega, sinililledega (*Hepatica*), kopsurohtudega (*Pulmonaria*), lõosilmaõielise imikaga (*Anchusa myosotidiflora*).

Kõrvikpriimula (*P. auricula*). Igihaljad lehed helerohelised või hallikasrohelised, siledad, terveservalised. Õied mustjaspunased, lillad või helelillad kollase rin-

Joon. 35. Rühm kašmiiri priimulaid (*Primula cashmiriana*) õitsemas.

giga keskel. Nendel õitel on ääred heledamad. Esineb ka ühevärvilisi, nimelt puhaskollaseid õisi. Õie läbimõõt 2,5—3 sm. Õied 10—20-kaupa sarikas. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 16—22 sm. Madalakasvuline sort «Ruby» on punaste õitega. Kõrgus 8—10 sm.

Kõrvikpriimulad eelistavad päikesepaistelist kasvukohta ja kuivemat pinnast, kuid kasvavad ka poolvarjus.

Sobivad kivirikkudega (*Saxifraga*), hanerohtudega (*Arabis*) ja aubrieetsiatega (*Aubrietia*).

Kašmiiri priimula (*P. cashmiriana*). Lehed suured, kergelt hambulised, leheservad pehmelt tagasikeerdunud, lehe keskjooned vähe väljapaistvad. Lehtede alumine külg ja varred ühtlaselt kaetud helekollase puudriga. Õied väikesed, valged, sinakaslillad või punakaslillad, suures kerajas sarikas. Õitseaeg aprill—juuni. Kõrgus 25—35 sm.

Sobib kitsekakardega (*Doronicum*), teiste priimulatega, väikeste sibullilledega.

Hambulislehine priimula (*P. denticulata*). Lehed suured, hambulised, silmatorkavalt tugevate, muust lehepinnast heledamate keskjoontega. Õied sinakaslillad või valged, väikesed, poolkerajas sarikas. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 20—30 sm.

Joon. 36. Valgeõieline hambulislehine priimula (*Primula denticulata var. alba*).

Sobivus nagu eelmisel.

Hübriidpriimula (*P. juliae* × *P. acaulis*) sort «Jubiläums Gruss». Lehed väikesed, läikiv-tumerohelised, lehevars ja keskjoon poole leheni tume-punakaslillad. Õied algul sinakaslillad, hiljem muutuvad punakaslillaks, läbimõõt 3 sm. Õitseaeg aprill—mai. Kõrgus 8—12 sm. Väga õiterohke ja ilus.

Sort «Ostergruss». Lehed väikesed, läikivrohelised. Õied karmiinpunased, 2,5 sm läbimõõduga. Õitseaeg aprill—mai. Kõrgus 6—8 sm. Õiterohke ja ilus.

Hübriidpriimulad sobivad väikeste sibullilledega, valgeõielise altai kannikesega (*Viola altaica var. alba*) ja metsülasega (*Anemone silvestris*).

Juuli priimula (*P. juliae*). Igihaljad helerohelised ümmargused teravahambalised lehed tihedate puhmastena. Õied roosakas-sirelilillad, väikesed, tähekujulised, läbimõõt 2,25—2,5 sm. Õitseaeg aprill—mai. Kõrgus 9—10 sm.

Sobib kiviriku (*Saxifraga caespitosa*) valgeõieliste sortidega ja väikeste sibullilledega.

Suuretupene priimula (*P. macrocalyx*). Lehed rohelised. Õied kollased, tupplehed suured, valkjaskol-

Joon. 37. Kõrge priimula *(Primula elatior)*.

lased. Õitseaeg aprill—juuni. Kõrgus 25—30 sm. Meil looduslikult esineva hariliku nurmenuku (*Primula veris* ehk *P. officinalis*) sarnane, kuid õiterikkam ja suurem, sobib sinililledega (*Hepatica*), füsohlainaga (*Physochlaina*), punase mõõlaga (*Geum coccineum*), sinise kopsurohuga (*Pulmonaria angustifolia*).

Valgeservane priimula (*P. marginata*). Igihaljad väikesed lehed, hallikasrohelised, kaetud hõbedase puudriga. Leheservad teravahambalised. Õied lavendlisinised, 5—20-kaupa õisikus. Õitseaeg aprill—mai. Kõrgus 10—12 sm.

Sobib kollaseõieliste kivirikkudega, nagu *Saxifraga pungens, S. elliots*, väikeste sibullilledega ja ülastega (*Anemone*).

Sieboldi priimula (*P. sieboldii*). Lehed väikesed, südamekujulised, leheservad teravahambulised. Õied roosad (pääsusilma sarnased), suurtes sarikates. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 30—40 sm.

Sobib kullerkuppudega (*Trollius*) ja ülastega (*Anemone*).

Kõrge priimula (*P. elatior* e. *P. veris var. elatior*). Suured rohelised lehestikupuhmad. Õied valged, roosad, lillad, kollased, oranžid, hele- ja tumepunased, läbimõõ-

duga 2—5 sm. Ühel varrel on palju õisi — sarikõisik. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 15—25 sm.

Sobivad sinililledega (*Hepatica*), kopsurohtudega (*Pulmonaria*), lõosilmaõielise imikaga (*Anchusa myosotidiflora*), ümaralehise kivirikuga (*Saxifraga rotundifolia*), kitsekakardega (*Doronicum*), sõnajalgadega.

Florinda priimula (*P. florindae*). Lehed pikavarrelised, helerohelised, suured, 30—40 sm kõrguses puhmas. Õied väikesed, helekollased, hulgaõielises sarikas pikal varrel. Kõrgus 80—100 sm. Lõhnavad. Õitseaeg juuli—september. Sobib laikellukaga (*Platycodon*) ja veripunase helmikpöörisega (*Heuchera sanguinea*).

Kõik priimulad eelistavad poolvarjulist kasvukohta ja niiskemat huumusrikast pinnast, kuid kasvavad ka päikesepaistel ja tavalisel aiamullal, kui see pole liiga kuiv.

Priimulate vanad suured puhmad ei õitse enam nii rikkalikult kui noored ja õied muutuvad väiksemaks. Soovitav on 3—5 aasta tagant suured puhmad jagada 3—4 kasvupungaga istikuteks ja istutada võimaluse korral teisele kohale. Kui priimulad vanale peenrale tagasi istutatakse, siis tuleks lisada värsket huumusmulda.

Paljundamine jagamise ja seemnetega.

Põisrohud (*Silene*) nelgiliste (*Caryophyllaceae*) sk. Looduslikult Kaukaasias.

Safta põisrohi (*S. schafta*). Lehed rohelised, igihaljad, madala puhmana. Õied karmiinroosad. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 15—20 sm.

Eelistab päikesepaistelist kasvukohta ja kergemat pinnast. Sobib kassisabaga (*Veronica spicata*), eriogoonumiga (*Eriogonum*) ja kivirikuga (*Saxifraga aizoon*).

Paljundamine seemnete ja jagamisega.

Päevakübarad (*Rudbeckia*) korvõieliste (*Compositae*) sk. Looduslikult P.-Ameerikas.

Newmani päevakübar (*R. newmanii* e. *R. speciosa*). Lehed rohelised, terveservalised, karvased. Õied kollased, õisiku põhi tumepruun, kuhikjas, õisiku läbimõõt 9—10 sm. Õitseaeg juulist külmadeni. Kõrgus 40—50 sm.

Kaua õitsev ja vähenõudlik püsik. Eelistab päikesepaistelist ja kuivemat pinnast, kuid kasvab ka poolvarjus. Sobib kiirgastriga (*Aster amellus*), mussini

Joon. 38. Ramondia *(Ramondia pyrenaica).*

naistenõgesega (*Nepeta mussinii*) ja villase nõianõgesega (*Stachys lanata*).

Paljundamine seemnete ja jagamisega.

Ramondiad (*Ramondia*) gesneerialiste (*Gesneriaceae*) sk. Loodusliku leviku ala Pürenee mäed.

R. pyrenaica ehk *R. myconi*). Igihaljad täkilise servaga sügavasoonelised tugevad tumerohelised lehed, mis on kaetud tihedalt peenikeste karvadega. Lehed oma korrapärase kuju ja asetusega moodustavad ilusad rosetid, mis tihedalt vastu kive kasvavad. Õiepungad ilmuvad juunis nagu ümmargused pärlid leheroseti keskelt noorte lehtede kaenlast. Õied hele-lavendlisinised. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 10—12 sm.

Vajavad poolvarjulist või varjulist kasvukohta ja

huumusrikast niiskemat pinnast. Kasvatada põhjakallakuil kivide vahedes. Kohasem mullasegu: 3/4 osa vana happevaba kõrgsoomulda, 1/8 osa peeneks hõõrutud turbamulda või turbasammalt ja 1/8 osa puhast räniliiva. Tavalise aiamullaga pinnasel on soovitav kasutada paekivikillustiku drenaaži.

Sobib kivirikkudega (*Saxifraga rotundifolia, S. umbrosa, S. geum, S. tricuspidata* ja *S. caespitosa*) ja väikeste sõnajalgadega.

Paljundamine seemnete, lehtpistikute ja jagamisega (ettevaatlikult!).

Raudrohud (*Achillea*) korvõieliste (*Compositae*) sk. Looduslikult levinud Euroopas ja Aasias.

Hõbedalehine raudrohi (*A. argentifolia*). Lehed hallikasrohelised, peenelt sulgjagused, igihaljad. Õied kollased. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 25—30 sm. Vajab päikesepaistelist kasvukohta ja kuiva, liivast, hea drenaažiga pinnast.

Paljundamine seemnete, pistikute ja jagamisega.

Raudrohi (*A. lingulata*). Lehed rohelised, terveservalised, igihaljad. Õied valged, õlgsed. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 35—40 sm. Kannatab väga palju kuivust ja päikest. Soovitatav kerge kuiv liivane pinnas.

Paljundamine seemnete ja jagamisega.

Eespool nimetatud raudrohtudega kõrvuti sobivad kirju- ja punaselehised akakapsad (*Ajuga reptans var. multicolor* ja *A. reptans var. atropurpurea*), müürilill (*Linaria cymbalaria*), nurmenelk (*Dianthus deltoides*), sisürinhiumid (*Sisyrinchium*) ja mägisibulad (*Sempervivum*).

Salveid (*Salvia*) huulõieliste (*Labiatae*) sk. Levikuala Euroopa.

Hõbesalvei (*S. argentea*). Suured lehed, pehmed, karvased, noorelt hõbehallid, ainult õitsemiseni ilusad. Pärast õitsemist muutuvad lehed roheliseks. Õied valged, pikkades hõredates kobarates. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 70—100 sm. Vajab päikesepaistelist kasvukohta ja kasvab ilusamaks kuivemal lubjarikkal pinnasel. Sobib üksiktaimena või väikese rühmana arkwrighti käokanniga (*Lychnis arkwrightii*), alpi ogaputkega (*Eryngium alpinum*), keraslillega (*Globularia*) ja madalate kukekannustega (*Delphinium nudicaule* ja *D. chinensis* sort «*Sinine kääbus*).

Joon. 39. Ramondiad kivide vahedes õitsemas.

Paljundamine seemnete ja jagamisega.

Seebililled (*Saponaria*) nelgiliste (*Caryophyllaceae*) sk. Loodusliku leviku ala Alpid.

Basiilikalehine seebililL (*S. ocymoides*). Lehed rohelised, igihaljad. Varred roomavad, katavad laialdaselt pinnast. Õied punakasroosad, roosad või valged. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 15—25 sm.

Vajab kerget hea drenaažiga pinnast, kasvab päikesepaistel ja ka poolvarjus. Kohane kuivmüüridele, kust kasvab ilusasti alla. Sobib kadakkaertega (*Cerastium*), roomava kipslillega (*Gypsophila repens*) ja karpaatia kellukaga (*Campanula carpatica*).

Paljundamine pistikutega, jagamisega, seemnetega.

Sinililled (*Hepatica*) tulikaliste (*Ranunculaceae*) sk. Kohalik.

Sinilill (*H. triloba* ehk *H. nobilis*). Lehed kõik juurmised, rohkearvulised, pikavarrelised, kolmeks hõlmaks lõhestunud, ülalt rohelised, alt enamasti violetjad, talvituvad. Õied taevassinised, harva esineb roosasid ja valgeid õisi. Aedvormide hulgas on punakaid värvitoone ja ka täidisõielisi vorme. Õitseaeg aprill—mai. Kõrgus 10—15 sm. Ilus lõiklillena. Eelistab varjulist kasvukohta

ja huumusrikast värsket pinnast. Kasvab ka päikesepaistel. Sobib kiviktaimlasse kääbuspuude ja -põõsaste vahele koos leselehtedega (*Majanthemum*), soldanelladega (*Soldanella*), musta lumeroosiga (*Helleborus niger*), ülastega (*Anemone*), väikeste sibullilledega ja priimulatega (*Primula*).

Paljundamine jagamise ja seemnetega (kohe pärast valmimist külvata!).

Sisürinhiumid (*Sisyrinchium*) võhumõõgaliste (*Iridaceae*) sk. Looduses P.-Ameerikas.

Ahtalehine sisürinhium (*S. angustifolium*). Rohelised pikad, kitsad, kõrreliste heintaimede lehtedega sarnanevad lehed asetsevad puhmana. Õied helesinised, väikesed. Õitseaeg mai—juuli. Kõrgus 15—25 sm.

Kasvab päikesepaistelisel kasvukohal igal mullal. Sobib piimalilledega (*Euphorbia*), raudrohtudega (*Achillea*), kivirikkudega (*Saxifraga*) ja kevadikkudega (*Draba*).

Paljundamine jagamise ja seemnetega.

Soldanellad (*Soldanella*) nurmenukuliste (*Primulaceae*) sk. Looduslikult levinud Alpides.

Soldanellad on ilusamaid varakevadel õitsevaid mägitaimi. Nende igahaljad tumerohelised neerukujulised lehed moodustavad madala vaiba, millelt õievarred tõusevad 10—15 sm kõrgusele. Õied allapoole rippuvad, kergelt kroogitud kellukesed. Õitseaeg aprill—mai.

Alpi soldanella (*S. alpina*). Õied punakaslillad, 2—3-kaupa õisikus. Õitseb mägisoldanellast natuke varem.

Mägisoldanella (*S. montana*). Õied sinakaslillad, 2—10-kaupa õisikus.

Vajavad varjulist kasvukohta ja kivist ning niiskemat turbasambla või turba huumusmullaga pinnast. Üks sobivam mullasegu: 3/4 osa happevaba kõrgsoomulda, 1/8 osa peeneks hõõrutud turbamulda või turbasammalt ja 1/8 osa puhast räniliiva.

Sobivad väikeste sõnajalgadega, sinililledega (*Hepatica*), leselehtedega (*Majanthemum*), kivirikuga (*Saxifraga tricuspidata*), epimeediumidega (*Epimedium*).

Paljundamine seemnete ja jagamisega.

Tondipead (*Dracocephalum*) huulõieliste (*Labiatae*) sk. Looduslikult Altais.

Altai tondipea (*D. altaiense*). Lehed rohelised. Õied eresinised. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 20—25 sm.

Eelistab päikesepaistelist kasvukohta ja niiskemat ning raskemat pinnast. Sobib kõrvuti kasvatada mõõladega (*Geum borisii* ja *G. coccineum*) ja kaukaasia kitsekakraga (*Doronicum caucasicum*).

Paljundamine seemnete ja jagamisega.

Tradeskantsiad (*Tradescantia*) kommeliiniliste (*Commelinaceae*) sk. Looduslikult levinud P.-Ameerikas.

Virgiinia tradeskantsia (*T. virginiana*). Kitsad lineaalsed rohelised lehed. Õied valged ja sinakaslillad. Õitseaeg juulist külmadeni. Kõrgus 30—40 sm. Kaua õitsev ja omapärane.

Eelistab niiskemat pinnast, kasvab nii päikesepaistel kui ka varjus. Sobib austria alsiinega (*Alsine austriaca*), suureõielise liivakanniga (*Arenaria grandiflora*), mõõladega (*Geum*), roomava metsvitsaga (*Lysimachia nummularia*).

Paljundamine jagamise ja seemnetega.

Tsüklaamenid (*Cyclamen*) nurmenukuliste (*Primulaceae*) sk. Loodusliku leviku alad Euroopa ja Aasia.

Mägitsüklaamen (*C. europaeum*). Ilusad lehed. Õied roosakaspunased või valged. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 15—20 sm. Vajab poolvarjulist soojemat kasvukohta ja head metsa huumusmulda paekividrenaažiga. Sobib väikeste sõnajalgadega, metspipraga (*Asarum*), käokeeltega (*Platanthera*) ja leselehega (*Majanthemum*).

Paljundamine seemnetega, võib ka mugulatega, kuid on ümberistutamise vastu tundlik. Mugulad istutatakse 2,5—3,5 sm sügavusse.

Uibulehed e. piirolad (*Pyrola*) uibuleheliste (*Pyrolaceae*) sk. Kohalikud.

Ümaralehine uibuleht (*P. rotundifolia*). Lehed ümmargused, rohelised, nahksed, igihaljad. Õied valged, tolmukad punakad. Õied asetsevad pikas kobaras. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 15—30 sm. Lõhnab meeldivalt.

Kuningakübar (*P. uniflora*). Lehed teravatipulised, rohelised, nahksed, igihaljad, katavad hästi pinnast. Õied üksikult, valged, lõhnavad tugevasti. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 5—10 sm.

Uibulehed on hästilõhnavad ja nägusad suvel õitsevad

varju- ja poolvarjutaimed. Vajavad lubjavaba kobedat metsa huumusmulda. Sobivad mägitsüklaameniga (*Cyclamen europaeum*), väikeste sõnajalgadega ja pahhüsandraga (*Pachysandra*).

Paljundamine jagamise ja seemnetega (kohe pärast seemnete valmimist külvata!). Külvi eel lisada mullale vanade piirolate juurte ümbert võetud bakteriterikast mulda, et soodustada idanemist. Arenevad 5—6 aastat, enne kui hakkavad õitsema.

Vaagid (*Inula*) korvõieliste (*Compositae*) sk. Looduslikult levinud Euroopas.

A e d v a a g (*Inula glandulosa*). Lehed rohelised, süstjad. Õied kollased, läbimõõt 5—5,5 sm. Õitseaeg juuni—september. Kõrgus 40—50 sm.

Päikesepaistelisel kasvukohal kasvab igal kuivemal mullal. Kaua õitsev. Sobib õnneheintega (*Erigeron*), madalate kukekannustega (*Delphinium chinensis* ja *D. nudicaule*).

Paljundamine jagamise ja seemnetega.

Valdsteiniad (*Waldsteinia*) roosõieliste (*Rosaceae*) sk. Looduslikult levinud Siberis.

S i b e r i v a l d s t e i n i a (*W. sibirica* ehk *W. ternata*). Igihaljad läikivrohelised kolmetised sõrmjad lehed katavad ühtlaselt pinnast. Õied kuldkollased, 2,5 sm läbimõõdus. Õitseaeg mai—juuni. Kõrgus 12—15 sm.

Mullastiku suhtes vähenõudlik, eelistab poolvarjulist ja varjulist kasvukohta, kuid kasvab ja õitseb rikkalikult ka päikesepaistel. Kohane ja ilus pinnakatteks puude ja põõsaste ning suuremate sibullillede alla.

Sobib priimulatega (*Primula*), imikatega (*Anchusa*), mertensiatega (*Mertensia*), kannikestega (*Viola*), sinililledega (*Hepatica*) ja kopsurohtudega (*Pulmonaria*).

Võib kasutada ka kuivmüüridele.

Paljundamine jagamise ja seemnetega.

Varjulilled (*Asperula*) madaraliste (*Rubiaceae*) sk. Kohalik.

L õ h n a v v a r j u l i l l (*A. odorata*). Kitsad süstjad lehed 6—8-kaupa männases. Õied väikesed, valged. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 35—40 sm. Varred lamanduvad. Varjuline kasvukoht, tavaline pinnas.

Sobib lõosilmaõielise imikaga (*Anchusa myosotidiflora*), mertensiatega (*Mertensia*) ja priimulatega (*Primula*).

Paljundamine seemnete ja jagamisega.

Varsakabjad (*Galtha*) tulikaliste (*Ranunculaceae*) sk. Looduslikult Euroopas.

T ä i d i s õ i e l i n e v a r s a k a b i (*C. palustris fl. pl.*). Metsikult kasvavate varsakapjade täidisõieline aedvorm. Lehed ümmargused, tumerohelised, õied säravkollased. Õitseaeg aprill—juuni. Kauaõitsev. Kõrgus 20—25 sm. Kasvab nii päikesepaistel kui ka poolvarjus, kuid mitte liiga kuival pinnasel. Sobib niiskemasse kohta ka kivirühmade vahele koos lõosilmaõielise imikaga (*Anchusa myosotidiflora*), lillaõielise hambulislehise priimulaga (*Primula denticulata*) ja punaseõieliste priimulatega.

Paljundamine jagamisega.

Võhumõõgad e. iirised (*Iris*) võhumõõgaliste (*Iridaceae*) sk. Loodusliku leviku ala Lõuna-Euroopa ja Siber.

V õ h u m õ õ k (*I. graminea*). Lehed läikiv-tumerohelised, kitsad, lineaalsed. Kasvavad kompaktse puhmana. Lehtede kõrgus 50—60 sm. Õied väikesed, läbimõõt 4,5—5 sm. Osa kroonlehest punakaslilla, osa sinakaslilla. Õied asetsevad lehtede poolel kõrgusel. Lõhnavad hästi ja seisavad kaua lõiklilledena. Õitseaeg juuni—juuli.

Mullastiku suhtes pole nõudlik, kasvab nii päikesepaistel kui ka poolvarjus. Sobib mõõladega (*Geum coccineum* ja *G. borisii*) ja helmikpööristega (*Heuchera*).

K ä ä b u s v õ h u m õ õ k (*I. pumila*). Lehed rohelised, pikad, lineaalsed. Lehtede kõrgus 15—20 sm. Õied suured, lillad, läbimõõt 8—10 sm, ulatuvad lehtede kõrguseni või mõned sentimeetrid üle. Kõrgus 18—22 sm. Õitseaeg mai—juuni.

Levinumad aedvormid:

I. pumila f. citrea. Helekollane. Sobib altai ja sarvkannikese (*Viola altaica* ja *V. cornuta*) siniste värvidega, lõosilmalise imikaga (*Anchusa myosotidiflora*), altai tondipeaga (*Dracocephalum altaiense*).

I. pumila f. coerulea. Helesinine. Sobib nõeljaslehise leeklille (*Phlox subulata*) sortidega, nagu «Brightness» ja «Põhjatar», ibeeristega (*Iberis*) ja kivirikkudega (*Saxifraga caespitosa, S. trifurcata*).

I. pumila f. cyanea. Lillakassinine. Sobib mõõladega (*Geum*), kitsekakardega (*Doronicum*), adoonistega (*Adonis*), metsülasega (*Anemone silvestris*) ja sarv- ning altai kannikese (*Viola cornuta* ja *V. altaica*) kollase- ja valgeõieliste sortidega.

I. pumila sort «D a r m s t a d t». Tumelillad sametised õied. Sobivus nagu eelmisel.

Võhumõõgad on väga dekoratiivsed lilled õite ja lehtede poolest. Mullastiku suhtes pole nõudlikud. Päikesepaistelisel kasvukohal lepivad niiskema pinnasega, kuid poolvarjus nõuavad kuiva pinnast.

Rikkalikuks õitsemiseks on tarvilik, et võhumõõkade juurikad istutataks peaaegu horisontaalselt, madalalt, pealmine, lehtedega ots ainult veidi madalamale alumisest, suunaga pealmine ots põhja, alumine lõunasse, nii et päike kõige paremini paistaks juurikale, mis soodustab õiepungade tekkimist.

Sortide paljundamine juurikate jagamisega kohe pärast õitsemist. Algliike võib paljundada seemnetega (külvata kohe!).

Õnneheinad (*Erigeron*) korvõieliste (*Compositae*) sk. Loodusliku leviku alad Euroopa, Aasia, Ameerika.

A l p i õ n n e h e i n (*E. alpinus*). Lehed rohelised, õied kahvatulillad, läbimõõduga 3—4 sm. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 25—30 sm.

Sobib helmikpööristega (*Heuchera*), kukekannustega (*Delphinium chinensis var. pumilum f. album* ja *D. nudicaule*) ja arkwrighti käokanniga (*Lychnis arkwrightii*).

C o u l t e r i õ n n e h e i n (*E. coulterii*). Lehed rohelised, õied valged, õie läbimõõt 3,5—4 sm. Õitseaeg juuni—juuli. Kõrgus 50—60 sm.

Sobib hiina kukekannuse (*Delphinium chinensis*) siniõieliste sortidega ja kukekannusega (*D. nudicaule*).

A e d õ n n e h e i n (*E. hybridus*). Lehed läikiv-tumerohelised. Õied sinised, läbimõõduga 6 sm. Õitseaeg juuni—august. Kõrgus 60—70 sm. Sobib aedvaagiga (*Inula glandulosa*), valgeõielise hiina kukekannusega (*Delphinium chinensis var. pumilum f. album*), valge helmikpöörisega (*Heuchera convallaria var. nivea*).

Hea lõiklillena.

E r i l i n e õ n n e h e i n (*E. speciosus*). Lehed hallikasrohelised. Õied sinakaslillad, läbimõõt 5 sm. Õitseaeg juunist külmadeni. Sobib fraseri kuningakepiga (*Oenothera fraserii*). Kaua õitsev, ilus lõiklillena.

Õnneheinad vajavad päikesepaistelist kasvukohta. Kasvavad igal mitte liiga märjal mullal.

Joon. 40. Esiplaanil õitsev jaapani ülane *(Anemone japonica)*.

Paljundamine jagamisega, seemnetega, pistikutega.

Ädallilled (*Parnassia*) kivirikuliste (*Saxifragaceae*) sk. Kohalikud.

Parnassia palustris. Lehed sügavalt südajasmunajad, terveservalised, rohelised. Juurmisi lehti palju, kodarikuna õievarrele kinnitub aga ainult üks leht allpool varre keskkohta. Õied üksikult, valged, lõhnavad, läbimõõduga 1,5—3 sm. Õitseaeg juuli—august. Kõrgus 15—30 sm.

Kasvab nii päikesepaistel kui ka poolvarjus. Sobib niiskemale kasvukohale koos kivirikuga (*Saxifraga caespitosa*), emajuurtega (*Gentiana*) ja hormiinumiga (*Horminum pyrenaicum*).

Paljundamine seemnetega, jagamisega.

Ülased ehk anemoonid (*Anemone*) tulikaliste (*Ranunculaceae*) sk. Looduslikult Euroopas, Aasias, P.-Ameerikas.

Jaapani ülane (*A. japonica*). Pärit Jaapanist. Ilusad suured lehed, pealt rohelised, alt hallid. Õied seest roosakasvalged, väljastpoolt roosakaslillad, õie läbimõõt

6—8 sm. Õitseaeg augustikuust kuni külmadeni. Kõrgus 45—65 sm.

Kasvab nii päikesepaistel kui ka poolvarjus. Eelistab kergemat huumusrikast ja niiskemat pinnast, kuid kannatab ka kuivust. Sobib üksiktaimena või koos sõnajalgadega, hostadega (*Hosta*).

Paljundamine jagamisega, seemnetega, juurpistikutega.

Metsülane (*A. silvestris*). Kohalik. Õied valged, läbimõõt 5—6 sm. Õitseaeg mai—juuni. Vihmastel suvedel õitseb septembris teistkordselt. Kõrgus 25—35 sm. Eelistab lubjarikast kerget kuiva pinnast, kuid kasvab ka tavalisel aiamaal nii päikesepaistel kui ka varjus.

Tema täidisõieline aedvorm (*A. silvestris fl. pl.*) on väga õiterohke ja säilib kaua lõiklillena.

Metsülane sobib aubrieetsiatega (*Aubrietia*), kevadleeklillega (*Phlox divaricata*), kiviriku (*Saxifraga caespitosa*) roosa- ja punaseõieliste sortidega.

Paljundamine seemnete ja jagamisega.

KIVIKTAIMLASSE SOBIVAID SIBULLILLI

Lille nimi	Õite värvus	Kõrgus sm	Õitsemise aeg	Istutamise sügavus* sm	Märkmeid
Hinodoksad (*Chinodoxa*) liilialiste (*Liliaceae*) sk.					
C. luciliae	helesinine, valge	10—15	IV—V	8—10	Päike. Tavaline aiamuld.
C. sardensis	sinine	10—12	IV—V	8—10	
Hüatsindid (*Hyacinthus*) liilialiste (*Liliaceae*) sk.					
Idahüatsint (*H. orientalis*)	valge, kollane, roosa, sinine, lilla. Hästi lõhnavad	18—25	V	10—12	Päike ja poolvari. Tavaline rammus aiamuld, mitte värske väetis. Vajavad talvekatet.
Kobarhüatsindid (*Muscari*) liilialiste (*Liliaceae*) sk.					
Kobarhüatsint (*M. botryoides*)	sinine, valge	15—25	V—VI	6—8	Päike. Tavaline aiamuld.
Koerahambad (*Erythronium*) liilialiste (*Liliaceae*) sk.					

* Istutamise sügavus on arvestatud sibula põhjast.

Lille nimi	Õite värvus	Kõrgus sm	Õitsemise aeg	Istutamise sügavus sm	Märkmeid
Koerahammas (*E. dens-canis*)	valge, roosa, lillakasroosa	10—12	V—VI	7—10	Poolvari. Pinnas huumusrikas, niiskem, hea drenaažiga. Istutamisel ümbritseda juurmugulad liivaga.
Siberi koerahammas (*E. sibiricum*)	tumeroosa	12—15	V—VI	7—10	
Krookused (*Crocus*) võhumõõgaliste (*Iridaceae*) sk.					
Kevadkrookus (*C. vernus*)	valge, lilla, sinine	10—12	IV—V	7—10	Muld kergem ja kuivem. Päike. Lepivad ka poolvarjuga.
Kollane krookus (*C. chrysanthus*)	kollane	12—15	IV—V	7—10	
Hübriidne krookus (*C. hybridus*)	valge, kollane, oranž, sinine, lilla	10—15	IV—V	7—10	Istutamisel panna mugulate ümber liiva.
Susi krookus (*C. susianus*)	oranž pruuniga	10—12	IV—V	7—10	
Laugud (*Allium*) liilialiste (*Liliaceae*) sk.					
A. narcissiflorum ehk *A. pedemontanum*	hallikas-lillaroosa	25—40	VI—VIII	12—15	Päike, poolvari. Istutada varakevadel.

Joon. 41. Hinodoksad *(Chinodoxa sardensis)*.

Joon. 42. Kobarhüatsindid *(Muscari botryoides)*.

Joon. 43. Hübriidne krookus (*Crocus hybridus*).

Joon. 44. Lumikellukesed (*Galanthus nivalis*).

Joon. 45. Märtsikellukesed *(Leucojum vernum)*.

Joon. 46. Siberi siniliiliad *(Scilla sibirica)*, esiplaanil valge kukeharja *(Sedum album)* igihaljas lehestik.

Lille nimi	Õite värvus	Kõrgus sm	Õitsemise aeg	Istutamise sügavus sm	Märkmeid
Siberi lauk (*A. sibiricum*)	karmiinroosa				
Linnupiimad (*Ornithogalum*) liililiste (*Liliaceae*) sk.					
Sariklinnupiim (*O. umbellatum*)	valge	15—25	VI—VII	8—10	Vari, poolvari, päike. Tavaline aiamuld. Vähenõudlik.
Lumikellukesed (*Galanthus*) amarülliliste (*Amaryllidaceae*) sk.					
Lumikelluke (*G. nivalis*)	valge	10—15	IV—V	6—8	Poolvari või päike. Tavaline aiamuld.
Täidisõieline lumikelluke (*G. nivalis var. plenos*)	valge, täidisõieline	10—12	IV—V	6—8	
Märtsikellukesed (*Leucojum*) amarüllilise (*Amaryllidaceae*) sk.					
Märtsikelluke (*L. vernum*)	valge, kroonlehtede tippudes rohekaskollased täpid	15—25	IV—V	7—10	Poolvari ja päike. Muld huumusrikas ja niiskem.

Lille nimi	Õite värvus	Kõrgus sm	Õitsemise aeg	Istutamise sügavus sm	Märkmeid
Nartsissid (*Narcissus*) amarülliliste (*Amaryllidaceae*) sk.					
Valge nartsiss (*N. poeticus*)	valge. Liht- ja täidisõied. Lõhnavad	25—40	V—VI	10—12	Päike ja poolvari. Nartsissid eelistavad raskemat kuivemat mulda, millele lisatud natuke turbamulda ja liiva. Ümber istutada 3—4 aasta tagant.
Kollane nartsiss (*N. pseudonarcissus*)	kollane. Õied pika trompetiga	25—40	V	10—12	
Tatsett (*N. tazetta*)	valge, kollane. Mitu õit ühel õievarrel	25—40	V	10—12	
Puškiiniad (*Puschkinia*) liilialiste (*Liliaceae*) sk.					
Puškiinia (*P. scilloides*)	helesinine	10—15	V	6—8	Päike. Tavaline aiamuld.
Püvililled e. keisrikroonid (*Fritillaria*) liilialiste (*Liliaceae*) sk.					

Lille nimi	Õite värvus	Kõrgus sm	Õitsemise aeg	Istutamise sügavus sm	Märkmeid
Kirju püvilill (*F. meleagris*)	lillakaspruun helelillaga ja valge helekollasega, malelauakujuliselt ruudulised	25—40	V—VI	8—10	Päike ja poolvari. Muld huumusrikas, niiskem. Istutamisel sibulad ümbritseda liivaga. Kolme aasta tagant ümber istutada.
Siniliiliad (*Scilla*) liilialiste (*Liliaceae*) sk.					
Siberi siniliilia (*S. sibirica*)	sinine	10—15	IV—V	6—8	Päike, poolvari. Tavaline aiamuld.
Sternbergiad (*Sternbergia*) Amarülliliste (*Amaryllidaceae*) sk.					
Kollane sternbergia (*S. lutea*)	kollane	15—20	IX—X	7—10	Päike. Soe, hea drenaažiga kasvukoht.
Sügislilled (*Colchicum*) liilialiste (*Liliaceae*) sk.					
C. autumnale	lillakasroosa	10—15	IX—X	8—10	Päike. Tavaline aiamuld.
C. autumnale var. album	valge	10—15	IX—X	8—10	Sügislilledel kaovad lehed õitsemise ajaks.

Lille nimi	Õite värvus	Kõrgus sm	Õitsemise aeg	Istutamise sügavus sm	Märkmeid
Bornmülleri sügislill (*C. bornmuelleri*)	heleroosa	15—25	IX—X	8—10	
Tulbid (*Tulipa*) liilialiste (*Liliaceae*) sk.					
T. dasystemon	kollakasvalge	20	V	8—10	Tulbid eelistavad
T. fosteriana	sarlakpunane tumeda põhilaiguga; suureõieline	30—40	V—VI	„	päikesepaistelist kasvukohta, kuid lepivad ka
Greigi tulp (*T. greigii*)	oranž-punane tumedate joontega	10—25	V	„	poolvarjuga. Kasvavad paremini
Kaufmanni tulp (*T. kaufmanniana*)	valge, väljastpoolt roosa või sarlakpunane	10—25	IV—V	„	kergel liivasel huumusrikkal pinnasel. Sibulad võtta üles
Kolpakovski tulp (*T. kolpakowskiana*)	kuldkollane, õied kellukjad	15—20	V—VI	„	vähemalt 3—4 aasta tagant pärast
T. kuschkensis	punane, väljastpoolt tumedam	30—35	V	„	lehtede kuivamist, s. o. juulikuu lõpul,
T. lanata	helepunane	15—20	IV—V	„	ja maha istutada
Micheli tulp (*T. micheliana*)	karmiinpunane	30—40	V—VI	„	õigeaegselt, s. o. augustikuu lõpul
Ostrovski tulp (*T. ostrowskiana*)	kollane sarlakpunasega	20—25	V	„	või septembri algul.
T. praestans	hele-sarlakpunane heledamate joontega	30—40	V—VI	„	

Lille nimi	Õite värvus	Kõrgus sm	Õitsemise aeg	Istutamise sügavus sm	Märkmeid
Schrenki tulp (*T. schrenki*)	valge, kollane, punane ja punane kollaste tippudega	15—20	V	8—10	
Metstulp (*T. silvestris*)	kollane, väljastpoolt roheline, lõhnav	25—30	V—VI	„	Kohalik. Õitseb ka varjus.
T. speciosum	valge, ääred roosad	15—25	V	„	
Tubergi tulp (*T. tubergiana*)	sarlakpunane	30—40	IV—V	„	
Wilsoni tulp (*T. wilsoniana*)	oranž, väljastpoolt helepunasejooneline	15—25	V—VI	„	

Peale eespool nimetatud metsikute tulbiliikide võib veel kasutada aedtulbi (*Tulipa gesneriana*) rikkalikku sortimenti, millest kiviktaimlasse on eriti ilusad madalakasvulised varaõitsevad nii liht- kui ka täidisõielised sordid.

Vabakujulises kiviktaimlas sobib kasutada ka mitmesuguseid liiliaid (*Lilium*) liilialiste (*Liliaceae*) sk., nagu *L. cernuum, L. tenuifolium*, kuninglik liilia (*L. regale*), *L. monadelphum.*

Põõsa nimi	Õite värvus	Õitsemise aeg	Kõrgus sm	Märkmeid
Deutsiad (*Deutzia*) kivirikuliste (*Saxifragaceae*) sk.				
Kaunis deutsia (*D. gracilis*)	valge	VI	40—50	Päike. Kergem kuivem pinnas.
Ebaküdooniad (*Chaenomeles*) roosõieliste (*Rosaceae*) sk.				
Jaapani ebaküdoonia (*C. japonica*)	punane, oranžikaspunane	V—VI	70—300	Lehtede värvus sügisel helekollane, viljad rohekaskollased, kõvad, hapud ja lõhnavad hästi.
Maulei ebaküdoonia (*C. maulei*)	„	V—VI	70—100	Noored põõsad vajavad kerget talvekatet.
C. maulei var. alpina	„	V—VI	40—50	
Enelad (*Spiraea*) roosõieliste (*Rosaceae*) sk.				
Madal enelas (*S. pumila var. bumalda*)	roosakaspunane	VII—IX	30—50	Päike. Tavaline aiamuld.
Iisopid (*Hyssopus*) huulõieliste (*Labiatae*) sk.				
Harilik iisop (*H. officinalis*)	lillakassinine	VI—IX	30—40	Lehed hallikasrohelised

Põõsa nimi	Õite värvus	Õitsemise aeg	Kõrgus sm	Märkmeid
Kukerpuud (*Berberis*) kukerpuuliste (*Berberidaceae*) sk.				
Thunbergi kukerpuu (*B. thunbergii*)	kollane	V—VI	60—75	Lehed sügisel helepunased ja marjad korallpunased. Varred ogadega.
Kuslapuud (*Lonicera*) kuslapuuliste (*Caprifoliaceae*) sk.				
Alberti kuslapuu (*L. albertii*)	lillakasroosa; lõhnavad hästi	VI—VII	60—100	Oksad peened, looklevad. Lehed kitsad, sinakasrohelised.
Mahooniad (*Mahonia*) kukerpuuliste (*Berberidaceae*) sk.				
Läikivalehine mahoonia (*M. aquifolium*)	kollane	V—VI	50—60	Päike, poolvari, vari. Igihaljad nahksed lehed läikivrohelised. Marjad sinised.
Mandlipuud (*Prunus*) roosõieliste (*Rosaceae*) sk.				
Väike mandlipuu (*Amygdalus nana*)	roosa; lõhnavad	V	60—100	Päike. Tavaline aiamuld.

Põõsa nimi	Õite värvus	Õitsemise aeg	Kõrgus sm	Märkmeid
Näsiniined (*Daphne*) näsiniineliste (*Thymelaeaceae*) sk.				
Näsiniin (*D. mezereum var. alpina*)	lillakasroosa, valge; lõhnavad hästi	IV	40—50	Kasvukoht poolvarjuline, niiskem. Õitseb enne lehtede puhkemist. Marjad punased. Kogu taim mürgine!
Roosid (*Rosa*) roosõieliste (*Rosaceae*) sk.				
Hulgaõieline roos (*R. polyantha*)	valge, roosa, punane	VI—X	30—60	Kiviktaimlasse sobivad väikeseõielised madalakasvulised sordid.
Sajakoorsed (*Evonymus*) kikkapuuliste (*Celastraceae*) sk.				
Väike sajakoorne (*E. nana*)	kollakasroheline; õied väikesed	VI	30—50	Oksad peened, allapoole looklevad. Lehed igihaljad, kitsad. Sügisel viljad roosad.
Tuhkpuud (*Cotoneaster*) roosõieliste (*Rosaceae*) sk.				

Põõsa nimi	Õite värvus	Õitsemise aeg	Kõrgus sm	Märkmeid
Horisontaalne tuhkpuu (*C. horizontalis*)	rohekasvalge, õied väikesed	V—VI	20—30	Oksad asuvad ühes tasapinnas maapinna lähedal. Igihaljad läikivtumerohelised nahksed lehed. Marjad helepunased.
Ubapõõsad (*Cytisus*) Liblikõieliste (*Papilionaceae*) sk.				
C. praecox	kollane	VI—VII	50	Oksad allapoole looklevad.
C. purpureus	lillakaspunane	VI—VII	50—60	Ubapõõsad eelistavad
Madal ubapõõsas (*C. ratisbonensis*)	kollane, puri punakaspruun	VI	50—100	päikesepaistelist kasvukohta ja kuivemat lubjarikast pinnast.

Tabelis on käsitletud madalaid lehtilupõõsaid. Madalakasvulistest okaspuudest sobivad kiviktaimlasse: hariliku kadaka vormid (*Juniperus communis var. prostrata* ja *var. hibernica*), kääbuskadakas (*J. nana*), sabiina e. kasakakadakas (*J. sabina*), hiina kadaka vormidest *J. chinensis var. pfitzeriana*, virgiinia kadakad (*J. virginiana var. nana f. compacta*), hariliku kuuse kääbusvormid (*Picea excelsa f. pumila*), mägimänd (*Pinus montana*), mugo mägimänd (*P. montana var. mughus e. P. mughus*), harilik jugapuu (*Taxus baccata*) ja kanada tsuuga (*Tsuga canadensis f. nana*).

MÄGITAIMEDE ÕITSEMISKALENDER

Mägitaimede õitsemiskalender on koostatud Eesti NSV Teaduste Akadeemia Polli filiaali dekoratiivaianduse grupi poolt teostatud vaatluste põhjal. TA Polli filiaal asub Lõuna-Eestis, nii et Põhja-Eestis võib õitsemine hilineda 2—3 nädala võrra.

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Adoonised *(Adonis)*									
Kevad-adoonis *(A. vernalis)*	20—25	kollane							
Amuuri adoonis *(A. amurensis)*	20	kollane							
Akakapsad *(Ajuga)*									
Roomav akakapsas *(A. reptans)*	20—25	lillakas-sinine							
Kirjulehine akakapsas *(A. reptans var. multicolor)*	15—20	lillakas-sinine							Lehed kirjud.
Punaselehine akakapsas *(A. reptans var. atropurpurea)*	18—22	lillakas-sinine							Lehed tume-punased.

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Alsiined (*Alsine*)									
Austria alsiine (*A. austriaca*)	10—13	valge			—	—			
Kadakalehine alsiine (*A. juniperina*)	5—6	valge			—	—			Katab tiheda rohelise vaibana pinnast.
Lehiselehine alsiine (*A. laricifolia*)	5—6	valge			—	—			„
Angervaksad (*Filipendula*)									
Angerpist (*F. hexapetala*)	50—60	kreemikas-valge			—	—			
Astrid (*Aster*)									
Alpi aster (*A. alpinus*)	15—20	lillakas-sinine			—	—			
A. alpinus var. albus	15—20	valge			—	—			
A. alpinus var. rex	10—12	hele-lilla		—	—				
A. alpinus var. superbus	25—30	hele-sinine			—	—			

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Kiirgaster *(A. amellus)*	35—40	lillakas-sinine							
sort «R. Goethe»	40—45	hele-sinine							külmadeni
sort «Ronsdorfer Schöne»	30	lillakas-roosa							
Madal aster *(A. dumosus)*	15—18	helelilla							külmadeni
sort «Mariorii»	25—30	hele-lillakas-roosa							külmadeni
sort «Snowsprite»	30—35	valge							külmadeni, lõiklillena säilib kaua
Siberi aster *(A. sibiricus)*	30—35	helelilla							
Suurelehine aster *(A. macrophyllus)*	40—50	helelilla							
Aubrieetsiad *(Aubrietia)*									
Harilik aubrieetsia *(A. deltoidea)*	8—10	lillakas-sinine							
sort «Eyrii»	8—10	lillakas-sinine							

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
sort «Dr. Mules»	5—8	tume-lillakas-sinine		—	—	—	—	—	Üksikute õitena kogu suve
sort «Leichtlinii»	10—12	karmiin-punane		—	—				
sort «Pinardii»	15—18	lillakas-sinine		—	—				
Tauria aubrieetsia *(A. tauricola)*	8—10	lillakas-sinine		—	—	—	—	—	Üksikute õitena kogu suve
Bergeeniad *(Bergenia)*									
Südajaslehine bergeenia *(B. cordifolia)*	40—45	roosa		—	—				Lehed dekoratiivsed
Kaheleheline bergeenia *(B. crassifolia)*	30—35	roosa		—	—				
Douglaasiad *(Douglasia)*									Lehestik moodustab ilusa kääbus-padjandi
D. vitaliana	6—7	kuld-kollane		—					
D. gaudinii	4—5	kuld-kollane		—					
Drüüased *(Dryas)*									Roomav pool-põõsas
Harilik drüüas *(D. octopetala)*	5—10	valge			—				

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Emajuured *(Gentiana)*									
Varretu emajuur *(G. acaulis)*	12—15	sinine							
Sügisene emajuur *(G. septemfida)*	20—25	sinine							
G. crusiata	25—30	hallikas-sinine							
Epimeediumid *(Epimedium)*									
Alpi epimeedium *(E. alpinum)*	20—30	roosa valgega							
Eriogoonumid *(Eriogonum)*									
Eriogoonum *(E. compositum)*	15—20	kollane							
Füsohlainad *(Physochlaina)*									
Ida füsohlaina *(P. orientalis)*	15—18	sinakas-lilla							
Hanerohud *(Arabis)*									
Alpi hanerohi *(A. alpina)*	18—22	valge, roosa							Lõhnab
Valkjas hanerohi *(A. albida fl. pl.)*	20—25	valge							Täidisõieline. Ilus lõiklillena. Lõhnab.

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Helmik-pöörised *(Heuchera)*									
Ameerika helmik-pööris *(H. americana)*	50—60	tume-punane							Kaua säilib lõiklillena
Hübriid-helmik-pööris *(H. hybrida)*	50—60	valge, roosa, roosakas-punane							
Valge helmik-pööris *(H. convallaria var. nivea)*	50—60	valge							
Veripunane helmik-pööris *(H. sanguinea)*	50—60	veri-punane							
Hormiinumid *(Horminum)*									
Hormiinum *(H. pyrenaicum)*	40—45	tume-sinakas-lilla							

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	maj	juuni	juuli	aug.	sept.	
Hunditubakad *(Hieracium)*									
Kuldkollane hunditubakas *(H. aurantiacum)*	40—45	oranžikaspunane							
Punane hunditubakas *(H. rubrum)*	50—60	pruunikaspunane							
Villane hunditubakas *(H. villosum)*	30—35	kollane							Lehed hallikarvased
Ibeerised *(Iberis)*									
Alatihaljas ibeeris *(I. sempervirens)*	20—25	valge							
sort «Snowflake»	15—20	valge							Õiterohke
I. saxatilis	7—8	valge							
Igihaljad *(Vinca)*									
Väikseim igihali *(V. minor)*	15—22	helesinine							

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Imikad *(Anchusa)*									
Lõosilmaõieline imikas *(A. myosotidiflora)*	25—30	sinine							
Inkarvillead *(Incarvillea)*									
Delavay inkarvillea *(I. delavayi)*	40—60	ere-lillakas-roosa							Vajavad talvekatet
Suureõieline inkarvillea *(I. grandiflora)*	25—30	ere-lillakas-roosa							
Jumikad *(Centaurea)*									
C. bella	20—25	hele-lillakas-roosa							
C. dealbata	50—60	lillakas-roosa							
Mägijumikas *(C. montana)*	50—60	sinine, valge, roosa							
Väävelkollane jumikas *(C. sulphureum)*	35—45	kollakas-valge							

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Jänesekäpad *(Leontopodium)*									Kauasäilivad lõiklillena
Alpi jänesekäpp *(L. alpinum)*	25—30	kollane							Õisiku kandelehed hõbehallid
Siberi jänesekäpp *(L. sibiricum)*	20—25	kollane							,,
Kadakkaerad *(Cerastium)*									
Biebersteini kadakkaer *(C. biebersteinii)*	22—25	valge							Lehed rohekashallid
Karvane kadakkaer *(C. tomentosum var. columnae)*	10—15	valge							Lehed hõbehallid
Kaheteist jumala lilled *(Dodecatheon)*									
D. meadia	30—40	lillakasroosa							
D. pauciflorum	20—25	lillakasroosa							
Kaljunelgid *(Tunica)*									
T. saxifraga	15—18	heleroosa							

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Kannikesed *(Viola)*									
Altai kannike *(V. altaica)*	10—15	kollakas-valge, lillakas-sinine							
Lõhnav kannike *(V. odorata)*	8—10	tume-lilla							Lõhnab hästi
Sarvkannike *(V. cornuta)*	12—15	lilla, sinine, kollane, valge							külmadeni
Karukellad *(Pulsatilla)*									
Aaskarukell *(P. pratensis)*	20—35	tume-lilla							
Palukarukell *(P. patens)*	20—35	lilla							
Kassikäpad *(Antennaria)*									
Alpi kassikäpp *(A. alpina)*	15—20	valkjas-hall							Lehed hallid
Harilik kassikäpp *(A. dioica)*	8—10	valge, roosa, punane, kirju							Lehed alt valge-viltjad

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Keelikurohud (äiavarbad) *(Carlina)*									
Varretu keelikurohi *(C. acaulis)*	20—25	Kollakasvalge							
Kellukad *(Campanula)*									
Karpaatia kellukas *(C. carpatica)*	20—30	lillakassinine, valge							
Kerakellukas *(C. glomerata)*	15—20	tumelillakassinine							
Cecilli kellukas *(C. cecilli var. alba)*	8—12	valge							
Pisikellukas *(C. pusilla)*	10—15	helesinine, valge							
Raineri kellukas *(C. raineri)*	10—15	hele- ja tumelillakassinine, valge							
Ümaralehine kellukas *(C. rotundifolia)*	20—30	helesinine							

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Keraslilled *(Globularia)*									
Harilik keraslill *(G. vulgaris)*	15—20	hele-sinine				—			
Kesakannid *(Sagina)*									
Nõeljaslehine kesakann *(S. subulata)*	4—5	valge				—	- - -	- - -	Üksikute õitena õitseb kaua
Kevadikud *(Draba)*									
Roomav kevadik *(D. repens)*	10—12	kollane		—					
Kilbirohud *(Alyssum)*									
Hõbedane kilbirohi *(A. argenteum)*	40—45	kollane				—	—		
Kaliu kilbirohi *(A. saxatile var. compactum)*	25—30	kollane		—					Lehed hallid
Roosaõieline kilbirohi *(A. spinosum var. roseum)*	20	hele-roosa			—				Lehed hallid

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Kipslilled *(Gypsophila)*									
Hübriidkipslille *(G. hybrida)* sort «Rosenschleier»	30	hele-roosa				———	———	———	Külmadeni
Pöörisõisikuline kipslill *(G. paniculata)*	60—70	valge				———	———		
Roomav kipslill *(G. repens)*	10—15	valge, roosa			———	———	———		
Kitsekakrad *(Doronicum)*									
Kaukaasia kitsekakar *(D. caucasicum)*	30—40	kollane		———					
D. caucasicum var. magnificum	40—50	kollane		———	———				
Kivirikud *(Saxifraga)*									
1. rühm: *Euaizoonia*									Kõvad keelekujulised lehed, mille äärtel on valged lubjatäpikesed.
S. aizoon	15—20	valge			———	———			

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
S. aizoon var. atropurpurea	20—28	punane			———				
S. aizoon var. lutea	15—20	valkjas-kollane			———				
S. aizoon var. multipunctata	15—20	valkjas-kollane punase-täpiline			———				
S. cotyledon	40—50	valge				———			
S. cotyledon var. pyramidalis	60—80	valge				———			
S. crustata	15—20	valge			———	———			
S. sturmiana	12—15	valge punaste täppi-dega			———	———			
S. valdensis	8—10	valge				———			
2. rühm: *Dactyloides*									
S. caespitosa	15—20	valge		———	———				Lehed rohelised, pehmed, samblataolised.
S. caespitosa var. grandiflora hybrida									

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
sort «Blütenteppich» *S. caespitosa var. grandiflora hybrida*	22—25	roosa							Õied pleegivad heledamaks
sort «Purpurteppich» *S. caespitosa var. grandiflora hybrida*	20—22	roosakas-punane							Õied pleegivad heledamaks
sort «Rosakönigin» *S. caespitosa var. grandiflora hybrida*	23—25	hele-roosa							Õied pleegivad heledamaks
sort «Schneeteppich» *S. caespitosa var. grandiflora hybrida*	18—20	valge							Õied suured
sort «Triumph»	15—18	punane							Õied ei pleegi
S. elliots	10—14	hele-kollane							
S. hypnoides	12—15	valge							Varakevadel lehestik punane

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Hübriidkivirik *(S. hybrida)*	15—20	määrdunud punakasroosa							
S. pygmaea	7—10	rohekaskollane							
S. trifurcata	25—30	valge							
3. rühm: *Kabschia*									
S. pungens	10—12	kollane							Lehed kõvad, kitsad, rohelised
4. rühm: *Trachyphyllum*									
S. tricuspidata	8—10	valge tumedate täppidega							Lubjapõlgaja
5. rühm: *Robertsonia*									
S. geum	15—20	roosakasvalge							Laialehelised varjutaimed
S. umbrosa	25—30	valge punaste täppidega							
6. rühm: *Miscopetalum*									
Ümaralehine kivirik *(S. rotundifolia)*	40—60	valge							Varjutaimed

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
7. rühm:									
Boraphila Pensilvaania kivirik *(S. pensylvanica)*	60	kollane							
Koldrohud *(Anthyllis)*									
Harilik koldrohi *(A. vulneraria)*	10—35	kollane, oranž, veri-punane							
Mägikoldrohi *(A. montana)*	15—20	karmiin-roosa							
Kopsurohud *(Pulmonaria)*									
Punane kopsurohi *(P. rubra)*	40—50	hele-punane							
Sinine kopsurohi *(P. angustifolia)*	15—30	sinine							
Kortslehed *(Alchemilla)*									
Alpi kortsleht *(A. alpina)*	12—15	kollakas-roheline							Lehed alumiselt küljelt halli-kasrohelised

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Kortuusad *(Cortusa)*									
Kortuusa *(C. matthiolii)*	20—25	lillakas-roosa							
Krutsianellad *(Crucianella)*									
Krutsianella *C. stylosa*	25—40	roosa							
Kukeharjad *(Sedum)*									
S. aizoon	15—20	kollane							
S. acutifolium	8—10	roosakas-valge							
S. anacampseros	12—15	roosakas-lilla							Lehed sinakas-rohelised
S. comtoclatum var. variegatum	15—20	kollane							Lehed kirjud
S. mite	5—8	kollane							
S. portulacoides	10—12	kollane							
S. rupestre	10—12	kollane							Lehed sinakas-hallid
S. selskianum	10—15	kollane							

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Harilik kukehari *(S. acre)*	5—6	kollane							
Hispaania kukehari *(S. hispanicum)*	9—10	valge							
Hübriidne kukehari *(S. hybridum)*	18—20	kollane							
Eversi kukehari *(S. ewersii)*	12—15	roosakas-lilla							
Kahtlane kukehari *(S. spurium)*									
S. spurium var. album	12—15	valge							
S. spurium var. roseum	12—15	roosa							
S. spurium var. splendens	12—15	roosakas-punane							
S. spurium var. coccineum									Lehed tume-punased
sort «Purpurtep-pich»	12—15	tume-karmiin-punane							
Kamtšatka kukehari *(S. kamtschaticum)*	12 - 15	kollane							
Kaunis kukehari *(S. spectabile)*	30—35	lillakas-roosa							Külmadeni

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Kauni kukeharja sort «Brillant»	30—35	karmiinpunane							Külmadeni
Maksimowiczi kukehari *(S. maximowiczii)*	40—45	kollane							
Middendorfi kukehari *(S. middendorffianum)*	15—17	kollane							Varred punased
Semenovi kukehari *(S. semenovi)*	30—40	oranžikaspunane							
Sieboldi kukehari *(S. sieboldii)*	12—15	lillakasroosa							Külmadeni
Stefani kukehari *(S. stephanii)*	25—30	oranž							Lehed sinakashallid
Suur kukehari *(S. maximum)*	40—55	roosakasvalge							
Valge kukehari *(S. album)*	15—18	valge							
S. album var. murale	14—15	roosakasvalge							Lehed punakas pruunid
Verev kukehari *(S. purpureum)*	20—40	lillakaspunane							

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Kukekannused (*Delphinium*)									
Hiina kukekannus (*D. chinensis var. pumilum f. album*)	40—50	valge							
D. chinensis var. pumilum f. coeruleum	40—50	helesinine							
Sama, sort «Sinine kääbus»	30—40	rukkilillesinine							
D. nudicaule	20—30	oranžikaspunane							
Kuldkannid (*Helianthemum*)									
Aedkuldkann (*H. mutabile*)	20—25	kollane, oranž, roosa, roosakaspunane, valge							Puitunud vartega poolpõõsad

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Kuldkingad (*Cypripedium*)									
Kuldking (*C. calceolus*)	20—25	helekollane pruunitäpiline							
Kuldvitsad (*Solidago*)									
Missuuri kuldvits (*S. missouriensis*)	25—35	valkjaskollane							
Kullerkupud (*Trollius*)									
Euroopa kullerkupp (*T. europaeus*)	20—50	kollane							
Aasia kullerkupp (*T. asiaticus*)	35—40	tumeoranž							
Altai kullerkupp (*T. altaicus*)	30—35	helekollane							
Avaõieline kullerkupp (*T. patulus*)	40—55	kuldkollane							
Madal kullerkupp (*T. pumilus*)	15—25	oranž							

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Kuningakepid *(Oenothera)*									
Fraseri kuningakepp *(O. fraserii)*	25—30	kollane							
Missuuri kuningakepp *(O. missouriensis)*	12—15	helekollane							Külmadeni
Kurekaelad *(Erodium)*									
E. macradenum	20—30	valkjasroosa							
Kureläätsed *(Orobus)*									
Kevadine kurelääts *(O. vernus)*	20—40	lilla							
Kuutõverohud *(Polygonatum)*									
Mitmeõieline kuutõverohi *(P. multiflorum)*	35—50	rohekasvalge							
Käbiheinad *(Prunella)*									
Suureõieline käbihein *(P. grandiflora)*	25—30	lillakassinine							

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Käokannid *(Lychnis)*									
Arkwrighti käokann *(L. arkwrightii)*	25—30	tulipunane							
L. viscaria var. splendens	30—40	lillakaspunane							
Käokannused *(Linaria)*									
Harilik käokannus *(L. vulgaris)*	30—45	kollane							
Müürilill *(L. cymbalaria)*	5—8	helelilla							Külmadeni
Käokeeled *(Platanthera)*									
Kahelehine käokeel *(P. bifolia)*	25—50	rohekasvalge							Lõhnab väga hästi
Käokullad *(Helichrysum)*									
Harilik käokuld *(H. arenarium)*	10—30	kollane							Lehed hallid
Laanelilled *(Trientalis)*									
Laanelill *(T. europaea)*	10—15	valge							

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Laikellukad *(Platycodon)*									
Suureõieline laikellukas *(P. grandiflorum)*	25—60	valkjas sinisest kuni tumelillakassiniseni							Kaua säilib lõiklillena
Lavendlid *(Lavandula)*									
Lavendel *(L. vera)*	25—40	lillakassinine							Lõhnab omapäraselt
Leeklilled *(floksid)* *(Phlox)*									
Kevadleeklill *(P. divaricata)*	30—35	helelillakassinine							
Meelisleeklill *(P. amoena)*	20—22	punakasroosa							
Nõeljaslehine leeklill *(P. subulata var. atropurpurea)*	14—15	karmiinpunane							Nõeljaslehiste leeklillede lehestik moodustab ilusaid rohelisi padjandeid
P. subulata var. rosea	8—10	lillakasroosa							
P. subulata, sort «Brightness»	12—14	roosa							

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
S. subulata, sort «Lilakönigin»	10—12	hele-lillakas-roosa							
P. subulata, sort «Maischnee»	14—16	valge							
P. subulata, sort «Põhjatar»	8—10	valge							
P. subulata, sort «Ronsdorfer Schöne»	15—17	lõhe-roosa							
Phlox subulata, sort «Schnee-wittchen»	7—8	valge							
P. subulata, sort «Silver Blaze»	12—15	lillakas-valge							
P. subulata, sort «F. G. Wilson»	15—18	hele-lillakas-sinine							
Roomav leeklill *(P. reptans)*	15—18	punakas-roosa							
P. reptans, sort «Cecil Dawis»	15—18	hele-sinine							
Leselehed *(Majanthemum)*									
Leseleht *(M. bifolium)*	8—15	valge							Lõhnab hästi

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Liatrised *(Liatris)*									
Pööriseline liatris *(L. spicata)*	35—40	tume-lillakas-roosa							
Liivakannid *(Arenaria)*									
Mägiliivakann *(A. montana)*	10—12	valge							
Suureõieline liivakann *(A. grandiflora)*	10—15	valge							
Liivateed *(Thymus)*									
Nõmmeliivatee *(T. serpyllum)*	20—25	lillakas-roosa							
T. serpyllum var. albus	5—8	valge							
T. serpyllum var. collinus	8—10	lillakas-punane							
T. serpyllum, var. lanuginosus	10—12	roosakas lilla							
T. serpyllum var. major	15—20	lillakas-punane							

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Lumeroosid *(Helleborus)*									
Must lumeroos *(H. niger)*	15—20	valge	———	———					Hakkavad hilissügisel õitsema ja talvituvad õitsevas olekus
Purpurpunane lumeroos *(H. atropurpureus)*	30—40	lillakaspunane	———	———					
Lõokannused *(Corydalis)*									
Kollane lõokannus *(C. lutea)*	15—25	kollane			———	———	———	———	
Pärislõokannus *(C. solida)*	10—15	lilla		———	———				
Noobel lõokannus *(C. nobilis)*	30—40	kollane		———	———				
Magunad *(Papaver)*									
Alpi magun *(P. alpinum)*	10—20	valge, roosa, oranž, kollane, tellisepunane			———	———	———		

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Siberi magun *(P. nudicaule)*	25—40	valge, roosa, kollane, oranž, tellise-punane							Külmadeni
Maikelluke-sed *(Convallaria)*									
Maikelluke *(C. majalis)*	15—25	valge							Lõhnab hästi
Mailased *(Veronica)*									
Hallilehine mailane *(V. incana)*	25—30	tume-sinine							Lehed hallid
Kassisaba *(V. spicata var. alpina)*	15—25	tume-sinine							
Lamav mailane *(V. prostrata)*	10—12	sinine							
V. prostrata var. alba	10—12	valge							
V. prostrata var. coelestina	10—12	ere-sinine							
Laialehine mailane *(V. teucrium)*	25—30	ere-sinine							

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Roomav mailane *(V. repens)*	5—8	valkjas-sinine							Õitseb üksikute õitena külmadeni
Maranad (Potentilla)									
Nepaali maran *(P. nepalensis)* sort «Roxana»	25—40	lõhe-roosa							Külmadeni
Veripunane maran *(P. atrosanguinea)*	55—60	tume-punane							
Merikannid *(Armeria)*									
Alpi merikann *(A. alpina)*	12—15	roosa, valge							
Kääbusmerikann *(A. pumila)*	8—10	lillakas-roosa							
Pärismerikann *(A. maritima)*	30—35	hele-roosa							
Armeria formosa	15—25	roosa							
A. mauritanica	40—50	hele-roosakas-lilla							
Mertensia *(Mertensia)*									
Priimulataoline mertensia *(M. primuloides)*	12—15	sinine							

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Siberi mertensia *(M. sibirica)*	50—60	helesinine			—	—			
Metspiprad *(Asarum)*									
Metspipar *(A. europaeum)*	5—10	punakaspruun		—					Ilusad igihaljad lehed
Metsvitsad *(Lysimachia)*									
Roomav metsvits *(L. nummularia)*	5—8	kollane				—	—		
Mõrsjalilled *(Gaillardia)*									
Suureõielise mõrsjalille *(G. grandiflora)* sort «Gnom»	25—30	kollane pruuniga				—	—	—	Ilus lõiklillena
Mõõlad *(Geum)*									
Borisi mõõl *(G. borisii)*	35—40	oranžikaspunane		—	—				
Punane mõõl *(G. coccineum)*	35—40	tulipunane		—	—	—	—	—	Üksikute õitena õitseb kaua
Mägisibulad *(Sempervivum)*									
Brauni mägisibul *(S. braunii)*	15—18	määrdunud roosa				—	—		Mägisibulad kuivavad pärast õitsemist ära

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Hausmanni mägisibul *(S. hausmannii)*	25—30	valkjas-kollane							
Hübriidmägisibul *(S. hybridum)*	15—16	lõhe-roosa							
Lamottei mägisibul *(S. lamottei)*	20—24	rohekas-roosa							
Liivmägisibul *(S. arenarium)*	12—15	rohekas-kollane							
Võrkmägisibul *(S. arachnoi-deum)*	10—12	lõhe-roosa							
Võsumägisibul *(S. soboliferum)*	10—15	tume-roosa							
S. atroviolaceum	15—20	karmiin-roosa							
S. calcareum	15—16	kahvatu-roosa							
S. rubicundum	18—22	purpur-punane							
S. schlehanii var. bruninefolium	15	lõhe-roosa							
S. tectorum var. violaceum	20—22	roosa							
S. tectorum var. robustum	20—25	lillakas-punane							

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
S. tomentosum	20—30	hele-roosa				—	—		
Punasetipuline mägisibul *S. triste var. purpureum*	15—16	hele-roosa				—	—		
Naistenõge-sed *(Nepeta)*									
Mussini naiste-nõges *(N. mussinii)*	25—40	lillakas-sinine			—	—	—	—	
Nelgid *(Dianthus)*									
Aasnelk *(D. superbus)*	25—45	lilla, valge				—	—		
Allwoodi nelk *(D. allwoodii var. hybridus)*	10—30	valge, roosa				—	—		Lõhnab hästi
Alpi nelk *(D. alpinus)*	10—20	valge, roosa				—	—		Lõhnab hästi
Hall nelk *(D. caesius)*	15—20	roosa, karmiin-punane			—	—			Lõhnab hästi
Kirju nelk *(D. versicolor)*	30—35	lillakas-roosa ja valge-kirju				—	—		

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Knappi nelk *(D. knappii)*	35—40	kollane							
Nurmenelk *(D. deltoides)*	25—35	roosakas-punane, punane							
Nõmmenelk *(D. arenarius)*	20—25	valge							Lõhnab väga hästi
Sulgnelk *(D. plumarius)*	25—45	valge, roosa, punane, kirju							Lõhnab hästi
Nõiahambad *(Lotus)*									
Harilik nõia-hammas *(L. corniculatus)*	10—25	kollane							
Nõianõgesed *(Stachys)*									
Suureõieline nõia-nõges *(S. grandiflora)*	40—60	karmiin-roosa							
Villane nõianõges *(S. lanata)*	30—50	tume-lillakas-roosa							Lehed hõbe-hallid

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Nõmmekannid *(Androsace)*									
A. primuloides	8—10	lillakasroosa							
A. sarmentosa	10—12	roosa							
Ogaputked *(Eryngium)*									
Alpi ogaputk *(E. alpinum)*	65—75	sinakas terashall							
Hiigelogaputk *(E. giganteum)*	60—70	sinakashall							Kõrglehed hõbehallid
Pahhüsandrad *(Pachysandra)*									
Tippõieline pahhüsandra *(P. terminalis)*	20—25	rohekasvalge							
Parkjuured *(Statice)*									
Laialehine parkjuur *(S. latifolia)*	35—50	lilla							
Paronühhiad *(Paronychia)*									
Liivateelehine paronühhia *(P. serpyllifolia)*	2—4	kollakasroheline							Katab ühtlaselt pinnast

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Piimalilled *(Euphorbia)*									
Küpress-piimalill *(E. cyparissias)*	15—30	rohekas-kollane			———				
E. polychroma	35	rohekas-kollane			———				Kõrglehed erekollased
Priimulad *(Primula)*									
Florinda priimula *(P. florindae)*	80—100	kollane				———	———	———	Lõhnab, kauasäiliv lõiklillena
Hambulislehine priimula *(P. denticulata)*	20—30	sinakas-lilla, valge		———	———				
Hübriidpriimula *(P. juliae × P. acaulis)* sort «Jubiläums Gruss»	8—12	punakas-lilla	———	———					
sort «Ostergruss»	6—8	karmiin-punane	———	———					
Juuli priimula *(P. juliae)*	9—10	roosakas-lilla		———	———				
Kašmiiri priimula *(P. cashmiriana)*	25—35	sinakas-lilla, valge, punakas-lilla		———	———				

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Kõrge priimula *(P. elatior)*	15—25	valge, roosa, lilla kollane, oranž, hele- ja tumepunane							
Kõrvikpriimula *(P. auricula)*	16—22	mustjaspunane, lilla, kollane,							
P. auricula, sort «Ruby»	8—10	punane							
Sieboldi priimula *(P. sieboldii)*	30—40	roosa							
Suuretupene priimula *(P. macrocalyx)*	25—30	kollane							
Valgeservane priimula *(P. marginata)*	10—12	lavendlisinine							Lehed hallikasrohelised
Varretu priimula *(P. acaulis)*	8—10	valge, kollane, oranž, lilla, punane							

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Põisrohud *(Silene)*									
Šafta põisrohi *(S. schafta)*	15—20	karmiinroosa				———			
Päevakübarad *(Rudbeckia)*									
Newmani päevakübar *(R. newmanii)*	40—50	kollane, keskosa tumepruun				———	———	———	Külmadeni
Ramondiad *(Ramondia)*									
Ramondia *(R. pyrenaica)*	10—12	helelavendlisinine			———				
Raudrohud *(Achillea)*									
Hõbedalehine raudrohi *(A. argentifolia)*	25—30	kollane			———	———	———		Lehed hallikasrohelised
Raudrohi *(A. lingulata)*	35—40	valge			———	———	———		
Salveid *(Salvia)*									
Hõbesalvei *(S. argentea)*	70—100	valge			———				Noored lehed pehmekarvased, hõbehallid

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Seebililled *(Saponaria)*									
Basiilikalehine seebilill *(S. ocymoides)*	15—25	punakas-roosa, valge, roosa							
Sinililled *(Hepatica)*									
Sinilill *(H. triloba)*	10—15	sinine, roosa, valge							
Sisürinhiumid *(Sisyrinchium)*									
Ahtalehine sisürinhium *(S. angustifolium)*	15—25	helesinine							
Soldanellad *(Soldanella)*									
Alpi soldanella *(S. alpina)*	10—15	punakas-lilla							
Mägisoldanella *(S. montana)*	10—15	sinakas-lilla							
Tondipead *(Dracocephalum)*									
Altai tondipea *(D. altaiense)*	20—25	eresinine							

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Tradeskantsiad *(Tradescantia)*									
Virgiinia tradeskantsia *(T. virginiana)*	30—40	sinakaslilla, valge				———	———	———	Külmadeni
Tsüklaamenid *(Cyclamen)*									
Mägitsüklaamen *(C. europaeum)*	15—20	roosakaspunane, valge				———	———		
Uibulehed *(Pyrola)*									
Kuningakübar *(P. uniflora)*	5—10	valge				———	———		Lõhnab tugevasti
Ümaralehine piirola *(P. rotundifolia)*	15—30	valge, tolmukad punased				———	———		Lõhnab meeldivalt
Vaagid *(Inula)*									
Aedvaag *(I. glandulosa)*	40—50	kollane			———	———	———	———	
Valdsteiniad *(Waldsteinia)*									
Siberi valdsteinia *(W. sibirica)*	12—15	kollane		———	———				

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Varjulilled *(Asperula)*									
Lõhnav varjulill *(A. odorata)*	35—40	valge							Lõhnab vähe
Varsakabjad *(Caltha)*									
Täidisõieline varsakabi *(C. palustris fl. pl.)*	20—25	kollane							
Võhumõõgad ehk iirised *(Iris)*		punakas-lilla							Lõhnab hästi
I. graminea	50—60	sinakas-lillaga							
Kääbusvõhumõõk *(I. pumila)*	18—22	lilla							
I. pumila f. citrea	18—22	hele-kollane							
I. pumila f. coerulea	18—22	hele-sinine							
I. pumila f. cyanea	18—22	lillakas-sinine							
Iris pumila, sort «Darmstadt»	18—22	tume-lilla							

Nimetus	Kõrgus sm	Õite värvus	Õitsemise aeg						Märkmeid
			aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	
Õnneheinad *(Erigeron)*									
Aedõnnehein *(E. hybridus)*	60–70	sinine							
Alpi õnnehein *(E. alpinus)*	25—30	lilla							
Eriline õnnehein *(E. speciosus)*	50—60	sinakas-lilla							Õitseb külmadeni, ilus lõiklillena
Coulteri õnnehein *(E. coulterii)*	50—60	valge							
Ädallilled *(Parnassia)*									
Ädallill *(P. palustris)*	15—30	valge							Lõhnab
Ülased *(Anemone)*									
Jaapani ülane *(A. japonica)*	45—65	roosakas-valge							Õitseb külmadeni
Metsülane *(A. silvestris)*	25—35	valge							
Täidisõieline metsülane *(A. silvestris fl. pl.)*	25—30	valge							Kaua säilib lõiklillena

TAIMEDE NIMESTIK EESTIKEELSETE PEREKONNANIMEDE JÄRJEKORRAS

Eestikeelne nimetus	Ladinakeelne nimetus	Venekeelne nimetus
1	2	3
adoonised 65	Adonis	стародубки
akakapsad 65	Ajuga	живучки
alsiined 66	Alsine	мокричники
anemoonid (vt. ülased)		
angervaksad 67	Filipendula	лабазники
araabised (vt. hanerohud)		
astrid 67	Aster	астры
aubrieetsiad 69	Aubrietia	обриеции
bergeeniad 71	Bergenia	бергении
deutsiad 147	Deutzia	дейции
douglaasiad 71	Douglasia	доугласии
drüüased 73	Dryas	дриады
ebaküdooniad 147	Chaenomeles	лжеайвы
emajuured 73	Gentiana	горечавки
enelad 147	Spiraea	таволги
epimeediumid 74	Epimedium	эпимедиумы
eriogoonumid 74	Eriogonum	эриогонумы
floksid (vt. leeklilled)		
funkia (vt. hostad)		
füsohlainad 75	Physochlaina	фюсохлаены
hanerohud 75	Arabis	резухи
helleboorused (vt. lumeroosid)		
helmikpöörised 75	Heuchera	гейхеры
hinodoksad 140	Chinodoxa	снежные красавицы
hormiinumid 76	Horminum	горминумы
hostad 32	Hosta (Funkia)	функии
hundinuiad 33	Typha	рогозы
hunditubakad 76	Hieracium	ястребинки
hüatsindid 140	Hyacinthus	гиацинты
ibeerised 77	Iberis	стенники
igihaljad 78	Vinca	барвинки
iirised (vt. võhumõõgad)		
iisopid 147	Hyssopus	иссопы
imikad 78	Anchusa	анхузы
inkarvillead 78	Incarvillea	инкарвиллеи
jugapuud 150	Taxus	тиссы
jumikad 79	Centaurea	васильки

1	2	3
jänesekäpad 79	Leontopodium	сушеницы
kadakad 150	Juniperus	можжевельники
kadakkaerad 80	Cerastium	ясколки
kaheteist jumala lilled 81	Dodecatheon	дряквенники
kaljunelgid 81	Tunica	туники
kalmused 33	Acorus	аиры
kannikesed 81	Viola	фиалки
karukellad 82	Pulsatilla	прострелы
kassikäpad 82	Antennaria	кошачьи лапки
katkujuured 32	Petasites	подбелы
keelikurohud (äiavarbad) 83	Carlina	колючики
keisrikroonid (vt. püvililled)		
kellukad 84	Campanula	колокольчики
keraslilled 85	Globularia	глобуларии
kesakannid 85	Sagina	мшанки
kevadikud 86	Draba	крупки
kilbirohud 86	Alyssum	каменники
kipslilled 87	Gypsophila	качимы (перекати-поле)
kitseenelad 32	Aruncus	таволги
kitsekakrad 87	Doronicum	дороникумы
kivirikud 88	Saxifraga	камнеломки
kobarhüatsindid 140	Muscari	мускари
koerahambad 140	Erythronium	кандыки
koldrohud 93	Anthyllis	язвенники
kopsurohud 93	Pulmonaria	медуницы
kortslehed 93	Alchemilla	манжетки
kortuusad 94	Cortusa	кортузы
krookused 141	Crocus	шафраны
krutsianellad 94	Crucianella	круцианеллы
kukeharjad 94	Sedum	очитки
kukekannused 98	Delphinium	шпорники
kukerpuud 148	Berberis	барбарисы
kukesabad 32	Lythrum	плакучи (дербенники)
kuldkannid 98	Helianthemum	солнцецветы
kuldkingad 99	Cypripedium	венерины башмачки
kuldvitsad 99	Solidago	золотни
kullerkupud 99	Trollius	купальницы
kuningakepid 100	Oenothera	ночные свечи
kurekaelad 100	Erodium	аистники
kureläätsed 101	Orobus (Lathyrus)	чины
kuslapuud 148	Lonicera	жимолости
kuused 150	Picea	ели
kuutõverohud 101	Polygonatum	купены
käbiheinad 101	Prunella	черноголовки
käokannid 102	Lychnis	горицветы
käokannused 102	Linaria	льнянки
käokeeled 103	Platanthera	любки

1	2	3
käokullad 103	Helichrysum	гелихризумы
kõõluslehed 33	Sagittaria	стрелолисты
laanelilled 103	Trientalis	седмичники
laikellukad 103	Platycodon	валенбергии
laugud 141	Allium	аллиумы (лук)
lavendlid 104	Lavandula	лаванды
leeklilled 104	Phlox	флоксы
leselehed 106	Majanthemum	майники
liatrised 106	Liatris	лиатрисы
liiliad 146	Lilium	лилии
liivakannid 106	Arenaria	песчанки
liivateed 107	Thymus	тимьяны
linnupiimad 142	Ornithogalum	птицемлечники
luigelilled 33	Butomus	сусаки
lumeroosid 108	Helleborus	морозники
lumikellukesed 142	Galanthus	подснежники
lõokannused 109	Corydalis	хохлатки
lõosilmad 32	Myosotis	незабудки
magunad 109	Papaver	маки
mahooniad 148	Mahonia	магонии
maikellukesed 110	Convallaria	ландыши
mailased 110	Veronica	вероники
mandlipuud 148	Prunus	миндальники
maranad 111	Potentilla	лапчатки
meelespead (vt. lõosilmad)		
merikannid 111	Armeria	армерии
mertensiad 112	Mertensia	мертензии
metsatähed (vt. laanelilled)		
metspiprad 112	Asarum	конытени
metsvitsad 113	Lysimachia	вербейники
murtud südamed 32	Dicentra (Diclytra)	двушпорки
mõrsjalilled 113	Gaillardia	гайллардии
mõõlad 113	Geum	гравилаты
mägisibulad 114	Sempervivum	молодилы (живучки)
mannid 150	Pinus	сосны
märtsikellukesed 142	Leucojum	белушки весенние
naistenõgesed 117	Nepeta	котовники
nartsissid 143	Narcissus	нарциссы
nelgid 117	Dianthus	гвоздики
nurmenukud (vt. priimulad)		
nõiahambad 119	Lotus	лядвенцы
nõianõgesed 119	Stachys	чистецы
nõmmekannid 120	Androsace	проломники
näsiniined 149	Daphne	волчеягодники
ogaputked 120	Eryngium	синеголовники
pahhüsandrad 120	Pachysandra	пахизандры
parkjuured 121	Statice	кермеки
paronühhiad 121	Paronychia	приноготовники

1	2	3
peltifüllumid 33	Peltiphyllum	пельтифиллумы
piimalilled 122	Euphorbia	молочаи
piirolad (vt. uibulehed)		
priimulad 122	Primula	первоцветы
puškiiniad 143	Puschkinia	пушкинии
põisrohud 126	Silene	смолевки
päevakübarad 126	Rudbeckia	золотые шары
päevaliiliad 33	Hemerocallis	лилейники
püvililled 143	Fritillaria	рябчики
rabarbrid 33	Rheum	ревень
ramondiad 127	Ramondia	рамондии
raudrohud 128	Achillea	тысячелистники
ristirohud (kobarpead) 32	Senecio	крестовники
rodgersiad 33	Rodgersia	родгерсии
roosid 149	Rosa	розы
sajakoorsed 149	Evonymus	бересклеты
salveid 128	Salvia	шалфеи
seebililled 129	Saponaria	мыльняники
sibulad (vt. laugud)		
siniliiliad 144	Scilla	пролески
sinililled 129	Hepatica	гепатики
sisürinhiumid 130	Sisyrinchium	сизюринхиум
soldanellad 130	Soldanella	сольданеллы
sternbergiad 144	Sternbergia	стернбергии
sügislilled 144	Colchicum	безвременники
taevatähed (vt. linnupiimad)		
tondipead 130	Dracocephalum	змееголовники
tradeskantsiad 131	Tradescantia	традесканции
tsuugad 150	Tsuga	цуги
tsüklaamenid 131	Cyclamen	дряквы
tuhkpuud 149	Cotoneaster	кизильники
tulbid 149	Tulipa	тюльпаны
ubapõõsad 150	Cytisus	ракитники
uibulehed 131	Pyrola	грушанки
vaagid 132	Inula	девясилы
valdsteiniad 132	Waldsteinia	вальдштейнии
varjulilled 132	Asperula	ясменники
varsakabjad 133	Caltha	калужницы
vesikanepid 33	Eupatorium	эупаториумы
vesiroosid 33	Nymphaea	кувшинки
võhumõõgad 133 (iirised)	Iris	касатики (ирисы)
õnneheinad 134	Erigeron	мелколепестники
ädallilled 135	Parnassia	белозоры
äiavarbad (vt. keelikurohud)		
ängelheinad 33	Thalictrum	василистники
ülased 135	Anemone	ветреницы

TAIMEDE NIMESTIK LADINAKEELSETE PEREKONNANIMEDE JÄRJEKORRAS

Ladinakeelne nimetus	Eestikeelne nimetus	Venekeelne nimetus
1	2	3
Achillea	raudrohud	тысячелистники
Acorus	kalmused	аиры
Adonis	adoonised	стародубки
Ajuga	akakapsad	живучки
Alchemilla	kortslehed	манжетки
Allium	laugud (sibulad)	аллиумы (лук)
Alsine	alsiined	мокричники
Alyssum	kilbirohud	каменники
Anchusa	imikad	анхузы
Androsace	nõmmekannid	проломники
Anemone	ülased, anemoonid	ветренницы
Antennaria	kassikäpad	кошачьи лапки
Anthyllis	koldrohud	язвенники
Arabis	hanerohud	резухи
Arenaria	liivakannid	песчанки
Armeria	merikannid	армерии
Aruncus	kitseenelad	таволги
Asarum	metspiprad	копытени
Asperula	varjulilled	ясменники
Aster	astrid	астры
Aubrietia	aubrieetsiad	обриеции
Berberis	kukerpuud	барбарисы
Bergenia	bergeeniad	баданы
Betonica (vt. Stachys)		
Butomus	luigelilled	сусаки
Caltha	varsakabjad	калужницы
Campanula	kellukad	колокольчики
Carlina	keelikurohud (äia-varbad)	колючники
Centaurea	jumikad (rukkililled)	васильки
Cerastium	kadakkaerad	ясколки
Chaenomeles	ebaküdooniad	лжеайвы
Chinodoxa	hinodoksad	снежные красавицы
Colchicum	sügislilled	безвременники
Convallaria	maikellukesed	ландыши
Cortusa	kortuusad	кортузы
Corydalis	lõokannused	хохлатки
Cotoneaster	tuhkpuud	кизильники
Crocus	krookused	шафраны

1	2	3
Crucianella	krutsianellad	крупианеллы
Cyclamen	tsüklaamenid	дряквы
Cypripedium	kuldkingad	венерины башмачки
Cytisus	ubapõõsad	ракитники
Daphne	näsiniined	волчеягодники
Delphinium	kukekannused	шпорники
Deutzia	deutsiad	дейции
Dianthus	nelgid	гвоздики
Dicentra (Diclytra)	murtud südamed	двушпорки
Dodecatheon	kaheteist jumala lilled	дряквенники
Doronicum	kitsekakrad	дороникумы
Douglasia	douglaasiad	доугласии
Draba	kevadikud	крупки
Dracocephalum	tondipead	змееголовники
Dryas	drüüased	дриады
Epimedium	epimeediumid	эпимедиумы
Erigeron	õnneheinad	мелколепестники
Eriogonum	eriogoonumid	эриогонумы
Erodium	kurekaelad	аистники
Eryngium	ogaputked	синеголовники
Erythronium	koerahambad	кандыки
Eupatorium	vesikanepid	эупаториумы
Euphorbia	piimalilled	молочаи
Evonymus	sajakoorsed	бересклеты
Filipendula	angervaksad	лабазники
Fritillaria	püvililled (keisrikroonid)	рябчики
Gaillardia	mõrsjalilled	гайллардии
Galanthus	lumikellukesed	подснежники
Gentiana	emajuured	горечавки
Geum	mõõlad	гравилаты
Globularia	keraslilled	глобуларии
Gypsophila	kipslilled	качимы
Helianthemum	kuldkannid	солнцецветы
Helichrysum	käokullad	гелихризумы
Helleborus	lumeroosid (helleboorused)	морозники
Hemerocallis	päevaliiliad	лилейники
Hepatica	sinililled	гепатики
Heuchera	helmikpõõrised	гейхеры
Hieracium	hunditubakad	ястребинки
Horminum	hormiinumid	горминумы
Hosta	hostad (funkiad)	функии
Hyacinthus	hüatsindid	гиацинты
Hyssopus	iisopid	иссопы
Iberis	ibeerised	стенники
Incarvillea	inkarvillead	инкарвиллеи
Inula	vaagid	девясилы
Iris	võhumõõgad (iirised)	касатики
Juniperus	kadakad	можжевельники

1	2	3
Lathyrus (vt. Orobus)		
Lavandula	lavendlid	лаванды
Leontopodium	jänesekäpad	сушеницы
Leucojum	märtsikellukesed	белушки весенние
Liatris	liatrised	лиатрисы
Lilium	liiliad	лилии
Linaria	käokannused	льнянки
Lonicera	kuslapuud	жимолости
Lotus	nõiahambad	лядвенцы
Lychnis	käokannid	горицветы
Lysimachia	metsvitsad	вербейники
Lythrum	kukesabad	плакучи
Mahonia	mahooniad	магонии
Majanthemum	leselehed	майники
Mertensia	mertensiad	мертензии
Minuartia (vt. Alsine)		
Muscari	kobarhüatsindid	мускари
Myosotis	lõosilmad (meelespead)	незабудки
Narcissus	nartsissid	нарциссы
Nepeta	naistenõgesed	котовники
Nymphaea	vesiroosid	кувшинки
Oenothera	kuningakepid	ночные свечи
Ornithogalum	linnupiimad (taevatähed)	птицемлечники
Orobus (Lathyrus)	kureläätsed	чины
Pachysandra	pahhüsandrad	пахизандры
Papaver	magunad	маки
Parnassia	ädallilled	белозоры
Paronychia	paronühhiad	приноготовники
Peltiphyllum	peltifüllumid	пельтифиллумы
Petasites	katkujuured	подбелы
Phlox	leeklilled (floksid)	флоксы
Physochlaina	füsohlainad	фюсохлаены
Picea	kuused	ели
Pinus	männid	сосны
Platanthera	käokeeled	любки
Platycodon	laikellukad	валенбергии
Polygonatum	kuutõverohud	купены
Potentilla	maranad	лапчатки
Primula	priimulad (nurmenukud)	первоцветы
Prunella	käbiheinad	черноголовки
Prunus	mandlipuud	миндальники
Pulmonaria	kopsurohud	медуницы
Pulsatilla	karukellad	прострелы
Puschkinia	puškiiniad	пушкинии
Pyrola	uibulehed (piirolad)	грушанки
Ramondia	ramondiad	рамондии
Rheum	rabarbrid	ревень
Rodgersia	rodgersiad	родгерсии

1	2	3
Rosa	roosid	розы
Rudbeckia	päevakübarad	золотые шары
Sagina	kesakannid	мшанки
Sagittaria	kõõluslehed	стрелолисты
Salvia	salveid	шалфеи
Saponaria	seebililled	мыльнянки
Saxifraga	kivirikud	камнеломки
Scilla	siniliiliad	пролески
Sedum	kukeharjad	очитки
Sempervivum	mägisibulad	молодилы (живучки)
Senecio	ristirohud, kobarpead	крестовники
Silene	põisrohud	смолевки
Sisyrinchium	sisürinhiumid	сизюринхиумы
Soldanella	soldanellad	сольданеллы
Solidago	kuldvitsad	золотни
Spiraea	enelad	таволги
Stachys	nõianõgesed	чистецы
Statice	parkjuured	кермеки
Sternbergia	sternbergiad	стернбергии
Taxus	jugapuud	тиссы
Thalictrum	ängelheinad	василистники
Thymus	liivateed	тимьяны
Tradescantia	tradeskantsiad	традесканции
Trientalis	laanelilled (metsatähed)	седмичники
Trollius	kullerkupud	купальницы
Tsuga	tsuugad	цуги
Tulipa	tulbid	тюльпаны
Tunica	kaljunelgid	туники
Typha	hundinuiad	рагозы
Veronica	mailased	вероники
Vinca	igihaljad	барвинки
Viola	kannikesed	фиалки
Waldsteinia	valdsteiniad	вальдштейнии

TAIMEDE NIMESTIK VENEKEELSETE PEREKONNANIMEDE JÄRJEKORRAS

Venekeelne nimetus	Ladinakeelne nimetus	Eestikeelne nimetus
1	2	3
аиры	Acorus	kalmused
аистники	Erodium	kurekaelad
аллиумы	Allium	laugud (sibulad)
анхузы	Anchusa	imikad
армерии	Armeria	merikannid
барбарисы	Berberis	kukerpuud
барвинки	Vinca	igihaljad
безвременники	Colchicum	sügislilled
белозоры	Parnassia	ädallilled
белушки весенние	Leucojum	märtsikellukesed
бересклеты	Evonymus	sajakoorsed
валенбергии	Platycodon	laikellukad
вальдштейнии	Waldsteinia	valdsteiniad
василистники	Thalictrum	ängelheinad
васильки	Centaurea	jumikad
венерины башмачки	Lysimachia	kuldkingad
вербейники	Cypripedium	metsvitsad
вероники	Veronica	mailased
ветренницы	Anemone	ülased
гайллардии	Gaillardia	mõrsjalilled
гвоздики	Dianthus	nelgid
гейхеры	Heuchera	helmikpöörised
гелихризумы	Helichrysum	käokullad
гепатики	Hepatica	sinililled
гиацинты	Hyacinthus	hüatsindid
глобуларии	Globularia	keraslilled
горечавки	Gentiana	emajuured
горицветы	Lychnis	käokannid
горминумы	Horminum	hormiinumid
гравилаты	Geum	mõõlad
грушанки	Pyrola	uibulehed (piirolad)
двушпорки	Dicentra (Diclytra)	murtud südamed
девясилы	Inula	vaagid
дейции	Deutzia	deutsiad
дербенники (см. плакучи)		
дороникумы	Doronicum	kitsekakrad
доугласии	Douglasia	douglaasiad
дриады	Dryas	drüüased
дряквы	Cyclamen	tsüklaamenid

1	2	3
дряквенники	Dodecatheon	kaheteist jumala lilled
ели	Picea	kuused
живучки	Ajuga	akakapsad
жимолости	Lonicera	kuslapuud
змееголовники	Dracocephalum	tondipead
золотни	Solidago	kuldvitsad
золотые шары	Rudbeckia	päevakübarad
инкарвиллеи	Incarvillea	inkarvillead
ирисы (см. касатики)		
иссопы	Hyssopus	iisopid
калужницы	Caltha	varsakabjad
каменники	Alyssum	kilbirohud
камнеломки	Saxifraga	kivirikud
кандыки	Erythronium	koerahambad
касатики	Iris	võhumõõgad (iirised)
качимы	Gypsophila	kipslilled
кермеки	Statice	parkjuured
кизильники	Cotoneaster	tuhkpuud
колокольчики	Campanula	kellukad
колючики	Carlina	keelikurohud (äiavarbad)
конытени	Asarum	metspiprad
кортузы	Cortusa	kortuusad
котовники	Nepeta	naistenõgesed
кошачьи лапки	Antennaria	kassikäpad
крестовники	Senecio	ristirohud (kobarpead)
крупки	Draba	kevadikud
круцианеллы	Crucianella	krutsianellad
кувшинки	Nymphaea	vesiroosid
купальницы	Trollius	kullerkupud
купены	Polygonatum	kuutõverohud
лабазники	Filipendula	angervaksad
лаванды	Lavandula	lavendlid
ландыши	Convallaria	maikellukesed
лапчатки	Potentilla	maranad
лжеайвы	Chaenomeles	ebaküdooniad
лиатрисы	Liatris	liatrised
лилейники	Hemerocallis	päevaliiliad
лилии	Lilium	liiliad
лук (см. аллиумы)		
любки	Platanthera	käokeeled
лядвенцы	Lotus	nõiahambad
льнянки	Linaria	käokannused
майники	Majanthemum	leselehed
маки	Papaver	magunad
манжетки	Alchemilla	kortslehed
медуницы	Pulmonaria	kopsurohud
мелколепестники	Erigeron	õnneheinad
мертензии	Mertensia	mertensiad
миндальники	Prunus	mandlipuud
магонии	Mahonia	mahooniad

1	2	3
можжевельники	Juniperus	kadakad
мокричники	Alsine	alsiined
молодилы	Sempervivum	mägisibulad
молочаи	Euphorbia	piimalilled
морозники	Helleborus	lumeroosid
мускари	Muscari	kobarhüatsindid
мшанки	Sagina	kesakannid
мыльняники	Saponaria	seebililled
нарциссы	Narcissus	nartsissid
незабудки	Myosotis	lõosilmad (meelespead)
ночные свечи	Oenothera	kuningakepid
обриеции	Aubrietia	aubrieetsiad
очитки	Sedum	kukeharjad
пахизандры	Pachysandra	pahhüsandrad
пельтифиллумы	Peltiphyllum	peltifüllumid
первоцветы	Primula	priimulad (nurmenukud)
перекати-поле (см. качимы)		
песчанки	Arenaria	liivakannid
плакучи	Lythrum	kukesabad
подбелы	Petasites	katkujuured
подснежники	Galanthus	lumikellukesed
приготовники	Paronychia	paronühhiad
пролески	Scilla	siniliiliad
проломники	Androsace	nõmmekannid
прострелы	Pulsatilla	karukellad
птицемлечники	Ornithogalum	linnupiimad
пушкинии	Puschkinia	puškiiniad
рактиники	Cytisus	ubapõõsad
рамондии	Ramondia	ramondiad
ревень	Rheum	rabarbrid
резухи	Arabis	hanerohud
родгерсии	Rodgersia	rodgersiad
розы	Rosa	roosid
рогозы	Typha	hundinuiad
рябчики	Fritillaria	püvililled
седмичники	Trientalis	laanelilled
сизюринхиумы	Sisyrinchium	sisürinhiumid
синеголовники	Eryngium	ogaputked
смолевки	Silene	põisrohud
снежные красавицы	Chinodoxa	hinodoksad
солнцецветы	Helianthemum	kuldkannid
сольданеллы	Soldanella	soldanellad
сосны	Pinus	männid
стародубки	Adonis	adoonised
стенники	Iberis	ibeerised
стернбергии	Sternbergia	sternbergiad
стрелолисты	Sagittaria	kõõluslehed
сусаки	Butomus	luigelilled

1	2	3
сушеницы	Leontopodium	jänesekäpad
таволги	Spiraea	enelad
тимьяны	Thymus	liivateed
тиссы	Taxus	jugapuud
традесканции	Tradeskantia	tradeskantsiad
туники	Tunica	kaljunelgid
тысячелистники	Achillea	raudrohud
тюльпаны	Tulipa	tulbid
фиалки	Viola	kannikesed
флоксы	Phlox	leeklilled (floksid)
функии	Hosta (Funkia)	hostad
фюсохлаены	Physochlaina	füsohlainad
хохлатки	Corydalis	lõokannused
цуги	Tsuga	tsuugad
черноголовки	Prunella	käbiheinad
чины	Orobus (Lathyrus)	kureläätsed
чистецы	Stachys	nõianõgesed
шалфеи	Salvia	salveid
шафраны	Crocus	krookused
шпорники	Delphinium	kukekannused
эриогонумы	Eriogonum	eriogoonumid
эпимедиумы	Epimedium	epimeediumid
эупаториумы	Eupatorium	vesikanepid
язвенники	Anthyllis	koldrohud
ясколки	Cerastium	kadakkaerad
ясменники	Asperula	varjulilled
ястребинки	Hieracium	hunditubakad

SISUKORD

Sissejuhatus 3

1. Kiviktaimla ajaloost 3
2. Mägitaimede bioloogiline iseloomustus 12

Kiviktaimlad 16

1. Vabakujuline kiviktaimla 17
   Kivide asetamine ja valik 18
   Pinnase ettevalmistamine ja muld 21
   Mägitaimede rühmitamine mullastiku- ja kasvukohanõuete järgi 22
   Taimede valik 26
   Vesi kiviktaimlas 31
   Tähtsamaid Eesti oludes kasvavaid kalda- ja veetaimi 32
2. Korrapärane kiviktaimla 33
   Terrassid ja kuivmüürid 35
   Trepid 37
   Plaatteed 38
   Taimede valik 39
3. Taimede istutamine 42
4. Kiviktaimla korrashoid ja hooldamine 46

Mägitaimede paljundamine 49

1. Seemnetega paljundamine 49
   Külv avamaasse 49
   Külv kasvuhoonesse 53
2. Vegetatiivne paljundamine 55
   Jagamisega 55
   Varspistikutega 57
   Lehtpistikutega 59
   Juurpistikutega 60
   Maapealsete võsunditega 60
   Maa-aluste võsunditega 61
   Võrsikutega 61
   Juurmugulatega 61
   Mugulatega 62
   Sibulmugulatega 62
   Tütarsibulatega 62

Tähtsamaid mägitaimi Eesti oludes 64

1. Mägitaimede kirjeldused (eestikeelsete perekonnanimede tähestikulises järjekorras) 65
2. Kiviktaimlatesse sobivaid sibullilli (tabel) 137
3. Kiviktaimlates kasutatavaid ilupõõsaid (tabel) . . . 147
4. Mägitaimede õitsemiskalender (tabel) 151

Taimede nimestik eestikeelsete perekonnanimede järjekorras . 193
Taimede nimestik ladinakeelsete perekonnanimede järjekorras . 197
Taimede nimestik venekeelsete perekonnanimede järjekorras . 201

АЛЬПИНАРИЙ

Алли Юхановна Сювалепп

На эстонском языке

Эстонское Государственное Издательство

Таллин, Пярну маантеэ 10.

*

Toimetaja M. Raud

Tehniline toimetaja I. Vahtre

Korrektorid H. Peel ja M. Juske

Ladumisele antud 23. III 1957. Trükkimisele antud 11. VII 1957. Paber 54×84, 1/16. Trükipoognaid 13 + 7 lisa. Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 11,02. Arvutuspoognaid 11,01. Trükiarv 15 000. MB-04299. Tellimise nr. 1146. Trükikoda «Tartu Kommunist», Tartu, Ülikooli 17/19.

Hind rbl. 6.25

4—8

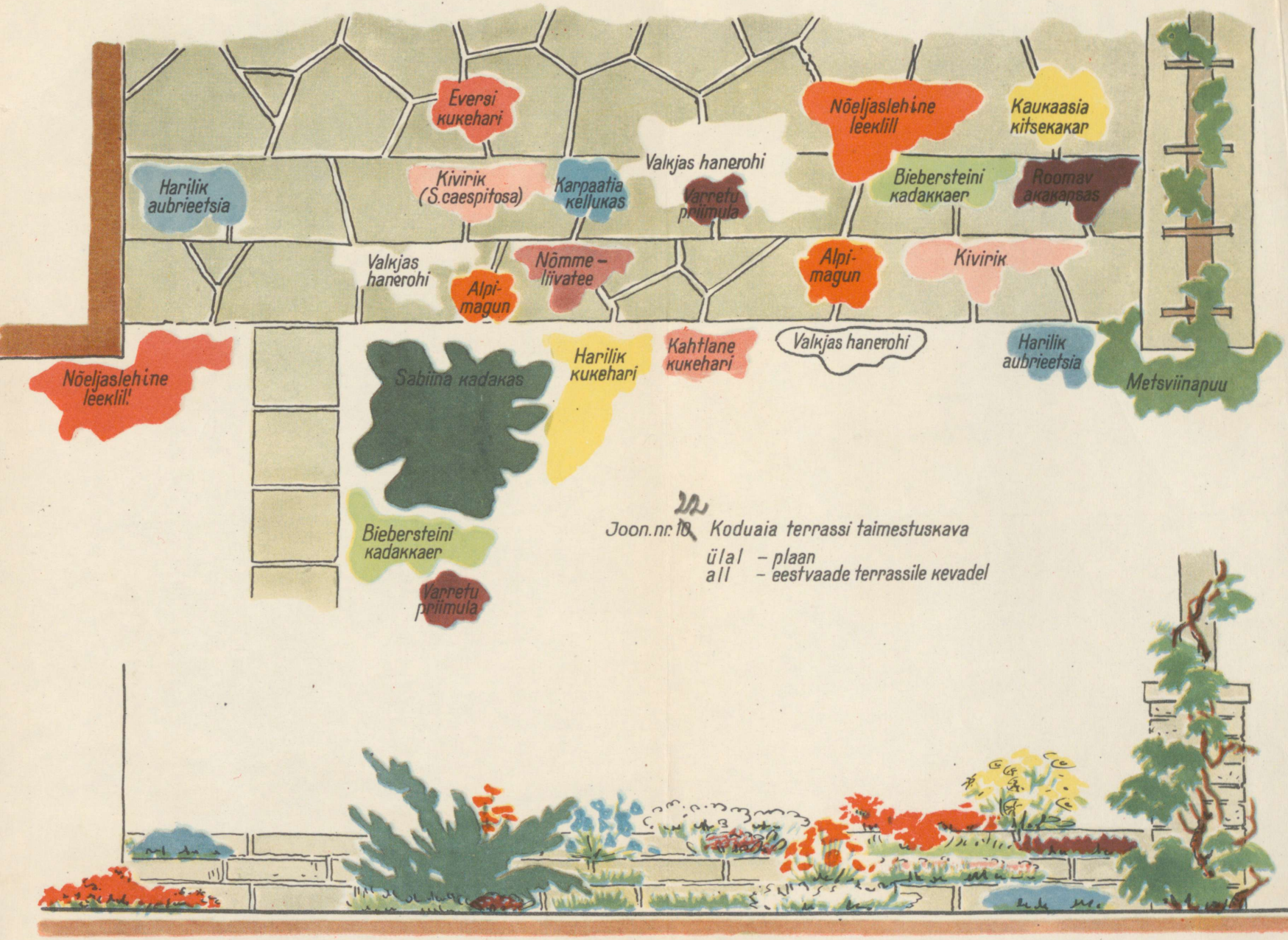

Joon. nr 18 Koduaia terrassi taimestuskava
ülal – plaan
all – eestvaade terrassile kevadel

Rbl. 6.25

A-21714

TARTU ÜLIKOOLI RAAMATUKOGU
1 0300 00068585 1